

Cartooncrisis in perspectief

De berichtgeving in de *Iran Daily*,
The Jerusalem Post en de *Volkskrant*

Geschreven door: Andjena Mungra
Student Master Media & Journalistiek
Erasmus Universiteit te Rotterdam

Master Thesis. November 2007

Master Thesis opleiding Media & Journalistiek
Faculteit der Historische- en Kunstwetenschappen
Erasmus Universiteit Rotterdam

Titel MT : Cartooncrisis in perspectief
De berichtgeving in de *Iran Daily*, *The Jerusalem Post* en de *Volkskrant*.

Door : Mevr. A.P.C. Mungra

Studentnr. : 300317

E-mail : 300317am@eur.student.nl

Datum : November 2007

Begeleider : Drs. L. Zweers

2e lezer : Prof. Dr. H. Beunders

Voorwoord

Voor u ligt de Master Thesis 'Cartooncrisis in perspectief. De berichtgeving in de *Iran Daily*, *The Jerusalem Post* en de *Volkskrant*.' In deze Master Thesis komt naar voren op welke wijze de dagbladen *Iran Daily*, *The Jerusalem Post* en de *Volkskrant* bericht hebben over de cartooncrisis. De publicatie van de Mohammed-cartoons in het Deense dagblad *Jyllands Posten* eind september 2005 zorgde voor meer ophef dan dat de Deense cartoonisten hadden verwacht. De cartooncrisis toonde de strijd om de waarden vrijheid van meningsuiting en respect, maar ook de tegenstellingen tussen het Westen en de islamitische beschaving. De kwestie omtrent de spotprenten van Mohammed is er één die niet snel zal worden vergeten, en het debat over de islam dat aan de kwestie relateert is nog altijd springlevend.

Het idee om onderzoek te doen naar de cartooncrisis is ontstaan vanuit de research workshops Fotojournalistiek (2006/2007) van de heer Zweers. In deze workshops werden de beelden over de cartooncrisis in de Nederlandse en internationale dag- en weekbladen kwantitatief en kwalitatief geanalyseerd. In mijn werkstuk voor deze workshop 'De cartoon-affaire in de *Volkskrant*. Een strijd in beelden' (januari, 2007) onderzocht ik de persfoto's over de cartooncrisis in dit landelijke dagblad. Ik was geïnspireerd om dit onderzoek voort te zetten en was van plan om persfoto's over de cartooncrisis te onderzoeken die waren verschenen in dagbladen uit het Midden-Oosten. Het onderzoek was helaas niet mogelijk vanwege het gebrek aan onderzoeksmateriaal (het betrof hier met name de gepubliceerde persfoto's uit dagbladen uit het Midden-Oosten). De bibliotheken beschikten alleen over een digitale versie van een aantal dagbladen uit het Midden-Oosten (die waren verschenen in 2006) zonder fotomateriaal. Ten behoeve van het onderzoeksmateriaal heb ik ook telefonisch contact gezocht met de Israëlische, Jordaanse en Iraanse ambassades in Nederland, maar ook deze bleken de dagbladen die ik zocht niet in bezit te hebben of deze niet te kunnen verstrekken. Een e-mail naar de redacties van *The Jerusalem Post* en *The Jordan Times* leverde ook niets tot weinig op. *The Jordan Times* reageerde wel, maar stuurde mij enkel een aantal berichten over de cartoonkwestie zonder bronvermelding.

Het onderwerp de cartooncrisis liet ik echter niet varen en ik zette mijn zinnen op het analyseren van de berichtgeving over de kwestie in diverse dagbladen. Daarbij leek het mij interessant drie totaal verschillende dagbladen te onderzoeken om te kijken welk beeld de lezers over de cartoonkwestie voorgeschiedt krijgen en wat het

dominerende nieuwsframe in de dagbladen is. Het verzamelen van het onderzoeksmateriaal en de uitvoering van het onderzoek viel niet altijd mee, doordat het nogal moeilijk was om berichten van vorig jaar uit *The Jerusalem Post* in handen te krijgen. Zo bleek dat alleen de Rijksuniversiteit van Groningen beschikt over een lopend abonnement op de digitale versie van het dagblad. Een reisje naar die universiteit was dan ook noodzakelijk om aan mijn onderzoeksmateriaal te komen. Berichten van *de Volkskrant* heb ik via de database LexisNexis kunnen vinden en berichten van de *Iran Daily* waren te vinden op de website van het dagblad. Het onderzoek heeft veel resultaten opgeleverd, maar is ook tijdrovend geweest vanwege het grote aantal berichten die ik zowel kwantitatief als kwalitatief heb onderzocht. Maar de Master Thesis is eindelijk tot stand gekomen en is een aanvulling op de reeds bestaande kennis over de cartooncrisis en de wijze waarop deze is beschreven in diverse dagbladen.

Graag zou ik nog de heer Zweers willen bedanken voor zijn begeleiding van de Master Thesis. Hij vulde mijn literatuurlijst aan met artikelen over de cartooncrisis en nieuw verschenen literatuur over de kwestie en inspireerde mij middels zijn research workshops Fotojournalistiek voor het onderwerp de cartooncrisis.

Ik wens u veel leesplezier!

Andjena Mungra

November 2007

Inhoudsopgave

Inleiding	8
I Onderwerp en Motivatie.....	9
II Probleemstelling	11
III Relevantie onderzoek.....	12
IV Opbouw Master Thesis	12
Deel I	14
Theorie & onderzoek	14
Hoofdstuk 1.....	15
Beeldvorming, een werkelijkheid geconstrueerd.....	15
1.1 Beeldvorming	15
1.2 Het beeld van de islam.....	17
1.3 Islam in de media.....	18
1.3.1 Islamofobie.....	19
1.3.2 Kenmerken islamofobie	20
1.3.3 Islamfascisme	21
1.4 De media – communicatie & de partijdigheid van taal.....	22
1.5 Nieuwsframes, perspectieven verpakt.....	23
2. Historisch kader.....	27
2.1 Aanleiding tekenen Mohammed- cartoons en publicatie.....	27
2.2 Reacties op de cartoons, excuses en bedreigingen	28
2.3 Verspreiding cartoons Midden-Oosten	29
2.4 Januari 2006: protesten en een handelsboycot	30
2.5 Interculturele humor & spot.....	34
3. Onderzoekswijze	37
3.1 Onderzoekseenheden & -periode	37
3.1.1 Verantwoording keuze dagbladen.....	37
3.1.2 Verantwoording onderzoeksperiode	37
3.1.3 Toegankelijkheid onderzoekseenheden.....	38
3.2 Signatuur en achtergrond dagbladen	38
3.2.1 Identiteit <i>Iran Daily</i>	38
3.2.2 Identiteit <i>The Jerusalem Post</i>	39
3.2.3 Identiteit <i>de Volkskrant</i>	40
3.3 Onderzoeks- & deelvragen	40

3.4	Dataverzameling.....	40
3.4.1	Analyse methode	42
3.4.2	Kwantitatieve data	42
3.4.3	Kwantitatieve deelvragen	42
3.4.4	Kwalitatieve data	43
Deel II	45
Resultaten	45
4.	Kwantitatieve data.....	46
4.1	Verdeling berichten cartooncrisis over de onderzochte dagbladen.....	46
4.2	Het aantal berichten per verschenen datum per dagblad.....	47
4.3	De verdeling van het aantal berichten per type auteur per dagblad	50
4.4	De plaatsing van het bericht per dagblad	51
4.5	De verdeling van de berichten over de rubrieken per dagblad	52
4.6	Het genre van het bericht per dagblad.....	54
4.7	Het meest voorkomende hoofdonderwerp van een bericht per dagblad	55
4.8	De grootte van de berichten, over de cartooncrisis, per dagblad	56
5.	Kwalitatieve data.....	59
5.1	Bronvermelding van berichten over de cartooncrisis per dagblad.....	59
5.2	De beschrijving van mensen en groeperingen per dagblad (tertiary definers).....	62
5.2.1	Citaten en parafraseren in de berichtgeving	62
5.2.2	Verdeling van voorkomende etniciteiten in het bericht per dagblad	63
5.2.3	Verdeling naar voorkomende/ beschreven sekse in het bericht per dagblad	65
5.3	De (ideologische)beladenheid van de tekst van het bericht per dagblad, n.a.v. de ‘algemene impressie’ van het bericht	66
5.4	Vergelijking beladenheid berichten per hoofdonderwerp.....	67
5.5	Nieuwsframe(s).....	70
6.	Diversiteit in berichtgeving.....	73
6.1	De gebeurtenis, protesten Syrië en Libanon	73
6.1.1	De kop, an eyecatcher	74
6.1.2	Bronvermelding.....	74
6.1.3	Primaire definer, wie meldt de feiten & wat gebeurde er?	75
6.1.4	Secundaire definer, de oorzaak van de gebeurtenis	80
6.1.5	Tertiaire definers, beschrijving van personen in het bericht	80
6.1.6	Opinie auteur/Beladenheid bericht.....	82
6.1.7	Nieuwsframes.....	84

Conclusie.....	87
Aanbeveling.....	92
Literatuur en bronnen.....	93

Bijlagen (Apart document)

- Bijlage 1 Coderingsschema cartooncrisis
- Bijlage 2 Inhoudsanalyseschema
- Analyses *Iran Daily*
- Analyses *The Jerusalem Post*
- Analyses *de Volkskrant*
- Bijlage 3 Bronvermelding van berichten over de cartooncrisis per dagblad. Categorie anders

Inleiding

Op 30 september 2005 plaatste het Deense dagblad *Jyllands Posten* twaalf satirische cartoons over de islamitische profeet Mohammed. De meest omstreden cartoon is die van de profeet met een bom in zijn tulband. Enkele andere prenten toonden Mohammed als terrorist en fundamentalist. Vele moslims over de hele wereld namen aanstoot aan de Mohammed-cartoons. Zij zagen de spotprenten van de profeet als beledigend, provocerend en godlasterend. De cartoons werden door hen gezien als provocatie. Het gevolg was dan ook dat er vele protesten van moslims volgden, zowel in Europa als in Azië en het Midden-Oosten. Deense vlaggen werden verbrand en Deense producten werden in een aantal supermarkten in het Midden-Oosten geboycot, zoals in Saudië-Arabië het geval was. Supermarkten die Deense producten boycotten toonden hiermee hun solidariteit met de moslimgemeenschap en maakten kenbaar dat zij tegen de spotprenten van de profeet waren. Een tweede reden dat in sommige landen in het Midden-Oosten Deense producten werden geboycot was de angst bij supermarkeigenaren om islamitische klanten mis te lopen. Daarnaast vreesden de supermarkeigenaren ook voor vernieling van hun pand door moslims die zich tegen de cartoons keerden, als ze Deense producten in de schappen hielden. De woede onder de moslimgemeenschap in het Midden-Oosten was duidelijk kenbaar.

De twaalf gepubliceerde spotprenten van profeet Mohammed hadden gewelddadige betogingen, doden, doodsbedreigingen en aanhoudingen van journalisten in onder andere Algerije, Jordanië, Jemen en Syrië tot gevolg (De Naeyer, 2006). De Mohammed-cartoons waren wereldnieuws. Maar liefst 143 kranten in 56 landen publiceerden, zowel op papier als op internet, één of meer van de twaalf Deense spotprenten van Mohammed. Europa domineert met de publicatie van de Deense spotprenten. Hier hebben zeventig kranten de Mohammed-cartoons overgenomen, in de Verenigde Staten (publicatie enkel in regionale en lokale kranten) waren dat er veertien, in Canada en Nieuw-Zeeland waren het er drie, in Australië twee en in Japan één krant. Daarnaast zijn de Mohammed-cartoons ook verschenen in acht moslimlanden, namelijk in: Algerije, Egypte, Jordanië, Marokko, Saudi-Arabië, Maleisië, Indonesië en Bosnië-Herzegovina.¹ (*de Volkskrant*, 2 maart 2006)

De publicatie van de Mohammed-cartoons in westerse dagbladen betrof niet het doelloos beledigen van moslims, maar maakte deel uit van een relevant, maatschappelijk debat dat nieuwswaarde had (Jespersen & Pittelkow, 2006: 214).

¹ Deze data is gebaseerd op een onderzoek van het Deense internettijdschrift eJour van de Deense School voor de Journalistiek in Århus.

Tegelijkertijd stipten de kranten die de cartoons hebben gepubliceerd ook het belang van de vrijheid van meningsuiting aan.

De vrijheid van meningsuiting, een waarde die in de westerse wereld van primair belang is en deel uit maakt van één van de fundamenteën van de vrije democratische samenleving. In die vrije democratische samenleving is de vrijheid van meningsuiting een bouwsteen, een grondrecht. De vrijheid van meningsuiting behoort niet ter discussie te staan maar is een feit. Hetgeen weerklinkt in vele westerse dagbladen. Vrijheid van meningsuiting wordt hier beschreven als een waarde die niet zou moeten wijken voor gewelddadige acties van fanatieke gelovigen. Een persoon zou zich in zijn mening niet moeten beperken, omdat anderen dat eisen en bedreigingen uiten.

Maar sprak de westerse wereld enkel van vrijheid van meningsuiting, of was respect ook nog in het geding? Respect, een waarde die velen hanteren, maar in een aantal situaties niet samengaat met de vrijheid van meningsuiting. Uit de crisis rondom de Mohammed-cartoons blijkt hoezeer de waarden met elkaar botsen. Zij die pleiten voor vrijheid van meningsuiting lijken de spotprenten terecht te vinden en zij die menen dat de spotprenten aanstotelijk zijn vragen zich af waar het respect is gebleven van de cartoonisten en iedereen die achter de cartoons staat. Toch menen sommige personen dat er van beide sprake moet zijn. Maar dan is de vraag waar ligt de grens voor de vrijheid van meningsuiting, een westers, democratisch grondrecht en waar begint het respect, een omgangsvorm die multi-interpretabel is en tevens cultuurgebonden.

De cartooncrisis is een beladen kwestie, met diverse gezichtspunten. Deze gezichtspunten zien wij allen terug in de beelden en de berichtgeving van dagbladen. Elk dagblad toont bewust of onbewust een bepaald perspectief van datgene wat er gebeurt. Er is sprake van selectie en filtering in de media, en volgens Joris Luyendijk ook van manipulatie en vervorming.²

I Onderwerp en Motivatie

Het onderzoeksthema van mijn Master Thesis is de cartooncrisis en de wijze waarop er is bericht over de gebeurtenissen rondom deze kwestie in de *Iran Daily*, *The Jerusalem Post* en de *Volkscrant*. Dit onderwerp, intrigeert mij in het bijzonder vanwege de waarden vrijheid van meningsuiting en respect. Beide waarden zijn naar mijn mening universele elementen, waarvan een ieder besef moet hebben en moet kunnen

² Luyendijk, J. 13 september 2006. 'Moedwil en misverstand.' *Waarom de media een gefilterd, vervormd, gemanipuleerd en partijdig beeld geven van het Midden-Oosten*. Lezing Stadhuis Rotterdam.

toepassen. Helaas laat de geschiedenis evenals de hedendaagse gebeurtenissen zien dat de waarden vaak tegenstrijdig zijn en met elkaar botsten. Voorbeelden hiervan zagen we eerder in Nederland bij de moord op Pim Fortuyn, de uitspraken van Theo van Gogh, Ayaan Hirsi Ali en Geert Wilders over moslims en de islam. En daarop volgend de moord op Theo van Gogh in november 2004. Respect en vrijheid van meningsuiting leken niet samen te gaan. Het voorbeeld waar wereldwijd ophef over ontstond, dat veel media-aandacht genereerde en de islam weer in het geding was is de cartooncrisis. Deze feiten wekken des te meer mijn interesse voor het onderwerp.

De Mohammed-cartoons hebben grote impact gehad op de (moslim)wereld. En de kwestie heeft veel media-aandacht weten te genereren in zowel berichtgeving als in beeldvorming. Een belangrijk aspect daarbij is dat artikelen binnen een dagblad verschillende perspectieven tonen, maar ook tussen diverse dagbladen zijn er grote verschillen in berichtgeving te constateren. Een ieder geeft zijn deel van de werkelijkheid weer.

Vanwege de impact, de internationale media-aandacht en de diversiteit aan perspectieven die 'de cartooncrisis' heeft genoten lijkt het mij interessant onderzoek te doen naar de berichtgeving van de cartooncrisis in drie internationaal verschillende dagbladen, namelijk de *Iran Daily*, *The Jerusalem Post* en de *Volkskrant*.

De drie dagbladen zijn divers in hun historische achtergrond/ signatuur en hun doelgroep, aan de hand daarvan verwacht ik dat zij ook verschillend zullen zijn in hun berichtgeving over de Mohammed-cartoons. Zo is van *de Volkskrant* te verwachten dat ze zich gematigd uitlaat over de gebeurtenissen van de cartooncrisis, omdat dit Nederlandse dagblad emancipatorische wortels en een multiculturele doelgroep heeft, waar moslims deel van uit maken. Van de *The Jerusalem Post* verwacht ik niet al te positieve uitspraken over moslims, dit in verband met de kwestie Israël – Palestina. Vanwege het feit dat *Iran Daily* een Iraans dagblad is, waarvan de redactie evenals de doelgroep uit moslims bestaat, verwacht ik dat de berichten uit dit dagblad eerder berichten over het gebrek aan respect dan dat er een pleidooi wordt gehouden voor de vrijheid van meningsuiting.

Ik ben zeer benieuwd op welke wijze dit dagblad bericht over de cartoonkwestie, omdat ook in Iran demonstraties werden gehouden tegen de cartoons. De demonstraties in Teheran zijn wellicht georkestreerd, gezien het feit dat de islamitische regering in Iran alles wat op straat gebeurt controleert. Zo moet voor bijna elke demonstratie die in Iran plaatsvindt toestemming worden verkregen van de regering (World Report, 2005: 260; Algemeen ambtsbericht Iran, 2006: 28). Naar mijn inziens

blijft de berichtgeving van de *Iran Daily* daarbij interessant. Hoe berichten zij over de protesten in eigen land? Aan de ene kant zijn ze journalisten en aan de andere kant ook moslims. Ook het feit dat in februari 2006 de redactie van een ander Iraans dagblad, genaamd *Hamshahri*, een wedstrijd uitschreef voor cartoonisten om spotprenten over de Holocaust te maken in reactie op de publicatie van spotprenten van de islamitische profeet Mohammed in verschillende Europese kranten en tijdschriften, maakt de analyse van de berichten interessanter (Troost, 2006). Hiermee lijkt dit betreffende dagblad wraak te nemen op het Westen onder het mom van de vrijheid van meningsuiting. Dit dagblad lijkt daarmee aan te tonen dat Iran niet gediend is van de gepubliceerde Mohammed-cartoons, maar toont met de aankondiging van de holocaust-cartoonwedstrijd ook de veronderstelde haatdragende houding ten opzichte van Israël. Daarmee is het des te interessanter om te kijken hoe *Iran Daily* voor de bekendmaking van de holocaustwedstrijd zich uitlaat over de cartoonkwestie.

II Probleemstelling

Het onderzoeksthema van deze Master Thesis betreft dus de berichtgeving over de cartooncrisis in de drie dagbladen de *Iran Daily*, *The Jerusalem Post* en de *Volkskrant*. Mijn onderzoeksvraag die in deze Master Thesis zal worden beantwoord luidt dan ook als volgt:

Welk nieuwsframe overheerst in de berichtgeving over de cartooncrisis, in de dagbladen de Iran Daily, The Jerusalem Post en de Volkskrant, in de periode van 21 januari 2006 tot en met 16 februari 2006?

Ik heb gekozen voor deze onderzoeksvraag, omdat deze vraag dwingt om een duidelijk en specifiek antwoord. Het gaat namelijk om de dominantie van een bepaald frame in de berichtgeving over de gebeurtenissen die de cartooncrisis kenmerken in de aangegeven dagbladen. Tevens duidt de onderzoeksvraag gedetailleerd de onderzoekseenheden en de onderzoeksperiode aan. De onderzoeksperiode is gekozen op basis van de grote hoeveelheid media-aandacht die de kwestie in deze periode genereerde. Wat betreft de dagbladen, deze zijn bewust gekozen. Het vergelijken van de berichtgeving van drie dagbladen met elkaar lijkt mij bijzondere resultaten te kunnen opleveren. Dit laatste voornamelijk met het oog op de wijze waarop de pers in het Midden-Oosten en Nederland over een zelfde situatie berichten. Hierbij neem ik wel in beschouwing dat de persvrijheid in Iran niet vergelijkbaar is aan die van Israël en Nederland. En dat de *Iran Daily* wellicht niet bericht of anders bericht over bepaalde

gebeurtenissen dan de twee andere dagbladen. Deze constatering is gebaseerd op de melding van een onafhankelijke, internationale persorganisatie, het Comité ter bescherming van Journalisten (CPJ), waaruit duidelijk wordt dat de pers in het Midden-Oosten zwaar wordt ingeperkt (NRC Handelsblad, 2007; CPJ, 2007).³

III Relevantie onderzoek

Het onderwerp de cartooncrisis en de daaruit voortvloeiende gebeurtenissen relateren aan een aantal belangrijke ontwikkelingen binnen de maatschappij, waarbij de opkomst van de islam in de westerse wereld een belangrijke rol speelt. Zo geeft de Wetenschappelijke Raad voor het regeringsbeleid(WRR) in haar rapport *'Dynamiek in islamitisch activisme'* anno maart 2006, aan dat er sprake is van een recente opleving van de islam als politieke factor(WRR rapportnr. 73, 2006: 5,6). Daarnaast belicht het rapport de achtergronden, manifestaties en dynamiek van uiteenlopende vormen van activisme binnen de moslimwereld. Tevens hebben de aanslagen op 11 september 2001 een grote impact gehad op de wereld. Sindsdien is er dan ook meer aandacht gekomen voor de islam en religieus radicalisme binnen de moslimgemeenschap.

Omdat we in een tijd leven waar de communicatie over 'de islam' vooral via heftige beelden en grote woorden verloopt, is het belangrijk systematisch kennis te nemen van de feitelijke ontwikkelingen en achtergronden. De ontwikkelingen binnen de cartooncrisis behoren daartoe. En het verkrijgen van inzicht in deze kwestie vanuit diverse internationale perspectieven is een bijdrage aan kennis over de feitelijke ontwikkeling en de berichtgevingen over de cartooncrisis.

Deze Master Thesis acht dus inzicht te verschaffen in de wijze waarop is bericht over de cartooncrisis in drie verscheidene dagbladen.

IV Opbouw Master Thesis

De thesis is opgesplitst in twee delen. Het eerste deel van de thesis bestaat uit het theoretisch kader waarin wordt beschreven hoe de mens zijn eigen werkelijkheid vormt en wat het beeld is van de islam in het Westen, gevolgd door achtergrondinformatie over de cartooncrisis. In het tweede deel van deze thesis verantwoord ik de wijze waarop ik mijn onderzoek heb gedaan. Dit wordt gevolgd door een weergave van mijn bevindingen middels de uitgevoerde analyse van de berichtgeving in de dagbladen de

³ Het CPJ geeft op haar website www.cpj.org aan dat de regering van president Mahmoud Ahmadinejad van Iran in 2006 de schroeven zette op de persvrijheid van het land en intimideerde kritische journalisten door ze te laten zwijgen of door ervoor te zorgen dat ze aan zelfcensuur deden. Hetgeen wordt door de CPJ genoemd in het stuk *Attacks on the Press in 2006: Middle East and North Africa: Iran*.

Iran Daily, The Jerusalem Post en de Volkskrant over de cartooncrisis, in de door mij aangegeven onderzoeksperiode.

Hoofdstuk 1; Beeldvorming, een werkelijkheid geconstrueerd, geeft weer wat beeldvorming inhoudt, hoe onze beeldvorming rond de moslimcultuur en de islam tot stand komt en welk beeld wij van de islam hebben. Tevens zal de rol van de media in onze beeldvorming worden beschreven en diverse nieuwsframes die binnen de media worden gehanteerd.

Hoofdstuk 2; Historisch kader, beschrijft de achtergrond van de cartooncrisis en de belangrijkste gebeurtenissen die deze crisis/ affaire kenmerken. Het hoofdstuk gaat ook nader in op interculturele humor.

In hoofdstuk 3; Onderzoekswijze, verantwoord ik welke bronnen ik heb gebruikt, welk soort artikelen en wat voor soort analyse ik heb toegepast. In dit hoofdstuk zal ook de signatuur van de dagbladen de *Iran Daily, The Jerusalem Post en de Volkskrant* worden beschreven.

Het tweede deel van deze thesis toont de onderzoeksresultaten.

Hoofdstuk 4; Kwantitatieve data, geeft de kwantitatieve onderzoeksresultaten weer.

Hoofdstuk 5; Kwalitatieve data, beschrijft de resultaten die voortvloeien uit de kwalitatieve analyse van de berichten uit de dagbladen.

Hoofdstuk 6; Diversiteit in berichtgeving. In dit hoofdstuk worden drie berichten, elk uit één van de onderzochte dagbladen, met dezelfde gebeurtenis (de protesten in Syrië en Libanon) met elkaar vergeleken aan de hand van inhoudelijke indicatoren. Tevens zullen de resultaten van deze vergelijking in dit hoofdstuk worden beschreven. Vervolgens volgt de conclusie waarin ik antwoord zal geven op mijn onderzoeksvraag en een aanbeveling geef voor berichtgeving in de toekomst.

Deel I

Theorie & onderzoek

Hoofdstuk 1

Beeldvorming, een werkelijkheid geconstrueerd

Ieder mens heeft zijn eigen denkbeelden. Denkbeelden over hoe mensen met elkaar horen samen te leven en denkbeelden over andere culturen. Een van die vele culturen is de moslimcultuur. Het is een cultuur waarbij de religie, de islam, het belangrijkste is en een leidraad vormt voor de levenswijze van moslims. De laatste decennia is er veel gezegd en geschreven over de moslimcultuur en de islam. Het beeld dat bij veel personen in de westerse wereld leeft is mede daardoor beïnvloed. De beelden en voorstellingen van de islam die wij middels diverse communicatiemiddelen ontvangen leiden tot onze beeldvorming van de islam en de moslimcultuur. Maar welk beeld leeft er in het Westen over de islam en hoe is dit beeld tot stand gekomen? In dit allereerste hoofdstuk staan deze vragen centraal.

1.1 Beeldvorming

Alvorens er meteen wordt ingegaan op het beeld van de islam in de westerse wereld, zal eerst het begrip beeldvorming worden geoperationaliseerd en wordt dieper ingegaan op de wijze waarop beeldvorming tot stand komt.

Het beeld dat het Westen heeft over de islam is ontstaan middels een cultureel proces, genaamd beeldvorming. Het betreft hier de wijze waarop wij naar de betreffende religie kijken. Beeldvorming is in wezen het mentale beeld dat wij ons van de wereld vormen (Smelik, 1999:5). Van Dale definieert beeldvorming als volgt:

‘Het ontstaan van bepaalde voorstellingen met betrekking tot personen, zaken, feiten, e.d., vandaar ook: voorstelling’ (Geerts & Boon, 1999).

Ten behoeve van een vollediger beeld van het begrip wordt een sociologische definitie van het begrip gegeven. Hier wordt beeldvorming als volgt beschreven:

‘Een cultureel proces waarbij individuen en/of sociale groeperingen op basis van contacten en relaties met ‘omgevingsobjecten’, ‘de werkelijkheid’ waarbinnen deze objecten zich bevinden, interpreteren, en dit ‘beeld’ vervolgens aan de eigen ‘werkelijkheid’ toetsen.’ (Van Spijk, 2005:14).

Het gaat bij beeldvorming dus om een cultureel proces. Daarbij is zowel sprake van een gedeelde als een eigen 'werkelijkheid', waarbij de voorstellingen die behoren tot de eigen 'werkelijkheid' haar weerklank vinden in de cultuur waarmee men is opgegroeid. Dit laatste is duidelijk terug te zien wanneer er wordt gekeken naar de cartooncrisis en de reacties van vele moslims en 'westerlingen'. Volgens de 'eigen werkelijkheid' van moslims behoort de profeet niet te worden afgebeeld en al helemaal niet op de volgens hen bespottelijke wijze zoals nu is gedaan. De westerlingen daarentegen hebben hun eigen werkelijkheid, waar vrijheid van meningsuiting en satire deel van uitmaken. Beide maken ze deel uit van de Europese historie en de grensverleggende cultuur en volgens de westerlingen zouden deze aspecten dan ook niet mogen wijken voor religie.

Hieruit blijkt hoezeer beeldvorming en cultuur met elkaar verbonden zijn. Cultuur kan worden gezien als een systeem van betekenissen waarmee individuen of sociale groeperingen zich oriënteren op de natuurlijke en sociale wereld waarin zij leven (Tennekes, 1990:18). Tennekes omschrijft drie perspectieven met betrekking tot de culturele werkelijkheid, die in de culturele antropologie zijn ontwikkeld en aangegeven hoe het fenomeen wordt gevormd (deze uiteenzetting geeft eveneens een beter begrip van de wijze waarop de moslimcultuur zich vormt/ heeft gevormd). Ten eerste wordt benadrukt dat cultuur een menselijk product is. De wijze waarop de mens zou moeten leven is grotendeels geen vaststaand natuurlijk gegeven. Cultuur is het resultaat van historische processen waarin de menselijke creativiteit een centrale rol speelt (Tennekes, 1990). Het tweede perspectief toont aan dat cultuur een objectieve realiteit buiten ons is (Tennekes, 1990:28). En het derde perspectief geeft aan dat de mens een product is van zijn eigen cultuur. De door de mens geschapen cultuur gaat een eigen leven leiden en maakt op haar beurt de mens tot wat hij is. In deze zin spreken we ook wel van cultuur als een subjectieve werkelijkheid. De verhouding tussen mens en cultuur kan daarmee het best worden beschreven in termen van een dialectisch proces. Zo creëert de mens voorstellingen ofwel culturele feiten (externalisering) aan de hand van de objectieve, vaststaande realiteit waarbinnen hij wordt geboren. Deze voorstellingen gaan een eigen bestaan leiden (het proces van objectivering), waarna er interpretaties aan worden ontleend die vervolgens het menselijk denken, spreken en handelen diepgaand beïnvloeden. De mens geeft als zodanig betekenis aan zijn eigen handelingen en gedachten en die van anderen. En vervolgens construeren deze betekenissen op hun beurt een eigen 'werkelijkheid'. Beeldvorming en werkelijkheid smelten als het ware

samen. En in ons gehele doen en laten weerklinkt onze cultuur van waaruit we beelden vormen over de werkelijkheid, die we tegelijkertijd eigen maken.

Zolang we ons bewust zijn dat cultuur deel uitmaakt van een constructivistisch proces met als gevolg dat er eigen werkelijkheden bestaan, waarbij meteen elke vorm van een absolute waarheid wordt ontkend, is er ruimte voor debat en wellicht wederzijds respect. Maar het feit dat cultuur en gedragingen van leden van bepaalde culturen door sommigen worden opgevat en afgedaan als een essentialistisch gegeven, maakt hoor en wederhoor tussen diverse groeperingen tot een moeilijke kwestie.

1.2 Het beeld van de islam

De laatste jaren zijn de spanningen tussen het Westen en de islam enorm toegenomen. Deze spanningen zijn het gevolg van terroristische acties van een aantal moslims elders in de wereld en gewelddadige acties van moslims in eigen land (WRR nr. 73, 2006). De spanningen tussen het Westen en de islam worden eveneens versterkt door de media, waar moslims tezamen met hun religie vaak in een negatief daglicht worden geplaatst (d'Haenens, 2007:135, 136). Het feit alleen al dat vele documenten spreken van spanningen of een kloof tussen het Westen en de religie Islam, typeert de islam meteen al als een religie die geheel anders is dan het Westen. De islam wordt daarbij als het tegenovergestelde gezien van het Westen. Zo zou de islam en de bijbehorende cultuur in de ogen van het Westen conservatief zijn ten opzichte van de eigen moderne civilisatie (d'Haenens, 2007).

De aanslagen op 11 september 2001, die via de media overal in de wereld te volgen waren hebben een grote impact gehad op de beeldvorming in het Westen rondom moslims en de islam. Zo is het tolerantieniveau ten opzichte van de islam veranderd. Het beeld dat het Westen van de islam heeft is de associatie van de religie met het onderdrukken van vrouwen. Daarnaast wordt de islam in verband gebracht met het ontbreken van een scheiding tussen kerk en staat en, een gebrek aan democratische waarden en zouden oude gebruiken worden gehanteerd oftewel er is sprake van dogma's. Het Westen ziet zichzelf dus als een geciviliseerde beschaving in tegenstelling tot hun beeld van moslims. Volgens de dominante westerse gedachtegang behoort de islamitische subgroep zich in het westerse land aan te passen en de westerse cultuur over te nemen (d'Haenens, 2007:135).

Behalve de impact van de aanslagen op 11 september heeft in Nederland ook de moord op Theo van Gogh zijn sporen achtergelaten in het geheugen van de Nederlanders. De moord van Van Gogh is gepleegd door een moslim en dit maakt het

onvermijdelijk dat ook deze aanslag wordt geassocieerd met een grotere groep moslims en de islam. Hoewel uit onderzoek is gebleken dat de islam in het buitenland vaker wordt geassocieerd met terrorisme dan de islam in Nederland, heeft de moord op Theo van Gogh op 2 november 2004 daar verandering in gebracht. Voor de moord van Van Gogh werd de 'Nederlandse' islam voornamelijk in verband gebracht met politiek en religie. Na de moord werd de desbetreffende religie in de media steeds vaker geassocieerd met terrorisme (d'Haenens, 2007:147).

De vooroordelen over de islam en de stereotypering rondom moslims namen bij velen in stijgende mate toe. Zo was er in de weken na de moord op Van Gogh een vloedgolf aan negatieve artikelen over de Nederlandse islam en Nederlandse moslims, dit in tegenstelling tot artikelen die berichtten over niet moslims (Ibidem).

Beide gebeurtenissen, de aanslagen in Amerika van 11 september 2001 en moord op Van Gogh, werden eveneens gekenmerkt door korte perioden waarin politici onverwacht scherpe uitspraken deden over de islam en individuele moslims werden lastiggevallen. (Bovenkerk, 2006: 86). Hetgeen leek zich te herhalen tijdens de cartooncrisis die in januari 2006 internationaal veel (media)aandacht genereerde (zie hoofdstuk 2) .

1.3 Islam in de media

In een onderzoek van d'Haenens en Bink (2007), genaamd *Islam in de Nederlandse media: focus op het Algemeen Dagblad*, concluderen de onderzoekers dat de berichtgeving over de islam tamelijk evenwichtig is. Maar journalisten laten zich in crisissituaties, zoals na de moord op Theo van Gogh, wel negatiever uit over moslims. Het onderzoek constateert dat de berichtgeving over de islam in Nederland stukken evenwichtiger is dan die in het buitenland. De journalisten daar zouden eerder de kopij van persbureaus overnemen en het nieuws minder snel duiden (d'Haenens en Bink, 2007: 143). 'Er wordt sneller teruggегrepen op stereotypen, er is minder aandacht voor diversiteit aan invalshoeken en meningen. Moslims die verschillende stromingen aanhangen en het geloof verschillend interpreteren worden over een kam geschoren', aldus d'Haenens en Bink (Nieuwe Reporter, 2007). Als argument hiervoor dragen d'Haenens en Bink aan dat journalisten in Nederland genoeg bronnen hebben om aan het woord te laten, dit in tegenstelling tot journalisten in het buitenland over het onderwerp islam. Uit het onderzoek blijkt ook dat berichtgevingen over de islam in het algemeen vaak worden gepubliceerd naar aanleiding van negatieve thema's, zoals terrorisme, geweld en fundamentalisme. Maar er is niet onderzocht of de berichtgeving

over de islam negatiever is dan al het andere nieuws. Daarnaast is er veel bericht over de islam na de aanslagen op 11 september, wat al te verwachten was (d'Haenens en Bink, 2007: 147). Een opvallende uitkomst van het onderzoek van d'Haenens en Bink is dat in de berichtgeving bijna geen moslimvrouwen aan het woord komen (7%). Naast allerlei organisaties en groeperingen die aan het woord komen is meer dan de helft van alle bronnen man (d'Haenens en Bink, 2007: 9).⁴ Deze gegevens maken deel uit van onze beeldvorming over de islam.

Uit opinieonderzoek op de lange termijn komt naar voren dat na 11 september 2001 en de moord op Van Gogh de openbare stemming tegenover moslims in Nederland in toenemende mate angstig en somber was (Bovenkerk, 2006: 86). Bovenkerk, auteur en onderzoeker van islamofobie in Nederland, constateert dat dit gehele scala van vijandige opvattingen en de daaruit voortvloeiende praktijken molestatie, discriminatie ook wel kunnen worden samengevat met het woord islamofobie, angst voor de islam. Islamofobie zien we terug bij de eerder genoemde gebeurtenissen, maar eveneens bij de reacties van vele westerlingen nadat de Mohammed-cartoons waren verschenen in september 2005 en hergepubliceerd in januari 2006. Het is een term die vooral de laatste decennia in zwang is, maar wat omvat het begrip nog meer?

1.3.1 Islamofobie

Het woord islamofobie is een neologisme en betekent letterlijk angst voor de islam. Maar 'men drukt er in het algemeen spraakgebruik echter iets anders mee uit: afkeer van de islamitische godsdienst en haat tegenover zijn aanhangers' (Bovenkerk, 2006: 86, 87). Bovenkerk meent dat er momenteel nog geen algemeen aanvaarde definitie bestaat voor het begrip, maar dat in de literatuur vaak de werkdefinitie wordt gehanteerd die is opgesteld door de Raad van Europa:

'Islamofobie is de vrees voor of het vooroordeel tegen de islam, moslims en alle zaken die daarop betrekking hebben.'

Wie met de term moslims wil stigmatiseren, los van de religie of ideologie gebruikt ook wel eens de term moslimfobie. Zowel Bovenkerk als ik zie af van het gebruik van deze term, omdat het woord islamofobie veel vaker in teksten voorkomt.

'Het begrip islamfobie komt voort uit de wereld van sociale (emancipatie) bewegingen van de jaren zeventig en tachtig van de vorige eeuw en werd bedacht in kringen van

⁴ Dit resultaat is gebaseerd op de bevindingen die zijn geanalyseerd in het Algemeen Dagblad.

antiracisten en aanhangers van het multiculturalisme' (Bovenkerk, 2006: 87). Voorheen werd de term racisme gehanteerd, maar deze voldoet niet langer omdat degenen tegen wie de antiracisten strijden, over het algemeen niet meer grof naar raskenmerken verwijzen. Bovenkerk spreekt eerder van het 'nieuwe racisme': het redeneerpatroon blijft hetzelfde, maar de aanhangers ervan vinden andere volken inferieur vanwege hun primitieve of barbaarse cultuur. Islamofoob zijn die westerlingen die zichzelf superieur wanen ten opzichte van de islam en zijn aanhangers en daarover uitgesproken opvattingen hebben. (Bovenkerk, 2006: 87).

1.3.2 Kenmerken islamofobie

'Islamofobie bestaat uit een gedachten- of attitudencomplex en uit vijandige gedragingen tegenover moslims die men aan zulke opvattingen toeschrijft' (Bovenkerk, 2006, 91). Bovenkerk noemt in zijn artikel een vijftal kenmerken waaraan het verschijnsel islamofobie aan zou voldoen. Deze kenmerken ontleent hij aan de publicaties van de Engelse *Runnymede Trust* over *The nature of islamophobia* en de auteur Kenan Malik.

Het eerste kenmerk van islamofobie is dat de islam als een monolithische eenheid wordt gezien. Bovenkerk ontkracht dit kenmerk doordat hij opmerkt dat de religie en de geloofsbeleving in de praktijk in alleen al de 51 landen waar islam de dominante religie is enorm van elkaar verschillen. In het spreken over islamofobie wordt de islam opgevat als onhistorisch en als een statische eenheid, niet vatbaar voor veranderingen en continuïteit. Het tweede kenmerk van islamofobie is dat de godsdienst als een fundamenteel andere wordt gezien dan die van de christenen en de joden. Dit terwijl ze allen toch de overeenkomst hebben een monotheïstisch godsdienst te zijn. Het derde kenmerk is dat de beschrijving van de islam altijd gepaard gaat met een negatief waardeoordeel. Ten vierde zou de islam gewelddadig, agressief en bedreigend zijn tegenover de buitenwereld en aanmoedigend voor terrorisme (Bovenkerk, 2006: 93). En het vijfde kenmerk van islamofobie, ontleent aan de *Runnymede Trust*, is van algemene strekking. Er is dan sprake van islamofobie wanneer iedereen het vanzelfsprekend vindt dat moslims worden genegeerd, bespot of buitengesloten. Zij die er tegenin gaan worden voor naïef gehouden (Bovenkerk, 2006: 93). Er bestaat enige twijfel over dit kenmerk, omdat het ook gemakkelijk als immunisatiestrategie kan worden ingezet. Het belangrijkste bezwaar dat wordt genoemd tegen het gebruik van het woord islamofobie is dat het mensen die openlijk kritiek hebben op de islam of op moslims monddood maakt. Dit doordat de term ze zou stigmatiseren als haatdragende

personen tegen de islam. Een aantal personen meent zelfs dat de toeschrijving van de term islamofob aan een persoon een aanklacht is en eveneens een aanslag op de vrijheid van meningsuiting. Deze visie wordt onder andere gedeeld door Prof.dr.mr. Afshin Ellian, Nederlands rechtsgeleerde, filosoof en dichter van Iraanse afkomst. Ellian betoogt dat de 'term islamofobie staat voor een poging van de gedachtepolitie om iedere kritiek op moslims weg te zetten als pathologisch en irrationeel.' Ook de Engelse activist Bahram Soroush vindt het intellectuele chantage om alle critici van de islam monddood te maken met de beschuldiging van racisme (Bovenkerk, 2006: 95). Allen inclusief Bovenkerk betogen ze dat in een vrije democratische samenleving, vrije uitwisseling van meningen horen te bestaan, zonder enige vorm van dreiging of scheldpartijen over datgene wat wordt gezegd. Dit betekent niet dat de begrippen betekenisloos zijn, aldus Bovenkerk (2006). Daarbij wijst hij op het punt dat in deze kwestie moet worden opgelet voor gemakkelijke debattrucjes, waarbij zodanig wordt geredeneerd dat personen die openlijk kritiek hebben op de islam monddood worden gemaakt.

Tegenwoordig is van dit laatste al sprake. Personen die openlijk kritiek hebben op de islam worden monddood gemaakt, hetgeen gebeurt velerlei niet door gemakkelijke debattrucjes, maar middels 'hatemails' waar doodsbedreigingen in worden gedaan. Hetgeen blijkt uit een onderzoek van Bovenkerk in 2005. Hij concludeert dat er sprake is van een toename van bedreigingen onder Nederlandse journalisten en geeft aan dat het aantal bedreigende e-mails 'explosief is toegenomen'. (Bovenkerk, 2005) Deze journalisten worden niet door de staat beschermd, hetgeen leidt tot behoedzaamheid en in sommige gevallen zelfs tot zelfcensuur. Bedreiging van de vrijheid van meningsuiting is hier dan in het geding.

1.3.3 Islamfascisme

In deze tijd is naast de term islamofobie ook een ander neologisme die de islam betreft in zwang, namelijk islamfascisme oftewel het islamisme. (Jespersen & Pittelkow, 2006) Gedurende de cartoonkwestie werd de islam in vele opinies, op forums en weblogs steeds vaker in een zin genoemd met het begrip fascisme. Een goed voorbeeld is de weblog van politica Ayaan Hirsi Ali in februari 2006. Volgens de Amerikaanse journalist Stephen Schwartz refereert de term naar het gebruik van de religie islam om in naam van die religie totalitaire doeleinden na te streven. Zo zou het fenomeen worden belichaamd door de Soennitische moslims vandaag de dag, zoals de Saudisch gefinancierde Wahhabis, de Pakistaanse Jihads ook wel bekend als de Jama'atis en de Egyptisch Moslim Broederschap (Schwartz, 2006). Onder de term Islamfascisme

worden eveneens radicale moslims verstaan die zich superieur voelen boven christenen, humanisten en vooral de 'ongelovigen'. Deze zogenaamde islamfascisten hebben een sterke afkeer van de westerse waarden en cultuur die voortkomt uit hun interpretatie van de islam. De westerse waarden, cultuur en politiek zouden de 'zuivere' islam in gevaar kunnen brengen (AIVD, 2004: 20-25).⁵

1.4 De media – communicatie & de partijdigheid van taal

De wijze waarop mensen met elkaar communiceren heeft een culturele grondslag. De taal die we spreken, de woorden die we kiezen, de grapjes en de gebaren die we maken, het zijn voorstellingen die wij zelf hebben gecreëerd. En aan die creatie geven wij onze eigen interpretatie. Communicatie en overdracht van die interpretatie maakt daar een groot deel van uit, middels communicatie verspreiden we kennis binnen een samenleving. James Carey ondersteunt dit punt doordat hij zegt dat een 'samenleving niet enkel ontstaat door transmissie, door communicatie, maar in transmissie, in communicatie' (Carey, 1989). Op dezelfde wijze vormen wij ons beeld over moslims en de islam wanneer er over wordt gesproken, in een krantenartikel, op de radio, de televisie of gewoonweg door anderen. Aan de term communicatie kunnen twee betekenissen worden ontleend, namelijk communicatie als transmissie en communicatie als ritueel (Carey, 1989). Bij communicatie als transmissie gaat het om de overdracht en het verzenden van een boodschap. Communicatie als ritueel geldt als bevestiging van een gemeenschappelijkheid en diens huidige status quo. Communicatie in deze zin heeft tot doel het beeld dat bij de mensen leeft te stimuleren en te versterken. Deze vorm van communicatie is duidelijk te zien in de kerk of moskee, de rol van de priester of imam, het onderwijs, sociale instituten, maar ook in films, het journaal en dagbladen. Vanuit dit oogpunt gaat het bij communicatie niet enkel om de overdracht van informatie, maar om confirmatie (Carey, 1989).

Soms geeft het gebruik van bepaalde woorden in dagbladartikelen en andere media aan hoe over het algemeen wordt gedacht over groeperingen en situaties in een samenleving. Hoewel de statuten van de dagbladen in Nederland en ook vele andere in de wereld aangeven objectief te zijn in hun berichtgeving, doordat partijdigheid uit de weg wordt gegaan, zien we toch beladen woorden verstoep in de berichten (Luyendijk, 2006). Over de beladen termen in dagbladen kan worden gezegd dat er sprake is van

⁵ AIVD-nota. December 2004. Van dawa tot jihad. De diverse dreigingen van de radicale islam tegen de democratische rechtsorde. Ministerie van Binnenlandse zaken en koninkrijksrelaties. <http://www.minbzk.nl/contents/pages/10835/notavandawatotjihad.pdf>. Geraadpleegd 24 mei 2007.

subtiliteit, aangezien de statuten pleiten voor onpartijdigheid kan worden geïnterpreteerd dat een dagblad niet bewust, maar juist onbewust gebruik maakt van bepaalde termen die weldegelijk een standpunt aantonen. Dat standpunt toont eveneens de signatuur van het dagblad en geeft de status quo van de werkelijkheid aan die het betreffende dagblad verkondigd. Hetgeen verband houdt met de historische achtergrond van het dagblad en de visie op de maatschappij. Want wanneer wordt er gesproken over een vrijheidsstrijder en wanneer over een verzetstrijder, een guerrillastrijder of een terrorist? En wanneer wordt het verdraaien van woorden beïnvloeding genoemd en wanneer manipulatie? Het is ook wel de partijdigheid van taal die we terugzien in de media. 'Woordkeus staat voor perspectief', aldus Joris Luyendijk (Luyendijk, 2006: 193). Ook het verschil in koppen over eenzelfde kwestie toont het verschil in perspectief. In de cartoonkwestie kunnen vele voorbeelden tegenover elkaar worden gezet, waaronder *'Caricaturists Denounce Blasphemous Cartoons'* in de *Iran Daily* van 7 februari 2006 versus *'Kamer staat pal voor vrije pers: wij zijn allen Denen'* of *'Woede met lange aanloop: Spotprenten al in september gepubliceerd'* in de *Volkskrant* van 7 februari 2006. De berichtgeving over deze kwestie is in ieder medium anders. Maar vooral kwesties die de islam raken zijn veel besproken en divers in de berichtgeving overal ter wereld.

1.5 Nieuwsframes, perspectieven verpakt

Wanneer feiten moeten worden geïnterpreteerd en er wordt gekeken naar de berichtgeving over een bepaalde kwestie zoals ik in mijn onderzoek naar de cartoonkwestie doe, is het van belang te kijken in welk frame deze feiten zijn geplaatst. Aan dit begrip, frame, wordt veel waarde gehecht, gezien het deel uit maakt van de geformuleerde onderzoeksvraag.

De diverse wijze van berichten over gebeurtenissen heeft (zoals eerder al werd verwoord) te maken met verschillende aspecten, zoals cultuur, welke nadruk er op bepaalde elementen wordt gelegd et cetera. Wat precies onder framing wordt verstaan zal in deze paragraaf aan de orde komen.

Framing kan verschillende functies hebben. Professor Robert M. Entman, beschrijft er een aantal in zijn artikel *Framing: toward clarification of a fractured paradigm*. Zo meent hij dat in alle gevallen de kracht van een tekst zal worden blootgelegd door middel van het gebruik van framing (Blanken, 2006: 15). Entman geeft in zijn artikel de volgende definitie van framing: 'To frame is to select some aspects of a perceived reality and make them more salient in a communicating text, in such a way as to promote a

particular problem definition, causal interpretation, moral evaluation, and/ or treatment recommendation for the item described' (Ibidem).

Volgens Entman komen frames op tenminste vier plaatsen voor binnen het communicatieproces, namelijk bij de zender, binnen de tekst zelf, de ontvanger en binnen de cultuur (Blanken, 2006: 15). Hier volstaat enige uitleg. De zender organiseert wat hij zegt bewust en onbewust aan de hand van frames. In de tekst komen frames voor door middel van het wel of niet aanwezig zijn van bepaalde sleutelwoorden, stereotiepe afbeeldingen, informatiebronnen et cetera. De ontvanger gebruikt frames wanneer hij een tekst leest en deze volgens zijn eigen 'werkelijkheid' interpreteert. Deze kunnen, maar hoeven niet overeen te komen met de frames uit de tekst. De frames zijn te analyseren middels een viertal actoren/ definers (zie hoofdstuk 3, analyseschema) die zijn opgesteld in het inhoudsanalysemodel van Ericson et al. (Hansen, 1999).

Uit de definitie van Entman wordt ook duidelijk dat de media onderwerpen, 'issues' creëert waarover het publiek een opinie kan vormen. Maar de media zijn niet de enige die de opinie van het publiek bepaalt. Er is hier namelijk sprake van het concept agendasetting; waarbij een sterke causale relatie bestaat tussen de agenda van de media en die van het publiek(de ontvangers). Dus onder hoe meer mensen het onderwerp ten gehore komt des te meer zullen er een opinie over vormen. Maar de media beschikken wel over een aantal manieren om de publieke agenda te beïnvloeden. Een van die manieren is het gebruik van nieuwsframes. Deze nieuwsframes zijn hier veelal van toepassing voor het onderzoek, omdat in de berichtgeving zal worden gekeken in hoeverre hier sprake van is en welk nieuwsframe er van toepassing is.

Hoewel veel journalisten diverse manieren hanteren om nieuws te 'framen', zijn er over het algemeen vijf standaard methoden die resulteren in vijf algemene nieuwsframes(Haenens, 2006: 136):

- 1) *Conflict frame*; de benadering van conflicten tussen groepen of individuen.
- 2) *Human interest frame*; de aandacht focussen op een individu als voorbeeld van een groepering of de nadruk leggen op de emoties van het individu.
- 3) *Responsibility frame*; verantwoording of schuld leggen bij de autoriteiten of individuen.
- 4) *Economics consequences frame*; de benadering van economische gevolgen voor het publiek.

- 5) *Morality frame*; het nieuws weergegeven vanuit een religieus of moreel perspectief.

Shadid en Van Koningsveld (2002) verwijten de media dat door het gebruik van nieuwsframes, het nieuws over de islam te veel wordt gesimplificeerd (in Haenens, 2006: 136). Zij beargumenteren dat de islamitische cultuur wordt gesimplificeerd vanuit het perspectief van een buitenstaander en als een problematische kwestie wordt gestigmatiseerd. Zij pleiten dan ook voor een focus op de dynamiek en de heterogeniteit van de islam vanuit het perspectief van de moslims.

Het algemene beeld van de islam dat in het Westen leeft is er een van inferioriteit oftewel ondergeschiktheid. In berichtgevingen wordt de islam vaak in verband gebracht met geweldplegingen en terrorisme. Daarnaast wordt de religie veelal negatief belicht in de media. Eveneens is uit onderzoek van d'Haenens gebleken dat veel westerlingen de islam associëren met de onderdrukking van vrouwen, een gebrek aan onderscheid tussen staat en religie en een gebrek aan democratische waarden. Terroristische aanslagen, zelfmoordaanslagen en autobommen en bijvoorbeeld Irak, Afghanistan en Pakistan door radicale moslims en de berichten erover in de media hebben in het Westen gezorgd voor de opkomst van angst voor de islam. Westerlingen zijn angstig en somber gesteld over de islam. Hieruit ontstaat een geheel scala van vijandige opvattingen en daarmee ook de opkomst van islamofobie; afkeer van de islamitische godsdienst en haat tegenover zijn aanhangers verstaan.

Het omschreven beeld van de islam is tot stand gekomen middels de cultuur waarbinnen de westerlingen leven. Cultuur die naar ons wordt gecommuniceerd middels de media. En hoewel er een aantal overeenkomsten zijn tussen de religies islam en christendom worden de verschillen eerder benadrukt. Deze krijgen meer aandacht in de media evenals gebeurtenissen rondom de islam. Door de gebeurtenissen waarbij moslims betrokken waren, de media-aandacht ervan en de eigen ervaringen van mensen ontstaat het aangegeven (algemene) beeld van de islam. De media is daarbij niet altijd even objectief, zo zijn er subjectieve fragmenten van de werkelijkheid te zien middels de woorden die worden gebruikt in een artikel. Deze kunnen de partijdigheid en het nieuwsframe (*Conflict frame; Human interest frame; Responsibility frame; Economics consequences frame; Morality frame*) van een artikel tonen.

In het volgende hoofdstuk zal nader worden ingegaan op de gebeurtenissen van de cartooncrisis. Dit hoofdstuk omvat het historisch kader en beschrijft de aanleiding van de publicatie van de Mohammed-cartoons, de publicatie zelf en de belangrijkste gebeurtenissen die daarop volgden en de cartooncrisis tekenden.

2. Historisch kader

Dit hoofdstuk beschrijft de achtergronden van de cartooncrisis en de belangrijkste gebeurtenissen die deze crisis kenmerken. Tevens gaat het hoofdstuk nader in op interculturele humor en spot.

2.1 Aanleiding tekenen Mohammed- cartoons en publicatie

Het begon allemaal heel onschuldig, of toch niet? Deens auteur en journalist Kåre Bluitgen zocht in september 2005 naar een illustrator voor zijn kinderboek over de islamitische profeet Mohammed. Zijn zoektocht naar een illustrator die de islamitische profeet wilde tekenen was niet erg succesvol. Drie illustratoren weigerden. De vierde illustrator nam de opdracht aan, maar wenste anoniem te blijven. Volgens Bluitgen kwam de weigering voort uit angst voor wat er is gebeurd met Theo van Gogh (Groen en Troost, 2006).

Volgens een aantal journalisten en redacteuren van het Deense dagblad *Jyllands Posten* is de weigering van de illustratoren om profeet Mohammed niet of enkel anoniem te tekenen één van vele gebeurtenissen in de maand september 2005 die aantonen dat zelfcensuur zich steeds verder uitbreidt. Flemming Rose, cultuurredacteur van de *Jyllands Posten* meent dat hij samen met anderen van zijn dagblad in de maand september 2005 ‘wel binnen veertien dagen getuige was van een half dozijn gevallen van zelfcensuur, waarbij de vrijheid van meningsuiting het moest opnemen tegen de angst om kwesties aangaande de islam aan de orde te stellen’ (Rose, 2006).⁶ Hij vond dit een legitiem onderwerp om over te berichten en de *Jyllands Posten* besloot dit te doen middels het tonen van beelden. Daaropvolgend vroeg Flemming Rose veertig leden van het genootschap van Deense cartoonisten om Mohammed te tekenen zoals zij hem zagen (Rose, 2006). ‘Wij hebben hen beslist niet gevraagd de spot te drijven met de profeet’ (Rose, 2006). Twaalf van de vijfentwintig actieve leden reageerden hierop, wat resulteerde in de publicatie van twaalf spotprenten van de islamitische

⁶ Andere gevallen waar er sprake is van zelfcensuur in de maand september 2005 volgens Flemming Rose: Europese vertalers van een kritisch boek over de islam wilden niet dat hun namen op de omslag werden afgedrukt naast de naam van de auteur, een in Somalië geboren Nederlandse politica die zelf enige tijd heeft moeten onderduiken; De Tate Gallery in Londen verwijderde een installatie van avant-gardekunstenaar John Latham die uitbeeldde dat de Koran, de Bijbel en de Talmoud werden verscheurd. Het betreffende museum gaf als toelichting dat het na de bomaanslagen in Londen de gemoederen niet wilde verhitten; Eind september heeft de Deense premier Anders Fogh Rasmussen een onderhoud gehad met een groep imams, van wie er één de premier opriep om de pers te manen tot positievere berichtgeving over de islam; Een stand-up comedian zei in een interview met de *Jyllands Posten* dat hij zonder bezwaar voor de camera op de Bijbel zou plassen, maar dit niet zou durven met de Koran (Rose, 2006)

profeet Mohammed in de *Jyllands Posten* op 30 september 2006. De twaalf spotprenten werden geplaatst bij een artikel getiteld 'de gezichten van Mohammed' over vrijheid van meningsuiting en zelfcensuur. Allen zijn ze divers van vorm. Zo drijft een van de prenten de spot met de *Jyllands Posten* door de redactie cultuur uit te beelden als een stelletje redactionele provocateurs. Een andere spotprent suggereert dat de kinderboekenschrijver Bluitgen die geen illustrator kon vinden voor zijn boek, de publiciteit heeft gezocht bij wijze van goedkope reclame. Weer een andere prent plaatst de leidster van de Deense Volkspartij, die tegen immigratie is, in een rijtje mensen, alsof zij een verdachte is die moet worden herkend. Een meer omstreden spotprent is die van de profeet met een zwart balkje voor zijn ogen en een groot zwaard in zijn hand. Hetzelfde geldt voor de spotprent waar Mohammed bij de hemelpoort naar martellaren roept: 'Stop we ran out of virgins!'

Maar de spotprent die het meest controversieel is en de meeste en felste reacties heeft uitgelokt is die waarop profeet Mohammed is afgebeeld met een aangestoken bom in zijn tulband met daarop de tekst: La ilaha illa Allah (Er is geen god behalve Allah, red.). Cultuurredacteur Flemming Rose meent dat volgens boze tongen deze prent zou uitdrukken dat de profeet een terrorist is of dat iedere moslim een terrorist is. Hij interpreteert de spotprent echter anders. Rose zegt dat hij de prent interpreteert als een gijzeling van de islamitische godsdienst doordat uit naam van de profeet terroristische daden worden gepleegd (Rose, 2006).

2.2 Reacties op de cartoons, excuses en bedreigingen

De eerste reacties die de spotprenten ontsproten waren veelal negatief van aard.

Aan het adres van de *Jyllands Posten* volgden vrijwel meteen na de publicatie bedreigingen en twee cartoonisten doken daardoor onder. Het dagblad nam vervolgens tijdelijk een beveiliging in dienst. Naar aanleiding van de bedreigingen werd een 17-jarige jongen van Turkse afkomst opgepakt, waarna hij weer werd vrijgelaten. (Groen en Troost, 2006) Anno 20 februari 2006 heeft de *Jyllands Posten* 104 gedocumenteerde bedreigingen ontvangen, waren er tien mensen gearresteerd en heeft het dagblad herhaaldelijk de redactiekantoren moeten ontruimen wegens bommeldingen (Rose, 2006).

De reacties op de cartoons van de profeet Mohammed leken zich naar mate de tijd verstreekte op te stapelen. Na de publicatie van de cartoons eiste de organisatie *Islamik Trossamfund* (Islamitische geloofsgemeenschap) van imam Abu Laban excuses van *Jyllands Posten*. Het dagblad weigerde excuses aan te bieden, zij meent te staan voor vrijheid van meningsuiting en verwerping van zelfcensuur, een excuus zou deze

waarden van de hand wijzen. Op 12 oktober 2006 vragen elf ambassadeurs (tien ambassadeurs van moslimlanden en de Palestijnse vertegenwoordiger uit Kopenhagen) om een ontmoeting met premier Anders Fogh Rasmussen om een onderhoud om overheidsoptreden tegen de *Jyllands Posten* te bepleiten (Divendal, 2006). De Deense premier laat op 21 oktober weten dat hij de ambassadeurs niet wenst te ontmoeten en nam een formeel standpunt in. Zo liet de Deense premier weten dat de Deense regering geen invloed kan uitoefenen op het publicatiebeleid van het dagblad (Troost, 2006). Eerder die week, op 14 oktober 2005, vond in Kopenhagen een demonstratie plaats waar 3500 personen aan deelnamen (Divendal, 2006). Het betreft hier een van de eerste demonstraties tegen de Mohammed-cartoons. Eind oktober 2005 stapte een coalitie van Deense moslimgroeperingen naar de rechter en diende een aanklacht in tegen de *Jyllands Posten*. De justitie ziet geen reden een rechtzaak te beginnen en de aanklacht wordt terzijde gelegd. Daarna lijkt het even alsof de kwestie is bedaard. In november en december 2005 lijken Mohammed-cartoons geen demonstraties op te roepen, althans in de westerse media ligt de berichtgeving over de cartoons of gebeurtenissen rondom de Mohammed-cartoons in november/ december 2005 even stil. De westerse media waren niets vermoedend van de stortvloed aan protesten die de maanden daarop zouden volgen naar aanleiding van de Mohammed-cartoons.

2.3 Verspreiding cartoons Midden-Oosten

In november en december 2005 lijken de gemoederen rondom de Mohammed-cartoons te zijn bedaard. In de media werd de kwestie in die maanden niet meer veelvuldig besproken. Realiteit of schijn? Een terugblik op de kwestie maakt de vraag al snel overbodig. De massale protesten en de handelsboycot die eind januari 2006 begonnen duiden het antwoord, maar roepen eveneens ook vraagtekens op.

Hoe kwam het toch dat de Mohammed-cartoons die al in september 2005 waren gepubliceerd pas in januari 2006 zorgde voor opschudding in het Midden-Oosten, waaropvolgend er ook weer reacties uit Europa en elders kwamen? Had het Midden-Oosten niet eerder dan januari 2006 pas kennisgenomen van de cartoons? Niets was minder waar, volgens de westerse media.

Zo reist in december 2005 en januari 2006 een coalitie van Deense moslims af naar het Midden-Oosten in een poging steun te vinden bij religieuze en politieke leiders (Troost, 2006). Daarnaast bekritiseert de Arabische Liga eind december 2005 de Deense regering voor de hantering van de zaak over de Mohammed-cartoons. Tijdens de reis van de coalitie van Deense moslims verspreidt de voorman van de Islamitische Genootschap van Denemarken, imam Abu Laban, naast de twaalf gepubliceerde

Mohammed-cartoons drie andere cartoons (de Wit, 2006). Een van deze afbeeldingen betreft een grijs-getinte fotokopie van lage kwaliteit waarop een man met een varkenssnuut en varkensoren op staat. De man blijkt de Franse politicus Jacques Barrot te zijn en de foto toont Barrot op een jaarlijks Frans varkensfestival. In het Midden-Oosten wordt de foto echter anders geïnterpreteerd, dit ten nadele van de islam en de profeet Mohammed (de Wit, 2006). De profeet zou bespot worden, terwijl de man op de foto hiertoe geen enkele intentie had, de foto had geheel niets te maken met de islam op het moment waarop deze werd geschoten. Één ding is duidelijk, de verspreiding van de gepubliceerde Mohammed-cartoons en drie overige afbeeldingen door imam Abu Laban en andere islamitische coalitieleden, werden als schokkend ervaren in het Midden-Oosten. In de maand januari 2006 en de maanden die erop volgden was dit duidelijk merkbaar, mede dankzij de grote media-aandacht voor het onderwerp. (Maar waren het de gebeurtenissen rondom de Mohammed-cartoons die zorgde voor de grote media-aandacht of maakte de media de Mohammed-cartoons juist een grotere kwestie dan dat het was?)

2.4 Januari 2006: protesten en een handelsboycot

Aan het begin van het nieuwe jaar in 2006, namelijk op 1 januari 2006, benadrukt de Deense premier Fogh Rasmussen in zijn nieuwjaarstoespraak het belang van vrijheid van meningsuiting, vrijheid van religie en wederzijds respect. Hij veroordeelt daarbij elke uiting of actie 'die probeert groepen mensen te demoniseren op basis van hun geloof of religieuze achtergrond.' (Troost, 2006: 5). De Mohammed-cartoons werden in zijn toespraak niet genoemd, wel publiceerde de overheid zijn toespraak in het Arabisch (Divendal, 2006).

De toespraak van de Deense premier was weliswaar wijs van woord, maar kon de aankomende protesten niet voorkomen. Op 4 januari 2006 protesteerde secretaris-generaal van de Arabische Liga, Amr Moussa, tegen de cartoons (Troost, 2006: 5). De cartoons leken vers in het geheugen te liggen. Vergeten waren ze niet, want op 10 januari 2006 publiceerde het Noorse christelijke blad *Magazinet* ook de Mohammed-cartoons (Ibidem). Het blad wilde eveneens de vrijheid van meningsuiting benadrukken en haar solidariteit met de *Jyllands Posten* tonen (Divendal, 2006). Het gevolg hiervan was wel dat hoofdredacteur Selbekk van het blad met de dood werd bedreigd.

Ongeveer twee weken later, op 25 januari eisen religieuze leiders in Saudi-Arabië dat *Jyllands Posten* wordt gestraft. Dit heeft als mogelijke oorzaak de verspreiding van de Mohammed-cartoons en drie andere afbeeldingen in het Midden-Oosten door de imam Abu Laban en derden. Een dag later trekt Saudi-Arabië zijn

ambassadeur terug uit Denemarken en er wordt een handelsboycot gestart. Zo melden Deense bedrijven in Saudi-Arabië dat supermarkten Deense producten uit de winkels halen (Troost, 2006:5). Vervolgens breiden de protesten zich in het Midden-Oosten uit en op 29 januari sluit Libië zijn ambassade in Denemarken. 30 Januari publiceert hoofdredacteur Flemming Rose van de *Jyllands Posten* een vertaling in het Deens, Engels en Arabisch waarbij hij zich verontschuldigt voor de aanstoot die de cartoons hebben gegeven. Maar hij biedt geen excuses aan voor de gedane publicatie, reden hiervoor is dat de publicatie niet in strijd was met het Deense recht en de gedragscodes voor de Deense pers (Troost, 2006:5, Divendal, 2006). De dag erna roept de Deense premier alle partijen op de rel niet te verergeren. Zelf neemt hij persoonlijk afstand van de tekeningen, maar blijft bij het standpunt dat hij geen verontschuldigen kan aanbieden voor krantenpublicaties in verband met de persvrijheid (Divendal, 2006). Daarnaast eisen Deense moslimgroepen een duidelijker verontschuldiging van de krant. De eerste wordt 'dubbelzinnig' genoemd (Troost, 2006:5).

Eind januari, begin februari publiceren een aantal overwegend westerse media de Mohammed-cartoons, waaronder Duitsland, Frankrijk België en Spanje (Troost, 2006: 5).

Het Franse dagblad *France Soir* publiceert twaalf tekeningen uit solidariteit met de *Jyllands Posten*. De Duitse *Die Welt* bericht dat Denemarken slachtoffer is van chantage in de kwestie en verbaast zich over de 'lauwe reacties' hierop. En daarnaast publiceert het Jordaanse weekblad *Al-Shihan* drie cartoons. Hier opvolgend vraagt de Jordaanse hoofdredacteur Jihad Momani zich in zijn commentaar af: wat schadelijker is voor de islam, de spotprenten van profeet Mohammed of foto's van een gijzelnemer, die de hals doorsnijdt van zijn slachtoffer. Het gevolg van deze openbare bedenkingen is het ontslag van Momani. Hij belandt eveneens enkele dagen later in de gevangenis (Divendal, 2006; Troost, 2006: 5). Op 2 februari 2006 volgt ook het ontslag van hoofdredacteur/directeur Jacques Lefranc van *France Soir* door een Frans-Egyptische eigenaar. Ook neemt de Deense journalistenvakbond het standpunt in dat de cartoons niet in strijd zijn met de mensenrechten. En de *Jyllands Posten* ontvangt bijval van journalistenorganisaties. Het gebouw waar de redactie zetelt lijkt echter een gevarezone. Zowel op 2 als op 3 februari was er sprake van bommeldingen bij de redactie (Divendal, 2006). Op 2 februari is de woede van sommige moslims over de kwestie ook in Nederland te onderkennen. Er is een bommelding bij de redactie van *de Volkskrant* in Amsterdam en een aantal krantenbezorgers weigeren de krant rond te brengen (Divendal, 2006; Volkskrant, 3 februari 2006)

Hoewel premier Anders Fogh Rasmussen en zijn minister van Buitenlandse Zaken Per Stig Møller op 3 februari 2006 spraken met ambassadeurs en diplomaten uit meer dan zeventig landen (waaronder vertegenwoordigers uit islamitische landen), leken zij niet veel vooruitgang in de kwestie te boeken. De Egyptische ambassadeur Mona Omar Attia vond het antwoord van de Deense regering tijdens de besprekingen namelijk onbevredigend (Troost, 2006: 5).

Vanaf 4 februari 2006 lijken de protesten van start te gaan aangezien er meerdere ambassades in brand worden gestoken op deze en de opeenvolgende dagen. De media (zowel televisie als dagbladen) besteden hier aandacht aan. Op 4 februari verbiedt een rechtbank in Zuid-Afrika de publicatie van de tekeningen in de plaatselijke media. Dezelfde dag zijn ook de Deense en Noorse ambassades in Damascus in brand gestoken (Elsevier, 4 februari 2006). En in Jordanië worden twee journalisten van tijdschriften die de Mohammed-cartoons plaatsten gevangen gezet wegens het beledigen van de religie de islam (Troost, 2006: 5). De dag erna wordt de Deense ambassade in Beiroet in brand gesticht (Troost, 2006: 5; Trouw, 5 februari 2006). Als gevolg hiervan trekt Kopenhagen zijn ambassadeur terug. Hassan Sabeh, minister van Binnenlandse Zaken in Beiroet, stapt op vanwege de protesten (NOSdossiers, 19 mei 2007). En zestien Deense journalisten in Beiroet die op cursus waren over hervormingen in het Midden-Oosten, ontvluchten Libanon. Dezelfde dag zijn er ook demonstraties in o.a. Egypte, Irak, Turkije, Afghanistan, Frankrijk, Engeland en België (Divendal, 2006).

Op 6 februari vervolgen de protesten zich. Er vinden demonstraties plaats in Indonesië (met belegering van Deense en Amerikaanse consulaten), Thailand, Afghanistan, Somalië, de Gaza-strook en elders, met enkele doden. Vanuit de Libanese regering en de Syrische regering worden er excuses aangeboden aan Denemarken voor de verwoesting van het Deense consulaat en de Deense ambassade. Hierbij verdedigt de Syrische regering 'wel het recht om te demonstreren en onze woede te uiten' (Divendal, 2006). Een paar dagen later (8 februari) worden de Mohammed-cartoons opnieuw afgedrukt in het Franse weekblad *Charlie Hebdo*, met als toevoeging een tekening van Mohammed 'overweldigt door radicalen' van de eigen tekenaar Cabu (Moerland, 2007). De Franse president Chirac veroordeelt de publicatie. Dezelfde dag wordt bekend dat er in Iran een wedstrijd wordt uitgeschreven voor de beste holocaust-cartoon (NOSdossiers, 19 mei 2007). Op 14 februari wordt in Pakistan een demonstratie tegen de cartoons gehouden, hierbij vuurt de politie traangasgranaten af om demonstranten in de hoofdstad Islamabad en in Lahore uiteen te drijven. Daarbij

komen twee mensen om in het geweld. 'De betogers plunderen westerse bedrijven, steken twee bioscopen, tientallen auto's in brand en gooien stenen naar westerse hotels en restaurants. Een aantal betogers wordt met waterkanonnen uit de ambassadewijk verjaagd' (Ibidem). In Pakistan houden de rellen aan. In Peshawar, waar het fastfood-restaurant Kentucky Fried Chicken wordt aangevallen, vallen twee doden (*de Volkskrant*, 15 februari 2006: 4). Op 17 februari komt Pakistan weer in de media. Uit de berichten blijkt dat de Pakistaanse geestelijke Maulana Yousef Qureshi 25.000 dollar en een auto uitlooft voor het vermoorden van de Deense cartoonist die de omstreden spotprenten voor de *Jyllands Posten* heeft gemaakt (NOSdossiers, 19 mei 2007). In verband met de hevige protesten in Pakistan en de hoofdstad Islamabad roept Denemarken tijdelijk zijn ambassadeur terug.

Bij protesten tegen de Deense cartoons van profeet Mohammed zijn op 18 februari 2006 in de Noord-Nigeriaanse stad Maiduguri 15 mensen gedood. NOS bericht dat dit het hoogste dodental is sinds het begin van de wereldwijde betogingen tegen de Mohammed-cartoons. Dezelfde dag wordt in Rusland een krant gesloten vanwege de publicatie van een Mohammed-cartoon. Ook treed die dag (18 februari 2006) de Italiaanse minister Roberto Calderoli af. 'Hij raakte in opspraak door het dragen van een T-shirt met een Mohammed-cartoon. En de Libische minister van Nationale Veiligheid, Nasr Mabrouk, werd ontslagen wegens 'buitensporig hard' optreden van de oproerpolitie tegen demonstranten bij het Italiaanse consulaat in de Libische stad Benghazi, waarbij 11 doden vielen' (Rose, 2006).

Lang na de maand februari roepen de Deense spotprenten van de islamitische profeet Mohammed nog discussies op. De publicatie van de cartoons in het Franse weekblad *Charlie Hebdo* op 8 februari 2006 riep de maanden daarna nog veel reacties op, zowel in Europa als in het Midden-Oosten. In de maand februari zijn in het Midden-Oosten vele Deense vlaggen verbrand. Haast elke maand in 2006 stond er in de Nederlandse dagbladen wel iets over de cartoonkwestie. Als het niet een incident betrof naar aanleiding van de crisis dan was het wel een vergelijking die ermee werd getrokken, of een artikel waarbij de kwestie even wordt genoemd als voorbeeld.

Naar aanleiding van de aankondiging voor het tekenen van een holocaust-cartoon door het Iraanse dagblad *Hamshahri*, ging in september 2006 de tentoonstelling van spotprenten over de Holocaust in de Iraanse hoofdstad Teheran van start. De expositie besloeg drie verdiepingen met honderden holocaust-cartoons, die waren gemaakt door tekenaars uit 61 landen. Hoewel de wedstrijd veel cartoons over de holocaust heeft

opgebracht lijken de mensen in Teheran niet warm te lopen voor de tentoonstelling (Erdbrink, 2006).

Een maand later, op 26 oktober 2006 deed de Deense rechtbank in Arhus uitspraak over de rechtzaak die aan het begin van de kwestie was aangespannen tegen de *Jyllands Posten*. Deze rechtzaak was aangespannen door zeven Deense moslimorganisaties die een aanklacht hadden ingediend, omdat zij vonden dat de teksten horend bij de cartoons beledigend waren. De uitspraak van de rechtbank was ten gunste van de *Jyllands Posten*, de rechtbank achtte de prenten niet beledigend en vond dat de *Jyllands Posten* niet de bedoeling had moslims te kleineren. Het dagblad werd daarbij vrijgesproken van de aanklacht smaad (Elsevier, 26 oktober 2006). Hetzelfde geldt voor het Franse weekblad *Charlie Hebdo*, waar eveneens een rechtzaak tegen was gespannen. Hier betrof het de aanklacht 'stigmatiserende belediging'. De zaak was aangespannen door de grote Moskee van Parijs, de Franse islamitische federatie UOIF en de Wereldmoslimliga. Zij verweten *Charlie Hebdo* moslims te vereenzelvigen met terroristen (Moerland, 2006). Op 22 maart 2007 kwam de zaak voor en werd *Charlie Hebdo* door een rechtbank in Parijs vrijgesproken (Ephimenco, 2007). Hiermee leek de cartoonkwestie afgesloten te zijn en tot 's wereldsgeschiedenis te behoren. Maar over de westerse waarde vrijheid van meningsuiting versus respect voor religie, waar wel eens in negatieve bewoording ook wordt gesproken van onderwerping aan religie, is de wereld nog niet uitgesproken.

2.5 Interculturele humor & spot

Diverse perspectieven hebben de afgelopen twee jaar de media beslagen; westerse perspectieven en islamitische perspectieven. Vanuit het Westen wordt veelal de kreet vrijheid van meningsuiting gehoord, waar satire onderdeel van is. Satire is een historisch geworteld verkregen goed dat niet mag worden aangetast. Het mag niet onderworpen worden aan religie of wijken voor dogma's. Volgens de huidige premier Sarkozy van Frankrijk (toentertijd presidentskandidaat) zou met het aanklagen van *Charlie Hebdo* in februari 2007, het wezen van de democratie in het spel zijn. De premier heeft liever dat de spotprenten buitensporig zijn dan dat ze er niet zijn, laat hij in begin februari 2007 weten (Moerland, 2007). Vele dagbladen in Europa toonden vanaf januari 2007 aan dat ook zij zich achter de vrijheid van meningsuiting scharen met de herpublicatie van de Mohammed- cartoons.

Dit is in tegenstelling tot het islamitische perspectief waar er gezegd wordt dat er gebrek is aan respect voor religie en dat een misdrijf in woorden wel kan onder het mom van een mening. Volgens een aantal islamieten zou het Westen met twee maten

meten.⁷ (*De Volkskrant*, 13 februari 2006) Cartoons van de Holocaust zouden niet mogen, maar afbeeldingen van Mohammed kunnen gemakkelijk worden gepubliceerd. Het weerwoord is veelal gebrek aan respect, racisme en het hanteren van een dubbele moraal. Moslims in Europa toonden zich gematigder dan moslims in het Midden-Oosten. Uitlatingen over de kwestie waren zeer divers van aard. Spot en humor worden door een ieder anders geïnterpreteerd, vooral door personen uit diverse werelddelen met een andere achtergrond en cultuur, zo meent filosoof en arabist prof.dr. Tariq Ramadan. Bij humor in een interculturele samenleving behoort er 'common decency' te zijn en wederzijds begrip van zaken om erover te kunnen lachen (Ramadan, 2007). Met betrekking tot de cartooncrisis zegt Ramadan dan ook het volgende: 'Take a distance, don't get emotionally involved. You must be aware of the implicit codes to be aware of both sides of understanding.' In de cartoonkwestie, waar humor onderdeel van is, zijn we te veel bezig met wetmatigheden in plaats van psychologie en het begrijpen van elkaars cultuur (Ramadan, 2007). Ramadan meent dat er hier een gebrek is aan creativiteit.

Daarentegen meent filosoof en universitair hoofddocent dialectische filosofie en differentiedenken aan de Erasmus Universiteit Rotterdam Henk Oosterling dat in het Westen de avant-garde cultuur hooggewaardeerd wordt. Voor de westerlingen zijn grenzen er om overschreden te worden. Vanuit historisch perspectief gezien komt daar de vooruitstrevendheid van het Westen uit voort, evenals satire, spot en humor (Oosterling, 2007).

Wat is de cartoonkwestie en welke gebeurtenissen omvat deze kwestie? De cartoonkwestie startte met de publicatie van de twaalf Deense Mohammed- cartoons in de *Jyllands Posten* op 30 september 2005. Na deze publicatie namen vele moslims aanstoot aan de cartoons. De cartoons zouden godlasterend en discriminerend zijn. Er werd een beroep gedaan op het Deense gerechtshof door een Deense moslimcoalitie. De justitie zag geen reden een rechtzaak aan te spannen (oktober 2005). De publicatie van de Mohammed-cartoons en het gebrek aan steun van andere moslims in het

⁷ Mohammed Cheppih, islamdeskundige en ex-bestuurslid van de Arabisch/Europese Liga(AEL), verklaard de hevigheid van de protesten rondom de Mohammed-cartoons mede uit het feit dat moslims het gevoel hebben dat het Westen met twee maten meet en de balk in het eigen oog niet ziet. Waarbij hij wijst op het bericht dat de *Jyllands-Posten* eerder een serie spotprenten van Jezus had geweigerd.

Bron: *de Volkskrant*. 13 februari 2006. 'Rol Europese Unie bij cartoonrel kwalijk'. p. 3.

Westen had als gevolg dat een Deense coalitie van moslimgroeperingen de Mohammed-cartoons en een aantal andere provocerende cartoons van de profeet in het Midden-Oosten verspreidden, wat voor meer ophef rondom de cartoons zorgde. Op 1 januari 2006 zei de Deense premier Anders Fogh Rasmussen in zijn nieuwjaarstoespraak dat het hem spijt als de moslims zich beledigd voelen door de cartoons, dat was niet de intentie. Maar hij biedt geen verontschuldiging aan betreffend de publicatie, omdat deze niet in strijd is met de vrijheid van meningsuiting. Premier Anders Fogh Rasmussen laat weten geen excuses namens het dagblad *Jyllands Posten* te kunnen aanbieden. De toespraak bleek geen voldoening te zaaien en de herpublicatie van de twaalf Deense Mohammed-cartoons in het Noorse weekblad *Magazinet* op 10 januari 2006 leidde samen met de eerdere verspreiding van de Mohammed-cartoons in het Midden-Oosten tot de cartooncrisis zoals die tot op heden de historie kenmerkt. Twee weken na de publicatie van de cartoons in het Noorse weekblad volgde een aaneensluitende golf van protesten in het Midden-Oosten die wel tot april 2006 duurde. Honderden Deense vlaggen werden verbrand, op 5, 6 en 7 februari werden Deense, Noorse en andere Europese ambassades in brand gestoken. Vele westerse kranten publiceerden ook de Mohammed-cartoons die vervolgens bedreigingen aan hun broek kregen vanuit radicaal islamitische kringen. Het was een strijd in waarden. Een moraliteitskwestie waarbij er vele diverse perspectieven aan te pas kwamen die nog altijd verschillen. Op 26 oktober 2006 werd de *Jyllands Posten* door de Deense rechtbank in Arhus vrijgesproken van smaad. Deze rechtzaak was aangespannen door zeven Deense moslimorganisaties die een aanklacht hadden ingediend, omdat zij vonden dat de teksten horend bij de Mohammed-cartoons beledigend waren.

3. Onderzoekswijze

Dit hoofdstuk beschrijft de wijze waarop ik mijn onderzoek, naar de berichtgeving van de cartoonkwestie in de dagbladen *Iran Daily*, *The Jerusalem Post* en *de Volkskrant* heb gedaan. In dit hoofdstuk zal ik allereerst weergeven van welke bronnen ik gebruik heb gemaakt bij mijn analyse en waarom ik voor deze bronnen heb gekozen. Vervolgens zal ik een korte schets geven van de signatuur/ identiteit van de dagbladen, waarna ik mijn wijze van analyseren beschrijf.

3.1 Onderzoekseenheden & -periode

De onderzoekseenheden zijn berichten verkregen uit een drietal dagbladen; *Iran Daily*, *The Jerusalem Post* en *de Volkskrant*. Per dagblad zal ik alle berichten analyseren die te maken hebben met de cartooncrisis in de periode van 21 januari 2006 tot en met 16 februari 2006.

3.1.1 Verantwoording keuze dagbladen

Ik heb gekozen voor deze drie dagbladen vanwege de diversiteit in signatuur en geografische herkomst. Dit laatste speelt een grote rol bij mijn keuze voor een dagblad. Ik heb bewust gekozen voor twee dagbladen die afkomstig zijn uit het Midden-Oosten, omdat deze wellicht een ander perspectief op de cartoonkwestie werpen dan Europese dagbladen. Het lijkt mij interessant en verrijkend om te onderzoeken wat en hoe een dagblad, zoals de *Iran Daily*, bericht over de cartoonkwestie. Dit omdat de redactie zeer waarschijnlijk enkel uit moslims bestaat, maar tegelijkertijd zijn deze personen ook journalisten, die feiten willen weergeven, maar zich tegelijk ook moeten beperken in hun uitspraken over bepaalde kwesties gezien het regime van het land. *The Jerusalem Post* heb ik gekozen, omdat dit dagblad ook uit het Midden-Oosten komt, maar tegelijk een westers tintje heeft vanwege de goede banden met het Westen. Israël is dan ook een democratie en westers verkregen waarden als vrijheid van meningsuiting gelden daar ook. Het derde dagblad gekozen dagblad is *de Volkskrant*. Mijn keus is op dit dagblad gevallen, omdat het een dagblad is die kwalitatief hoog staat aangeschreven in Nederland. Tegelijkertijd vertegenwoordigd het dagblad de westerse waarden en normen, waarbij hoor en wederhoor wordt toegepast en vrijheid van meningsuiting ieders goed recht is.

3.1.2 Verantwoording onderzoeksperiode

Ik heb gekozen voor de onderzoeksperiode 21 januari 2006 tot en met 16 februari 2006. Ik heb deze keuze gemaakt omdat in deze korte periode, 4 a 5 maanden na de

plaatsing van de Mohammed-cartoons in de *Jyllands Posten*, de gemoederen nog steeds niet bedaard zijn en hoog oplopen. Vele protesten en andere gebeurtenissen naar aanleiding van de spotprenten vonden tevens plaats in de genoemde onderzoeksperiode. Daarbij lijkt de genoemde periode, die op 21 januari 2006 start, het beginpunt van de grote media-aandacht en de start van de crisis rondom de Mohammed-cartoons. De onderzoeksperiode loopt tot 16 februari 2006, omdat de berichtgeving rondom de cartooncrisis een week ervoor heeft gepiekt en zeer langzaam begint te dalen (Mungra, 2007).

3.1.3 Toegankelijkheid onderzoekseenheden

Publicaties van *De Volkskrant* in de aangegeven onderzoeksperiode zijn verkregen via de databank LexisNexis evenals de publicaties van het Israëlische dagblad *The Jerusalem Post*. Dit laatste dagblad is enkel verkrijgbaar via de LexisNexis van de bibliotheek van de Rijksuniversiteit in Groningen (deze heeft als enige universiteitsbibliotheek een lopend abonnement op het dagblad). De berichten uit het Iraanse dagblad *Iran Daily* zijn verkregen via de website van het dagblad: www.iran_daily.com. Het dagblad beschikt over een online archief van alle gepubliceerde berichten vanaf augustus 2004.

3.2 Signatuur en achtergrond dagbladen

3.2.1 Identiteit *Iran Daily*

De *Iran Daily* is het derde Engelstalige dagblad van Iran (IRNA, 2007). Het dagblad is een conservatieve Iraanse staatskrant en wordt gepubliceerd door de Islamic Republic News Agency (Ibidem), dit is tevens het officiële persbureau van Iran, dat in dienst staat van de overheid (ZemZem, 2005). De website van het persbureau is te lezen in o.a. het Engels en het Frans. Hoewel het dagblad Engelstalig wordt gepubliceerd wordt het gecontroleerd door de regering en staat het blad ook onder directe supervisie van het persbureau van het Iraanse ministerie van cultuur (website Armeniandiaspora.com). De directeur van *Iran Daily* is Mohammad T. Roghaniha en de hoofdredacteur is Amin Sabooni.

Het dagblad beschikt over de volgende rubrieken: (Front page) National; Domestic Economy; Science; Panorama; Economic Focus; Dot Coms; Global Energy; World Politics; Sports; International Economy; Arts & Culture.

De *Iran Daily* omschrijft zichzelf als een dagblad waarbij objectiviteit en evenwichtigheid in de berichtgeving elementen zijn die worden beoogd. '*Iran Daily* is geen reusachtige onderneming noch een bureaucratie (website Salamiran.org).' Het dagblad geeft aan dat het beschikt over enorme informatiebronnen en dat het een

gemakkelijke toegang tot nieuws, perspectieven en analyses biedt via online computer systemen en diverse IRNA persbureaus. Het dagblad richt zich voornamelijk op economische zaken binnen het plaatselijke en regionale domein. De missie van het dagblad is lezers bewust te maken van de politiek-economisch ontwikkelingen middels beschikbare middelen. *Iran Daily* geeft aan bewust te zijn van de uitdagingen en kansen die in het vooruitschiet liggen op de informatie snelweg. Naar aanleiding hiervan is het motto van het dagblad: 'get going, don't wait for it (website Salamiran.org).'

3.2.2 Identiteit *The Jerusalem Post*

Het Israëliische dagblad *The Jerusalem Post* is opgericht in 1932 door Gershon Agron. Het dagblad is de vierde Israëliische krant en verschijnt als enige Israëliische dagblad in de Engelse taal. Op het moment is de heer Moshe Bar-Zvi, president en hoofddirecteur van het dagblad en de heer David Horovitz, is sinds 2004 hoofdredacteur (website jpost.com).

The Jerusalem Post heette tot 1950 Palestine Post (website vecip.com). Vanaf die tijd tot 1989 is de krant aanhanger van de Israëliische Labour Party. Door een overname verandert vervolgens de politieke voorkeur van het dagblad en na die tijd steunt de *The Jerusalem Post* de Likoeed Partij. Een aantal journalisten staat hier niet achter en vertrekt. Zij richten een concurrent op: *Jerusalem Report*. Begin jaren negentig verschuift het dagblad van liberaal links naar religieus rechts. En in 2004 wordt de krant overgenomen door het grootste Canadese mediaconcern, CanWest Global Communications. *The Jerusalem Post* bericht over de huidige gebeurtenissen in Israël en het Midden-Oosten over het bedrijfsleven en de politiek. Het blad wordt omschreven als een belangrijke bron van informatie voor deze zaken Tevens biedt het dagblad kritische inzichten over de situatie in Israël en is het dagelijks toegankelijk voor diplomaten, buitenlandse pers en zakenlieden, niet alleen in Israël, maar in meer dan negentig landen in de wereld (website datastarweb.com). Tegenwoordig wordt het dagblad door het *NRC Handelsblad* beschreven als een onafhankelijke Israëliische krant met tal van nieuwsberichten (NRC Handelsblad, 2001).

Het dagblad onderscheidt de volgende rubrieken: News; Economics; Middle East; Jewish World; Health/Science; Law report; Arts; Books; Sports; Opinion; Local News; Magazine and Features.

3.2.3 Identiteit *de Volkskrant*

Het Nederlandse dagblad *de Volkskrant* is op 2 oktober 1919 opgericht. Het dagblad is voortgekomen uit de katholieke arbeidersbeweging. Daarbij beoogde *de Volkskrant* in het bijzonder 'ontwikkelingen te bevorderen die een belofte inhouden voor een menswaardiger samenleving'. Tegenwoordig is *de Volkskrant* niet partijpolitiek gebonden en ook niet gelieerd aan een kerkgenootschap, een vakbeweging of welke andere organisatie dan ook. *De Volkskrant* is onderdeel van PCM Uitgevers NV.⁸ Het dagblad wil in de eerste plaats zo goed en zo volledig mogelijk nieuws brengen, zakelijk en genuanceerd, maar wel met het perspectief dat de berichten en artikelen samen een bredere sociale, politieke en economische samenhang hebben waaruit een duidelijke visie op humaniteit en progressiviteit spreekt (Bilkes, 2006: 76, 77). In de statuten van 1998 is de identiteit van *de Volkskrant* als volgt vastgelegd: '*De Volkskrant* is een landelijk ochtendblad dat zich tot taak stelt de lezers eerlijk en zo veelzijdig mogelijk te informeren. Zij is voortgekomen uit de katholieke arbeidersbeweging. Mede daarom wil zij vooruitstrevend zijn en vooral opkomen voor verdrukten en ontrechten. Zij is zelfstandig in haar meningsvorming. In het bijzonder beoogt zij ontwikkelingen te bevorderen die een belofte inhouden voor een menswaardiger samenleving' (Redactiestatuut van *de Volkskrant*, 1998: lid 3).

Het dagblad onderscheidt de volgende rubrieken: Binnenland; Buitenland; Economie; Sport; Kunst; Wetenschap; Technologie. Extra rubrieken voor de zaterdag editie: het Vervolg; het Betoog; Kennis; de Verleiding (PCMmedia, 2007).

3.3 Onderzoeks- & deelvragen

Onderzoeksvraag

Welk nieuwsframe overheerst in de berichtgeving over de cartooncrisis, in de dagbladen de Iran Daily The Jerusalem Post en de Volkskrant, in de periode van 21 januari 2006 tot en met 16 februari 2006?

Deelvragen

- Op welke wijze hebben diverse dagbladen bericht over de cartooncrisis?
- Wordt de vrijheid van meningsuiting in de cartoonkwestie verdedigd in de dagbladen, *The Jerusalem Post* en *Iran Daily*, van het Midden-Oosten?

⁸ Voor meer informatie zie ook de website : www.pcm.nl.

Hypothesen

- De *Iran Daily* bericht meer over de waarde respect voor religie dan de dagbladen *Jerusalem Post* en *de Volkskrant*. *De Volkskrant* daarentegen heeft meer gepubliceerde berichten waarbij de vrijheid van meningsuiting besproken wordt.

3.4 Dataverzameling

Op welke wijze zijn de berichten verzameld? Binnen de database van LexisNexis heb ik voor de dagbladen *de Volkskrant* en *The Jerusalem Post* alle berichten geselecteerd in de periode 21 januari 2006 tot en met 16 februari 2006 op de zoektermen 'cartoon' en 'cartoons'. Hetzelfde heb ik gedaan binnen het online archief van de *Iran Daily* voor de gelijknamige krant. Ik heb gekozen te zoeken op de woorden cartoon en cartoons, omdat elk bericht over de cartoonkwestie wel één van deze woorden zal bevatten, weliswaar soms ook samengevoegd met een ander woord. Middels de gebruikte zoektermen worden zo min mogelijk berichten over de cartoonkwestie over het hoofd gezien. In acht is genomen dat er wel een heleboel vervuiling in de berichten kan optreden.⁹

Alle berichten uit de dagbladen *Iran Daily*, *The Jerusalem Post* en *de Volkskrant* waarin het woord cartoon of cartoons voorkomt zijn dus uitgedraaid. Vervolgens heb ik deze berichten opnieuw geselecteerd op de volgende wijze. Alle berichten waarvan bleek dat ze niets met de cartoonkwestie te maken hebben zijn verwijderd. Het betreft hier onder andere berichten waarbij het ging om beeldtekeningen oftewel cartoons en berichten waarbij er werd gesproken over andere cartoons dan de Deense spotprenten en de holocaust-cartoons, hiermee worden dus cartoons bedoeld die niet met de Mohammed-cartoons of de cartooncrisis te maken hebben. Berichten waarbij er wordt gesproken over cartoons die een navolging zijn van de Mohammed-cartoons zijn uiteraard wel meegenomen in de selectie.

Na deze selectie zijn alle berichten exclusief ingezonden brieven, ingezonden reacties/opinies van het volk, columns en forums meegenomen in het analyseonderzoek. Deze berichten zijn niet meegenomen in het onderzoek vanwege de op voorhand subjectieve lading van deze berichten doordat de auteur meestal een uitgesproken mening toont. Deze berichten zijn over het algemeen te beschrijven als opinies dan dat ze daadwerkelijk een nieuwsweergave zijn waarin zo nu en dan de opinie/ signatuur van het dagblad weerklinkt ten opzichte van de situatie. Daarnaast

⁹ Met vervuiling worden de berichten bedoeld die niets van doen hebben met de cartoonkwestie, maar wel door de eerste selectie zijn doorgelopen.

zijn berichten van leken bewust weggelaten omdat eventuele informatie daaruit onjuist kan zijn en daardoor minder interessant voor het onderzoek.

3.4.1 Analyse methode

Mijn doel is om middels onderzoek te achterhalen hoe de drie verschillende dagbladen, de *Iran Daily*, *The Jerusalem Post* en *de Volkskrant*, de cartooncrisis hebben bericht. Het onderzoek zal ik zowel op kwantitatief als op kwalitatief niveau uitvoeren. Ik heb ervoor gekozen deze methodes toe te passen, omdat de beide soorten analyses meer inzicht verschaffen in de opbouw van een bericht. De analyses geven samen structurele elementen weer waaruit een bericht bestaat.

De kwantitatieve analyse zal worden uitgevoerd aan de hand van een aantal uiterlijke indicatoren zoals; type auteur, plaats in de krant, genre, rubriek, hoofdonderwerp en grootte van het artikel (Hansen en Cottle, 1998: 17). Op kwalitatief niveau zal ik de berichtgeving analyseren aan de hand van een aantal 'definers' die de inhoud van een artikel inzichtelijk maken.

3.4.2 Kwantitatieve data

De kwantitatieve gegevens betreffen een aantal karakteristieken van een bericht.

Het betreft hier karakteristieken, zoals de naam van het dagblad waar het artikel in is verschenen, de auteur (naam & type auteur), paginanummer, rubriek, artikelgrootte (aantal woorden in een bericht), hoofdonderwerp en de plaats waar de gebeurtenis zich heeft voltrokken. Deze karakteristieken hier ook wel variabelen genoemd, worden geanalyseerd en gemeten middels een coderingsschema waarbij antwoord wordt verkregen op de (kwantitative) deelvragen (zie bijlage 1 voor het coderingsschema).

Nadat de gegevens per bericht in het coderingsschema zijn verwerkt zullen ze worden ingevoerd in het statistiekprogramma SPSS 13.0. Middels dit programma worden de gegevens statistisch verwerkt (tabellen, grafieken per gemeten variabele). Aan de hand hiervan zullen constatering worden gedaan.

3.4.3 Kwantitatieve deelvragen

- Van wie (type auteur) zijn de meeste berichten per dagblad afkomstig? (journalist, correspondent, verslaggever, persbureau)
- Wat is de plaatsing van de meeste berichten, per dagblad? (meest voorkomende paginanummer)
- In welke rubriek zijn de berichten over de cartooncrisis het meest gepubliceerd, per dagblad?

- Hoe groot zijn de berichten over de cartooncrisis, per dagblad? (meten in aantal woorden)
- Welk onderwerp domineert de berichtgeving over de cartooncrisis, per dagblad?

3.4.4 Kwalitatieve data

Het verzamelen van kwalitatieve data wordt gedaan middels een inhoudsanalyse van de berichten. In deze inhoudsanalyse zijn een viertal definers (typen informatie) onderscheiden en gedefinieerd. De definers zijn geformuleerd aan de hand van het inhoudsanalysemodel van Ericson et al. evenals de lexicale keuze en de waardedimensie. Naast deze aspecten zijn in het hier toegepaste inhoudsanalysemodel ook een aantal aanvullende vragen geformuleerd (onder tertiary definers), waarbij gebruik is gemaakt van het analysemodel van Ter Wal (d'Haenens en Brink, 2006: 135). Aan het model zijn ook de vijf nieuwsframes toegevoegd (d'Haenens en Brink, 2006: 136).

De antwoorden op de vragen binnen dit model bieden relevante data voor het onderzoek. Elk bericht zal worden onderworpen aan dezelfde vragen van het inhoudsanalysemodel. Het gaat daarbij om de onderstaande vragen (zie bijlage 2):

TYPE INFORMATIE/ INHOUDSANALYSE:

Van welke bronnen zijn er gebruik gemaakt in het artikel?
 Wat was de aanleiding voor de publicatie van het artikel?

Primary definers (feitelijk)

Wie meldt de feiten; wat gebeurde er?

Secondary definers (verklarend)

Wat is de oorzaak van de gebeurtenis en wie geeft dit weer?

Tertiary definers (descriptief / beschrijvend)

Wijze waarop mensen/ groeperingen in het artikel worden beschreven:

1. Worden de individuen/ groeperingen bij naam genoemd?
2. Worden er citaten van de betreffende personen weergegeven of worden ze geparafraseerd?
3. Spreekt de persoon voor zichzelf of ten name van een groepering/ organisatie?
4. Welke etniciteit komt naar voren m.b.t. de persoon/ personen in kwestie?
5. Welke sekse wordt beschreven?
 Man
 Vrouw
 Man & Vrouw
6. Waarover spreekt de persoon/ groepering?

Evaluative definers (moraal)

Welk standpunt neemt de auteur van het artikel in ten op zichte van de gebeurtenis/
cartoonkwestie?

Lexicale keuze & waarde-dimensies

Heeft de tekst een ideologische beladen toon n.a.v. mijn “algemene impressie/ overall
impression” van het artikel? Is de tekst negatief, positief, neutraal of gemengd beladen?

Soort nieuwsframe:

- Conflict frame
 - Human interest frame
 - Responsibility frame
 - Economics consequences frame
 - Morality frame
-

De volgende data uit het bovenstaande schema is tevens ingevoerd in het
statistiekprogramma SPSS 13.0: genoemde bronnen in het artikel; de eerste vijf punten
van de tertiary definers en het soort nieuwsframe. Middels SPSS kan ook deze data in
tabellen en grafieken worden weergegeven.

Deel II

Resultaten

4. Kwantitatieve data

In dit hoofdstuk zullen de kwantitatieve data worden gepresenteerd van de berichtgeving over de cartooncrisis in de dagbladen: *Iran Daily*, *The Jerusalem Post* en *de Volkskrant*. Daarbij zullen de volgende variabelen (per dagblad) in opeenvolgende volgorde worden weergegeven:

Aantal berichten; datum berichten; type auteur; plaatsing berichten; rubrieken berichten; genre berichten; hoofdonderwerp berichten; grootte berichten.

In de meeste figuren die zullen volgen zijn de dagbladen onderscheiden middels een eigen kleur. Zo is in bijvoorbeeld een staafdiagram de staaf van *Iran Daily* geel, die van *The Jerusalem Post* groen en die van *de Volkskrant* blauw. Deze kleuren zijn willekeurig gekozen en zijn weergegeven zodat per variabele in één oogopslag kan worden waargenomen om welk dagblad het gaat.

Het onderzoek naar berichten over de cartooncrisis in de periode 21 januari 2006 tot 16 februari 2006 in de *Iran Daily*, *The Jerusalem Post* en *de Volkskrant* heeft in totaal 107 berichten opgeleverd. Zoals in het hoofdstuk Onderzoekswijze al aan bod kwam zijn berichten die in de volgende categorieën vallen uitgezonderd van dit onderzoek: ingezonden brieven, ingezonden reacties/opinies van het volk, columns en forums.

4.1 Verdeling berichten cartooncrisis over de onderzochte dagbladen

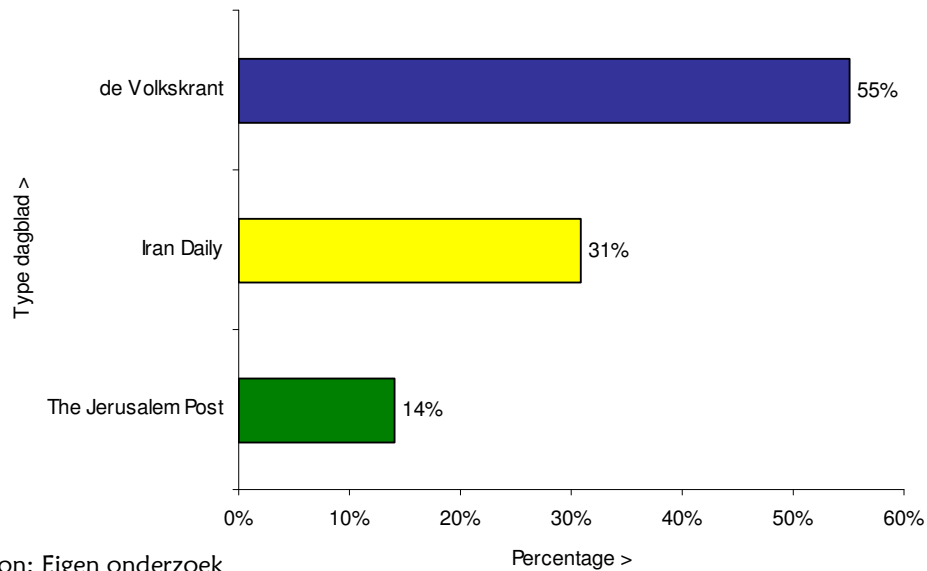
In tabel 4.1 en figuur 4.1 (onderstaand getoond) is de verdeling van het aantal berichten over de cartooncrisis over de dagbladen *Iran Daily*, *The Jerusalem Post* en *de Volkskrant* weergegeven.

Tabel 4.1 Verdeling berichten cartooncrisis per type dagblad (n=107)

Type dagblad	Frequency	Percent
Iran Daily	33	31%
The Jerusalem Post	15	14%
de Volkskrant	59	55%
Total	107	100%

Bron: Eigen onderzoek

Figuur 4.1 Verdeling berichten cartooncrisis per type dagblad (n = 107)

Bron: Eigen onderzoek

Aan de hand van de bovenstaande tabel en figuur kan worden geconstateerd dat de verdeling van het aantal berichten over de cartooncrisis, over de drie geanalyseerde dagbladen in de periode van 21 januari 2006 tot 16 februari 2006, niet gelijkmatig is. Figuur 4.1 toont aan dat *de Volkskrant* een meerheid aan berichten over de cartooncrisis bevat in de onderzochte periode. Het Nederlandse dagblad bedraagt namelijk 59 berichten over de cartooncrisis, dat is 55% van het totaal aantal geanalyseerde berichten. *Iran Daily* staat op een tweede plaats met 33 berichten(31%) over de cartooncrisis en *The Jerusalem Post* bevat slechts 15 berichten(14%) over de cartooncrisis in de onderzochte periode.

4.2 Het aantal berichten per verschenen datum per dagblad

Tabel 4.2 en figuur 4.2 tonen de verdeling van het aantal berichten per verschenen datum over de drie onderzochte dagbladen, *Iran Daily*, *The Jerusalem Post* en *de Volkskrant*.

Tabel 4.2 Datum berichten * Type dagblad > Kruistabel (n=107)

Count		Type dagblad			Totaal aantal berichten
		Iran Daily	The Jerusalem Post	de Volkskrant	
Datum bericht	01/02/2006	2	0	1	3
	02/02/2006	1	0	2	3
	03/02/2006	0	0	3	3
	04/02/2006	1	0	5	6
	05/02/2006	4	1	0	5
	06/02/2006	1	1	4	6
	07/02/2006	4	2	6	12
	08/02/2006	0	0	4	4
	09/02/2006	0	2	10	12
	10/02/2006	0	3	5	8
	11/02/2006	0	0	5	5
	12/02/2006	2	0	0	2
	13/02/2006	2	1	3	6
	14/02/2006	5	1	1	7
	15/02/2006	5	2	3	10
	16/02/2006	2	2	2	6
	21/01/2006	1	0	0	1
	28/01/2006	0	0	1	1
	29/01/2006	1	0	0	1
	30/01/2006	1	0	1	2
	31/01/2006	1	0	3	4
Total		33	15	59	107

Bron: Eigen onderzoek

Aan de hand van tabel 4.2 kan worden geconstateerd dat de meeste berichten over de cartooncrisis, zijn gepubliceerd op dinsdag 7 februari 2006 en donderdag 9 februari 2006.

Dit betekent niet dat deze data bij elk onderzocht dagblad de piek vormt in berichtgeving over de cartooncrisis in de periode 21 januari 2006 t/m 16 februari 2006. Bij de *Iran Daily* ligt de piek in de berichtgeving over de cartooncrisis in de onderzochte periode namelijk op 14 en 15 februari 2006 (elk 15,2% van de totale berichtgeving van de *Iran Daily*). De *Iran Daily* bevatte op beide data toen vijf berichten over de cartooncrisis. Na deze piek stagneert de berichtgeving over de cartoons in de *Iran Daily*. Dit is zeer duidelijk te zien in figuur 4.2 (onderstaand). In de onderstaande figuur is tevens te zien dat de piek in de berichtgeving over de cartooncrisis bij *The Jerusalem Post* op 10 februari 2006 was. De drie berichten in de *Jerusalem Post* maken 20% deel uit van het totaal aan verschenen berichten in *The Jerusalem Post*. Hetgeen is relatief een klein verschil met *de Volkskrant* waar de piek in de berichtgeving over de cartoons

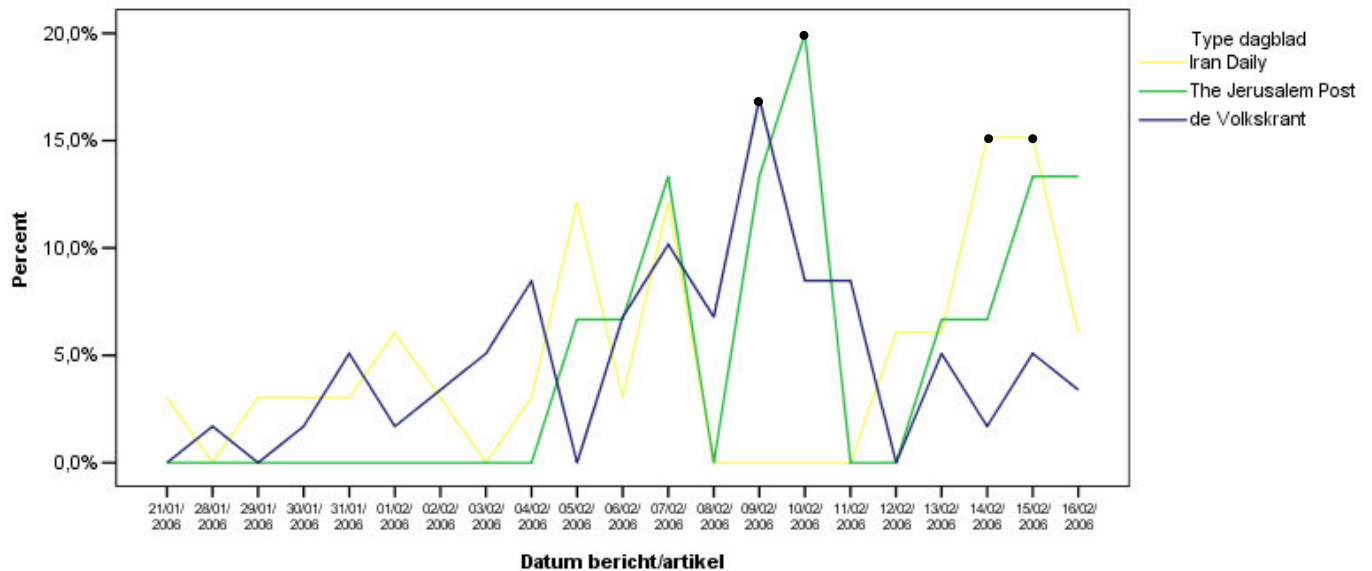
op 9 februari was. De 10 gepubliceerde berichten op die datum vormen 17% van het totaal aan berichten over de cartooncrisis in de onderzochte periode.

De piek in de berichtgeving van de *Iran Daily* is toe te schrijven aan een opeenvolging van gebeurtenissen over de cartooncrisis die zich voor 50% hebben voorgedaan in Iran of met het land te maken hebben en de andere 50% aan berichtgeving betreft onder andere onderwerpen als een spoeddebat van het Westen met moslimlanden, De lastering van moslims, door moslimgraven te schenden of de publicatie van een nieuwe cartoon en de reactie van overheden/ vooraanstaande personen. De piek in *The Jerusalem Post* bestaat uit een diversiteit van drie berichten. Zo betreft het ene bericht een reportage over het boycotbeleid van het Midden-Oosten tegen het Westen en het boycotbeleid van de Anglicaanse kerk jegens Israël, het tweede bericht betreft de onvrijwillige participatie van Israël in de Iraanse nucleaire kwestie. En het derde bericht kenmerkt een opsomming van de protesten naar aanleiding van de Mohammed-cartoons. De piek in het dagblad *de Volkskrant* bestaat voor 50% uit berichten die gaan over protesten, twee berichten betreffen het onderwerp de vrijheid van meningsuiting en geven de opinies van diverse cartoonisten weer. Een ander bericht geeft de reactie van de VS weer op het geweld en weer een ander bericht vermeldt de publicatie van een nieuwe cartoon in een Frans blad.

Figuur 4.2 toont de relatieve verdeling van het aantal berichten per datum over de cartooncrisis over de dagbladen de *Iran Daily*, *The Jerusalem Post* en *de Volkskrant*. De zwarte punten geven de eerder besproken pieken in de berichtgeving over de cartooncrisis aan.

Aan de hand van de figuur kan worden geconstateerd dat er vanaf 15 februari 2006 sprake is van een stagnatie in de berichtgeving over de cartooncrisis bij alle drie de dagbladen. Op 16 februari 2006 zijn er niet meer zoveel berichten over de cartooncrisis in de dagbladen. De protesten lijken te minderen. Aan de hand van de literatuur zijn er na de periode van 16 februari nog kleine incidenten die zo nu en dan worden bericht, maar de cartooncrisis heeft haar piek in de berichtgeving al gehad. Eind maart komt de kwestie weer even aan het licht ook in de berichtgeving wanneer het Franse weekblad *Charlie Hebdo* de rechtzaak tegen enkele islamitische organisaties over drie gepubliceerde cartoons van Mohammed won.

Figuur 4.2 Datum berichten * Type dagblad (n = 107)

Bron: Eigen onderzoek

4.3 De verdeling van het aantal berichten per type auteur per dagblad

Tabel 4.3 toont de verdeling van het aantal berichten per type auteur over de drie onderzochte dagbladen, *Iran Daily*, *The Jerusalem Post* en *de Volkskrant*.

Tabel 4.3 Type auteur * Type dagblad > Kruistabel (n=107)

		Type dagblad			
		Iran Daily	The Jerusalem Post	de Volkskrant	Total
Type auteur	Correspondent	1 3,0%	4 26,7%	13 22,0%	18 16,8%
	Redactie Binnenland	5 15,2%	4 26,7%	1 1,7%	10 9,3%
	Redactie Buitenland	1 3,0%	2 13,3%	11 18,6%	14 13,1%
	Bericht n.a.v. persbureau	0 0,0%	0 0,0%	10 17,0%	10 9,4%
	Verslaggever	1 3,0%	2 13,3%	22 37,3%	25 23,4%
	Niet weergegeven	25 75,8%	0 0,0%	1 1,7%	26 24,3%
	Correspondent & persbureau	0 0,0%	3 20,0%	0 0,0%	3 2,8%
	Journaliste	0 0,0%	0 0,0%	1 1,7%	1 0,9%
	Total	33 100%	15 100%	59 100%	107 100%

Bron: Eigen onderzoek

De bovenstaande tabel toont dat bij het merendeel van de berichten (76%) over de cartooncrisis in de *Iran Daily* de auteur oftewel het type auteur niet is weergegeven.

Van de overige 25% aan berichten in de *Iran Daily* is 15% afkomstig van de redactie Binnenland. Bij *The Jerusalem Post* zijn de meeste berichten afkomstig van de correspondent(27%) en de redactie Binnenland(27%). De meeste berichten over de cartooncrisis in *de Volkskrant* zijn afkomstig van de verslaggever(37%).

Wat opvalt aan de tabel is dat zowel in de *Iran Daily* als in *The Jerusalem Post*, beide kranten uit het Midden-Oosten, de meeste berichtgeving(berichten zonder type auteur niet meegerekend) over de cartooncrisis afkomstig is van de redactie in eigen land (redactie Binnenland). Hieruit blijkt dus dat aangelegenheden in eigen land meer aandacht krijgen bij *The Jerusalem Post* en de *Iran Daily*. De meeste berichten van *de Volkskrant* zijn van de verslaggever, hoewel een groot deel van de berichten van hem/haar afkomstig kunnen zijn uit Nederland, is dit niet met zekerheid te zeggen. Verdere constatering hierover blijven dan ook uit.

4.4 De plaatsing van het bericht per dagblad

Tabel 4.4 toont de verdeling van het aantal berichten per paginanummer over de drie onderzochte dagbladen, *Iran Daily*, *The Jerusalem Post* en *de Volkskrant*.

Tabel 4.4 *Paginanummer/ Plaatsing bericht * Type dagblad > Kruistabel (n=107)*

Count

		Type dagblad			Total
		Iran Daily	The Jerusalem Post	de Volkskrant	
Paginanummer	1	8	7	7	22
/ Plaatsing bericht	2	13	0	3	16
	3	1	1	8	10
	4	0	0	9	9
	5	0	0	24	24
	6	0	1	5	6
	7	1	2	0	3
	9	9	0	0	9
	11	1	0	0	1
	14	0	1	0	1
	15	0	1	0	1
	16	0	1	0	1
	18	0	0	1	1
	24	0	1	0	1
	25	0	0	1	1
	26	0	0	1	1
Total		33	15	59	107

Bron: Eigen onderzoek

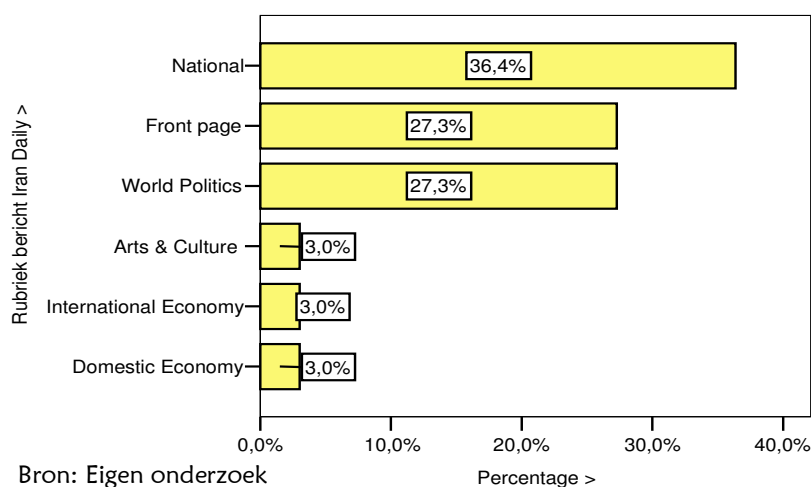
Wanneer er wordt gekeken naar het totaal aan berichten van de drie dagbladen en de verdeling over paginanummers, dan is duidelijk te zien dat bij het samennemen van dagbladen de meeste berichten over de cartooncrisis op de voorpagina zijn verschenen. Het betreft hier 22 van de 107 geanalyseerde berichten. Het totale aantal van 24 berichten die zijn verschenen op paginanummer 5 telt niet mee, omdat al deze berichten enkel afkomstig zijn van *de Volkskrant* en dus geen goede weergave is van een redelijke verdeling van berichten over alle drie de dagbladen.

Wanneer de dagbladen apart worden behandeld, dan is duidelijk te zien dat de meeste berichten over de cartooncrisis in de *Iran Daily* zijn verschenen op pagina 2 (13 berichten). Dit is niet zo verrassend als blijkt dat dit ook de pagina is van de rubriek National. En in de vorige paragraaf was al te zien dat de meeste berichten uit de *Iran Daily* afkomstig zijn van de redactie Binnenland. De meeste berichten over de cartooncrisis in *The Jerusalem Post* zijn verschenen op de voorpagina (7 berichten). In *de Volkskrant* zijn de meeste berichten over de cartooncrisis verschenen op pagina 5. Maar liefst 24 van de 59 berichten over de cartooncrisis zijn op deze pagina verschenen. Ook hier is dit niet verrassend, omdat een klein onderzoek duidelijk maakt dat paginanummer 5 de rubriek Buitenland betreft. Dit maakt meteen duidelijk dat de meeste berichten van *de Volkskrant* dan ook afkomstig zijn uit de rubriek Buitenland.

4.5 De verdeling van de berichten over de rubrieken per dagblad

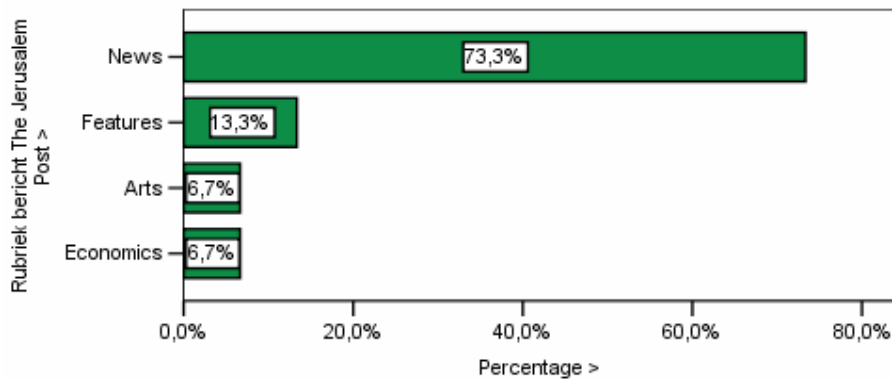
De onderstaande figuren 4.3, 4.4 en 4.5 tonen de relatieve verdeling van het aantal berichten over de cartooncrisis over de rubrieken per dagblad (*Iran Daily*, *The Jerusalem Post* en *de Volkskrant*).

Figuur 4.3 Verdeling berichten *Iran Daily* per rubriek (n = 33)

Figuur 4.3 laat zien dat de meeste berichten over de cartooncrisis in de *Iran Daily* zijn verschenen in de rubriek National. Deze rubriek bevat 36% van alle verschenen berichten over de cartooncrisis in de *Iran Daily*.

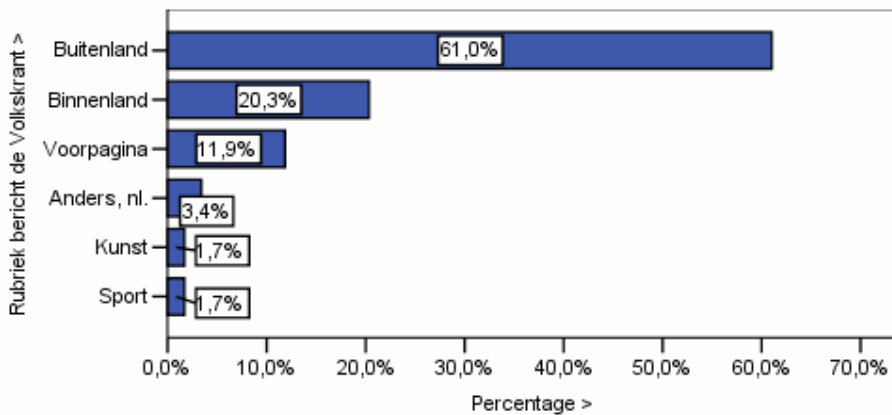
Figuur 4.4 Verdeling berichten *The Jerusalem Post* per rubriek (n = 15)

Bron: Eigen onderzoek

Figuur 4.4 toont aan dat maar liefst 73% van alle onderzochte berichten in *The Jerusalem Post* over de cartooncrisis tot de rubriek News behoort. Aldus een duidelijke meerderheid.

Figuur 4.5 Verdeling berichten *de Volkskrant* per rubriek (n = 59)

Bron: Eigen onderzoek

Figuur 4.5 toont eveneens een zeer grote meerderheid aan berichten over de cartooncrisis in een bepaalde rubriek. Hier betreft het de rubriek Buitenland in *de Volkskrant*. Het aantal berichten in *de Volkskrant* dat onder deze rubriek is verschenen bedraagt 61%.

4.6 Het genre van het bericht per dagblad

Tabel 4.5 en figuur 4.6 tonen de verdeling van het aantal berichten per genre in de *Iran Daily*, *The Jerusalem Post* en *de Volkskrant*.

Tabel 4.5 *Genre bericht (soort artikel)* Type dagblad > Kruistabel (n=107)*

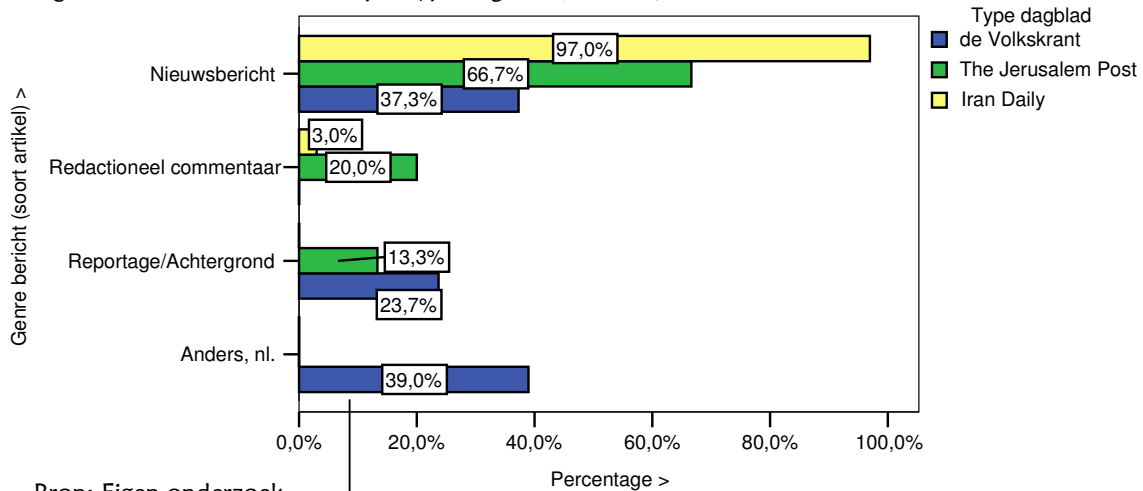
Count		Type dagblad			Total
		Iran Daily	The Jerusalem Post	de Volkskrant	
Genre bericht (soort artikel)	Nieuwsbericht	32	10	22	64
	Reportage/Achtergrond	0	2	14	16
	Redactioneel commentaar	1	3	0	4
	Anders, nl.	0	0	23	23
Total		33	15	59	107

Bron: Eigen onderzoek

Uit tabel 4.5 blijkt dat de meeste berichten over de cartooncrisis in alle onderzochte dagbladen behoren tot het genre nieuwsbericht. Voor *de Volkskrant* is een tweede plaats te vergeven aan het genre reportage/achtergrond. Dit genre bevat 14 van de 59 berichten. Daarnaast zijn er in *de Volkskrant* nog twee genres te onderscheiden die ook nog redelijk wat berichten over de cartooncrisis bevatten. Zo is in tabel 4.6 (onderstaand) te zien dat *de Volkskrant* nog 12 berichten bevat over de cartoonkwestie van de verslaggever en 9 berichten van de correspondent. De verdeling van de genres over de dagbladen zijn te zien in figuur 4.3.

Figuur 4.6 toont de relatieve verdeling van het aantal berichten per genre over de cartooncrisis over de dagbladen de *Iran Daily*, *The Jerusalem Post* en *de Volkskrant*.

Figuur 4.6 Genre bericht per type dagblad (n = 107)

Bron: Eigen onderzoek

Tabel 4.6 Genre bericht => categorie anders van de Volkskrant (aantal berichten in de categorie = 23)

	Frequency	Percent
Valid Interview/Verslaglegging	1	4,4
Portret	1	4,4
Van onze correspondent	9	39,0
Van onze verslaggever	12	52,2
Total	23	100,0

Bron: Eigen onderzoek

4.7 Het meest voorkomende hoofdonderwerp van een bericht per dagblad

Tabel 4.7 toont de verdeling van hoofdonderwerpen per dagblad. Het weergegeven percentage in de tabel is het percentage per type hoofdonderwerp van het totaal aan waargenomen hoofdonderwerpen binnen het betreffende dagblad. Omdat een bericht meerdere onderwerpen kan hebben is het aantal hoofdonderwerpen soms groter dan het aantal berichten per dagblad. Het totaal aan waargenomen onderwerpen staat onder in de tabel.

Tabel 4.7 Hoofdonderwerp van het bericht * Type dagblad => Kruistabel

Hoofdonderwerp bericht/ Type dagblad	Iran Daily (n = 33)	The Jerusalem Post (n = 15)	de Volkskrant (n = 59)
Protesten cartoons(escalatie)	24,2%	15,0%	29,0%
Gevaar extremisme/ islam	3,0%	10,0%	2,6%
Vrijheid van meningsuiting	0,0%	15,0%	10,5%
Respect	6,1%	20,0%	5,3%
Reacties overheden	18,2%	0,0%	18,4%
Vooraanstaande personen	9,1%	0,0%	1,3%
Boycotbeleid	9,1%	5,0%	1,3%
Anders, nl. ...	30,3%	35,0%	31,6%
Totaal aantal (hoofd)onderwerpen	33	20	76
	100%	100%	100%

Bron: Eigen onderzoek

Tabel 4.7 geeft weer dat de meeste berichten in de *Iran Daily* ‘protesten cartoons (escalatie)’ als hoofdonderwerp hebben. Zo behoort 24% van alle hoofdonderwerpen die de *Iran Daily* bevat tot het hoofdonderwerp ‘protesten cartoons (escalatie)’. Het meest voorkomende hoofdonderwerp in *The Jerusalem Post* is ‘respect’. In dit dagblad behoort 20% van alle waargenomen hoofdonderwerpen tot het onderwerp ‘respect’. *The Jerusalem Post* besteedt in haar berichtgeving ook redelijk wat aandacht aan de hoofdonderwerpen ‘vrijheid van meningsuiting’ en ‘protesten cartoons (escalatie)’. In *de Volkskrant* komt evenals bij de *Iran Daily* het hoofdonderwerp ‘protesten cartoons (escalatie)’ het meest voor. Maar liefst eenderde van het totaal aan hoofdonderwerpen in deze krant behoort tot dit hoofdonderwerp. Opvallend is dat zowel *de Volkskrant* als de *Iran Daily* beiden ook redelijk wat aandacht besteden aan de reacties van overheden in de kwestie rondom de Mohammed-cartoons. In beide dagbladen maakt het hoofdonderwerp ‘reacties overheden’ 18% deel uit van het totaal aan waargenomen hoofdonderwerpen per dagblad. (De categorie ‘anders’ is vanwege de diversiteit aan onderwerpen niet meegerekend in de beschrijving van de resultaten)

4.8 De grootte van de berichten, over de cartooncrisis, per dagblad

Tabel 4.8 toont de verdeling van het aantal woorden per bericht per type dagblad.

Tabel 4.8 *Aantal woorden bericht per type dagblad*

Type dagblad	Aantal woorden bericht		
	Gemiddeld	Laagste n	Hoogste n
Iran Daily (n = 33)	253	62	481
The Jerusalem Post (n = 15)	771	261	1362
De Volkskrant (n = 59)	450	49	2246

Bron: Eigen onderzoek

Hoewel het aantal berichten over de cartooncrisis in *The Jerusalem Post* het laagst is zijn de berichten qua omvang veel groter in dit dagblad dan de berichten in de *Iran Daily* en *de Volkskrant*. Zo is het gemiddeld aantal woorden van een bericht over de cartooncrisis in *The Jerusalem Post* 771. In de *Iran Daily* is het gemiddeld aantal woorden 253 en in *de Volkskrant* is dit 450 woorden. De *Iran Daily* bevat daarmee de kortste berichten en *The Jerusalem Post* bevat de langste berichten.

Het onderzoek naar de berichtgeving over de cartooncrisis in de periode 21 januari 2006 tot 16 februari 2006 in de dagbladen *Iran Daily*, *The Jerusalem Post* en *de Volkskrant* bedraagt in totaal 107 berichten. De kwantitatieve analyse van deze berichten brengt een aantal opmerkelijke resultaten aan het licht. Zo wordt duidelijk dat van de drie dagbladen *de Volkskrant* de meeste berichten over de cartooncrisis in de onderzochte periode bevat. 55% van alle berichten over de cartooncrisis die in het onderzoek zijn opgenomen behoren tot *de Volkskrant*, 31% tot de *Iran Daily* en 14% tot *The Jerusalem Post*.

Een opvallend verschijnsel waarbij het gaat om het type auteur in de berichtgeving over de cartooncrisis zien we bij de dagbladen *The Jerusalem Post* en de *Iran Daily*. Bij beide dagbladen, beide afkomstig uit het Midden-Oosten, is te zien dat de meeste berichten over de cartooncrisis afkomstig zijn van de redactie Binnenland (het aantal berichten waarbij het type auteur niet is weergegeven is hierbij niet meegerekend). Van alle berichten uit *de Volkskrant* is 15% afkomstig van de Redactie Binnenland, bij *The Jerusalem Post* bedraagt dit 27%, een gedeelde plaats met berichten die afkomstig zijn van de correspondent in *The Jerusalem Post*(27%). In *de Volkskrant* zijn de meeste berichten afkomstig van de verslaggever(27% van 59 berichten in *de Volkskrant*) en de correspondent(13% van 59). Aan de hand hiervan kan worden geconstateerd dat *Iran Daily* eerder bericht over zaken in eigen land, bij *The Jerusalem Post* gaat dit gelijk op er wordt zowel bericht over zaken in eigen land met betrekking tot de cartooncrisis als over gebeurtenissen in het buitenland. Bij *de Volkskrant* is er vooral eerder sprake van berichtgeving die afkomstig is uit het buitenland (de verslaggever/ de correspondent). Dit is te constateren uit het feit dat veel gebeurtenissen over de cartooncrisis zich eerder voordoen in landen in het Midden-Oosten dan in Nederland.

Dit wordt bevestigd wanneer we kijken naar de variabele rubriek. Deze variabele laat zien dat de meeste berichten van *de Volkskrant* afkomstig zijn uit het Buitenland en de meeste berichten van de *Iran Daily* zich bevinden in de rubriek National. De meeste berichten van *The Jerusalem Post* bevinden zich in de rubriek News. Het dagblad bevat geen rubriek binnenland of buitenland, maar geeft wel zoals eerder weergegeven een type auteur aan, die aantoont dat 27% van de berichten afkomstig is van de redactie Binnenland.

En hoewel *The Jerusalem Post* het minste aantal berichten over de cartooncrisis bezit zijn de berichten qua omvang wel veel groter(een gemiddelde van 771 woorden) dan

de berichten in de *Iran Daily* (gemiddeld n berichten:253) en *de Volkskrant* (gemiddeld n bericht:450). Een blik op de berichten van *The Jerusalem Post* maakt duidelijk dat de berichten meer diepgang bevatten door bij nieuwe gebeurtenissen over de cartooncrisis ook achtergrondinformatie te verschaffen. Daarnaast geeft het dagblad vaak de 'onvrijwillige' rol van Israël weer in Iraanse/ islamitische kwesties. De berichten in de *Iran Daily* zijn veelal berichten die zich richten op de gebeurtenis die heeft plaatsgevonden en verstrekken daar informatie over. De berichten van *de Volkskrant* liggen qua grootte tussen de andere twee dagbladen. *De Volkskrant* is in haar berichtgeving over de cartoonkwestie dan ook meer divers. Zo worden soms korte nieuwsberichten geplaatst, maar is er ook ruimte voor reportages, en achtergronden.

Het antwoord op de vraag: 'Welk onderwerp komt het meest voor in de berichtgeving over de cartooncrisis, per dagblad?' is voor de *Iran Daily* en *de Volkskrant* hetzelfde. In beide dagbladen hebben de meeste berichten protesten en demonstraties omtrent de Mohammed-cartoons als hoofdonderwerp. In *The Jerusalem Post* hebben de meeste berichten over de cartooncrisis 'respect' als hoofdonderwerp. *The Jerusalem Post* besteedt in haar berichten ook nog aandacht aan het hoofdonderwerp 'protesten cartoons' en de 'vrijheid van meningsuiting' (maakt 15% deel uit van alle waargenomen hoofdonderwerpen in *The Jerusalem Post*). Dit laatste onderwerp komt ook redelijk vaak voor in *de Volkskrant* (11% van alle hoofdonderwerpen in *de Volkskrant* behoort tot het onderwerp 'vrijheid van meningsuiting'). Opvallend is dat de *Iran Daily* helemaal geen berichten bevat die de vrijheid van meningsuiting als hoofdonderwerp hebben.

Aan de hand van het bovenstaande kan worden geconstateerd dat de dagbladen verschillen op vlakken als onder andere de soort rubriek en het aantal woorden per bericht. Ook verschillen *de Volkskrant* en de *Iran Daily* op het gebied van het meest voorkomende hoofdonderwerp meer van *The Jerusalem Post* dan van elkaar.

5. Kwalitatieve data

In dit hoofdstuk zullen de kwalitatieve data worden gepresenteerd van de berichtgeving over de cartooncrisis in de dagbladen: *Iran Daily*, *The Jerusalem Post* en *de Volkskrant*.

De kwalitatieve data die hier worden gepresenteerd zijn gegenereerd middels een kwalitatieve analyse van de 107 berichten uit de drie onderzochte dagbladen. Bij deze analyse is gebruik gemaakt van het inhoudsanalyseschema, dat voor ieder bericht is ingevuld en in de bijlagen is te vinden. In dit hoofdstuk worden een aantal data geïllustreerd middels grafieken, een aantal van deze data is verkregen middels het hercoderen van antwoorden uit de inhoudsanalyseschema's.

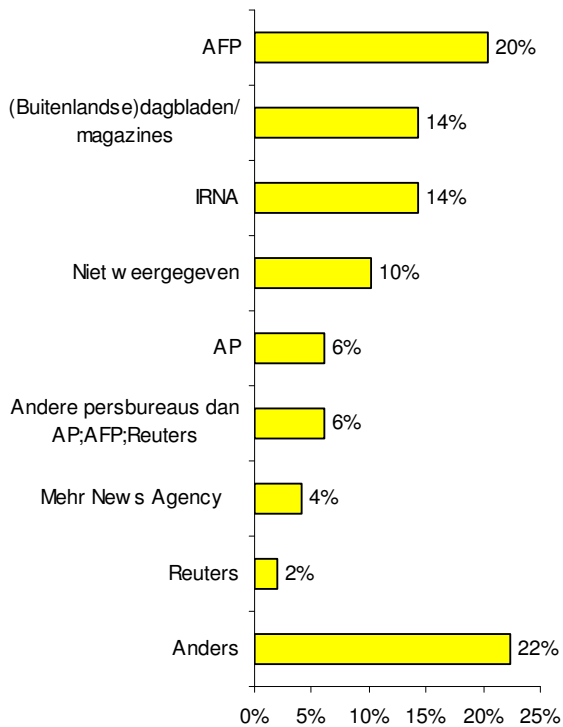
De volgende onderwerpen zullen in dit hoofdstuk aan bod komen: bronvermelding van de dagbladen, de beschrijving van mensen en groeperingen in de berichtgeving over de cartooncrisis per dagblad, de beladenheid van het berichten over de dagbladen en nieuwsframes.

5.1 Bronvermelding van berichten over de cartooncrisis per dagblad

Onderstaand zijn drie grafieken weergegeven die de gebruikte bronnen van de berichten per dagblad weergeven. Elke grafiek toont onder de titel het aantal onderzochte berichten en het totaal aantal bronnen van het betreffende dagblad. Het aantal bronnen is groter dan het aantal berichten per dagblad. Één bericht kan namelijk meerdere bronnen bevatten. Het percentage dat is weergegeven is het aantal keer dat de bron in de berichten van het desbetreffende dagblad is vermeld gedeeld door het totaal aantal bronnen van het dagblad.

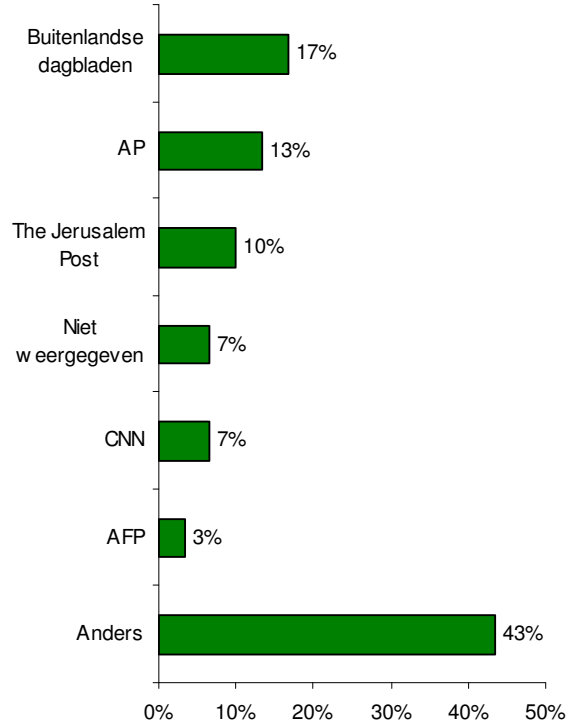
De antwoorden die tot de categorie anders behoren in de figuren zijn te bekijken in de bijlagen. Deze antwoorden zijn niet gecategoriseerd omdat ze te divers zijn (verschillend van aard) en niet onder één noemer vallen.

Figuur 5.1 Iran Daily: Bronvermelding berichten
 Aantal berichten: 33
 Totaal aantal bronnen: 49

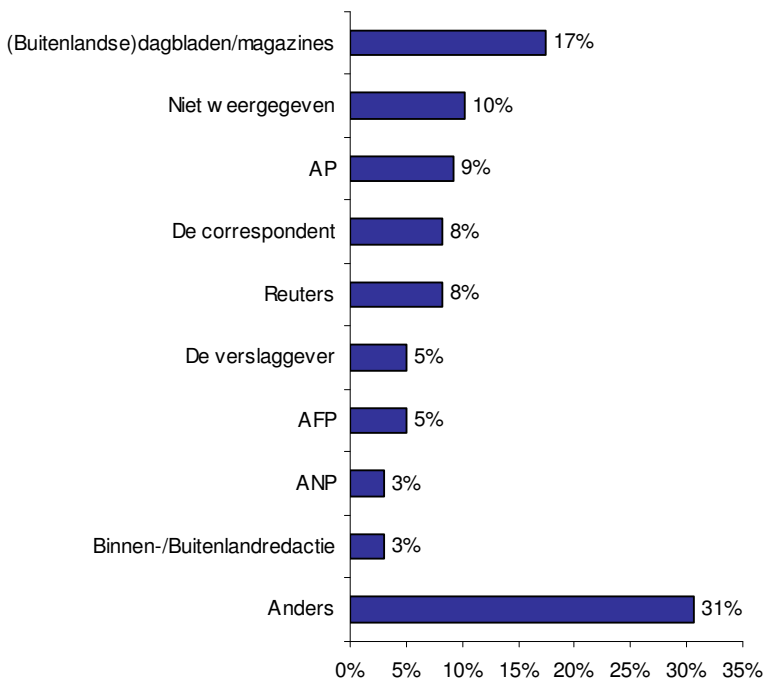
Bron: Eigen onderzoek

Figuur 5.2 The Jerusalem Post: Bronvermelding berichten
 Aantal berichten: 15
 Totaal aantal bronnen: 30

Bron: Eigen onderzoek

Figuur 5.3 de Volkskrant: Bronvermelding berichten
 Aantal berichten: 59
 Totaal aantal bronnen: 98

Bron: Eigen onderzoek

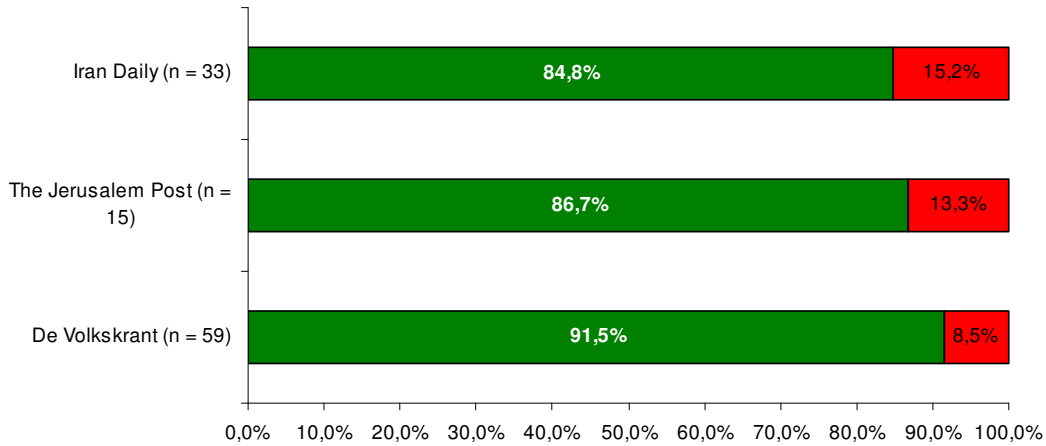
Aan de hand van figuur 5.1 is te zien dat bij de meeste berichten van de *Iran Daily* (20%) gebruik is gemaakt van het Franse persbureau AFP. Dit in tegenstelling tot de berichten van *The Jerusalem Post* en *de Volkskrant*. In deze dagbladen is de AFP als bron minder vaak gebruikt. Opmerkelijk is het hoge percentage van de buitenlandse dagbladen/magazines als bron bij alle drie de dagbladen. Bij *de Volkskrant* en *The Jerusalem Post* zijn de buitenlandse dagbladen de meest gebruikte bron. De buitenlandse dagbladen maken in beide dagbladen 17% deel uit van alle bronnen in de berichtgeving omtrent de Mohammed-cartoons. Bij de *Iran Daily* staan de buitenlandse dagbladen als bron op een gedeelde tweede plaats. Deze bron maakt hier 14% deel uit van het totaal aantal bronnen in de *Iran Daily*. Opvallend is de bron IRNA in de *Iran Daily* die de tweede plaats deelt met de buitenlandse dagbladen. Deze bron maakt dus ook voor 14% deel uit van alle bronnen in de *Iran Daily* omtrent de cartooncrisis. Dit is een betrekkelijk hoog percentage dat nog opzienbaarder wordt wanneer wordt beseft dat de IRNA (Islamic Republic News Agency) het officiële persbureau van Iran is dat door de staat wordt gefinancierd en gecontroleerd. Veel informatie die van deze bron afkomstig is zal dus waarschijnlijk onderhevig zijn aan een hele hoop filtering en vervorming. De bron die op de tweede plaats staat bij *The Jerusalem Post* is het persbureau AP (13%) evenals bij *de Volkskrant* (9%).

Opvallend is dat *de Volkskrant* en *Iran Daily* een diversiteit aan persbureaus gebruiken als aan bronnen bij de cartooncrisis, dit in tegenstelling tot *The Jerusalem Post* waar alleen het AP en AFP worden genoemd. Ondanks dit verschijnsel lijken *The Jerusalem Post* en *de Volkskrant* het meest op elkaar wanneer er wordt gekeken naar de top drie bronvermeldingen. Bij beide bestaat deze uit de buitenlandse dagbladen, gevolgd door het AP en medewerkers/correspondenten van het dagblad zelf.

5.2 De beschrijving van mensen en groeperingen per dagblad

Naamvermelding van individuen/groeperingen in het bericht per dagblad.

Figuur 5.4 Vraag: Worden de individuen/ groeperingen bij naam genoemd? * Type dagblad

Bron: Eigen onderzoek

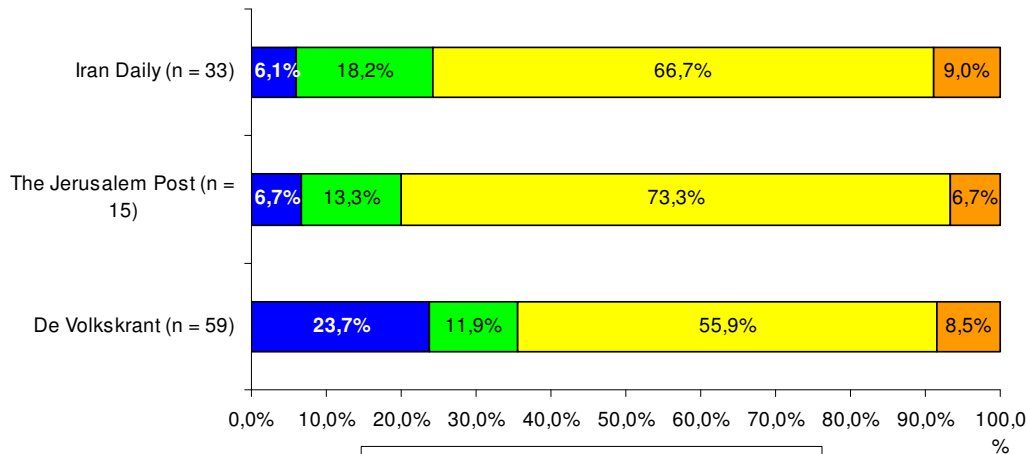

De bovenstaande figuur geeft weer dat *de Volkskrant* vaker dan de andere dagbladen in haar berichten de namen vermeldt van individuen/groeperingen die een rol spelen bij de gebeurtenis. In 92% van de berichten van *de Volkskrant* wordt namelijk een individu of groepering bij naam genoemd. Bij de *Iran Daily* is hier het minst sprake van. In 84,8% van alle berichten wordt hier een individu of groepering bij naam genoemd. *The Jerusalem Post* zit er precies tussenin (86,7%).

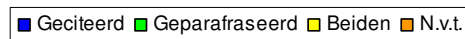
5.2.1 Citaten en parafraseren in de berichtgeving

Figuur 5.5 is een weergave van citaten/parafraseren van personen of groeperingen in de berichtgeving per dagblad.

Figuur 5.5 Vraag: Worden de betreffende personen geciteerd of geparafraseerd? * Type dagblad

Bron: Eigen onderzoek

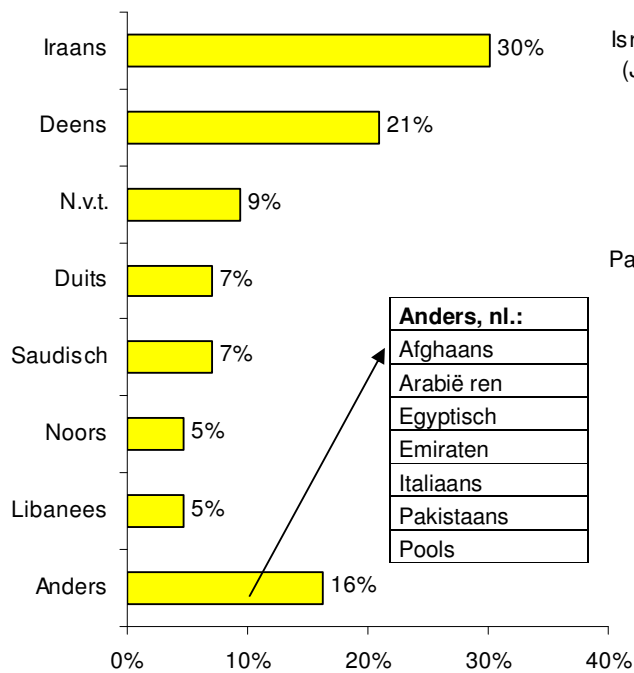
Aan de hand van de bovenstaande figuur kan worden geconstateerd dat in alle dagbladen personen of groeperingen vaker zowel worden geparafraseerd als geciteerd dan dat er sprake is van één van de twee. In *The Jerusalem Post* wordt dit wel net wat vaker gedaan dan in de andere dagbladen. Het betreft hier 73,3% van alle berichten in *The Jerusalem Post* ten opzichte van 66,7% in de *Iran Daily*. Het percentage van *de Volkskrant* aan berichten waar zowel wordt geparafraseerd als geciteerd is 55,9%. Personen /groeperingen in berichten van de dagbladen uit het Midden-Oosten worden dus vaker geparafraseerd dan personen/ groeperingen die in *de Volkskrant* worden bericht. In *de Volkskrant* is ten opzichte van de andere dagbladen relatief vaker sprake van citaten (24% ten opzichte van 6% à 7%).

5.2.2 Verdeling van voorkomende etniciteiten in het bericht per dagblad

De onderstaande figuren tonen per dagblad de verdeling van de etniciteiten die in de berichten van dat dagblad voorkomen. Het aantal etniciteiten is groter dan het aantal berichten per dagblad. De verklaring hiervoor is dat in een bericht meerdere etniciteiten voorkomen(en worden besproken).

Figuur 5.6 *Iran Daily*: Voorkomende etniciteiten in berichten

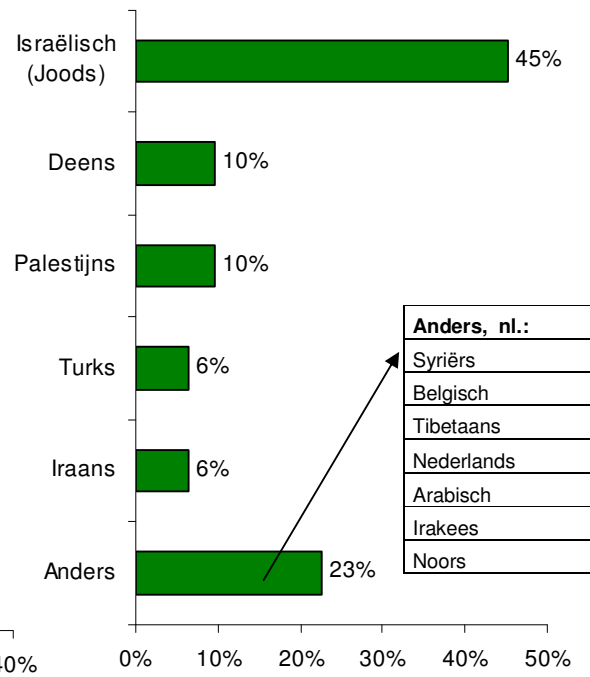
Aantal berichten: 33
Totaal aantal etniciteiten: 43

Bron: Eigen onderzoek

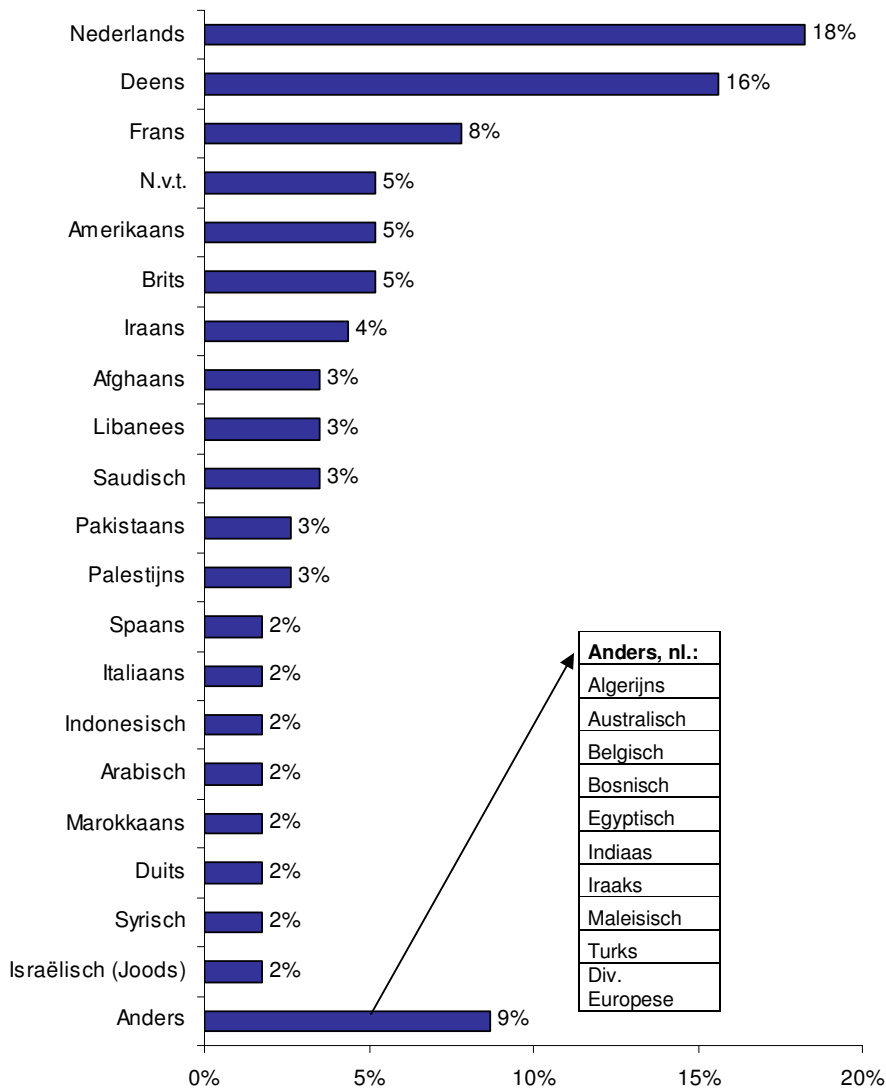
Figuur 5.7 *The Jerusalem Post*: Voorkomende etniciteiten in berichten

Aantal berichten: 15
Totaal aantal etniciteiten: 31

Bron: Eigen onderzoek

Figuur 5.8 *De Volkskrant: Voorkomende etniciteiten in berichten*
 Aantal berichten: 59
 Totaal aantal etniciteiten: 115

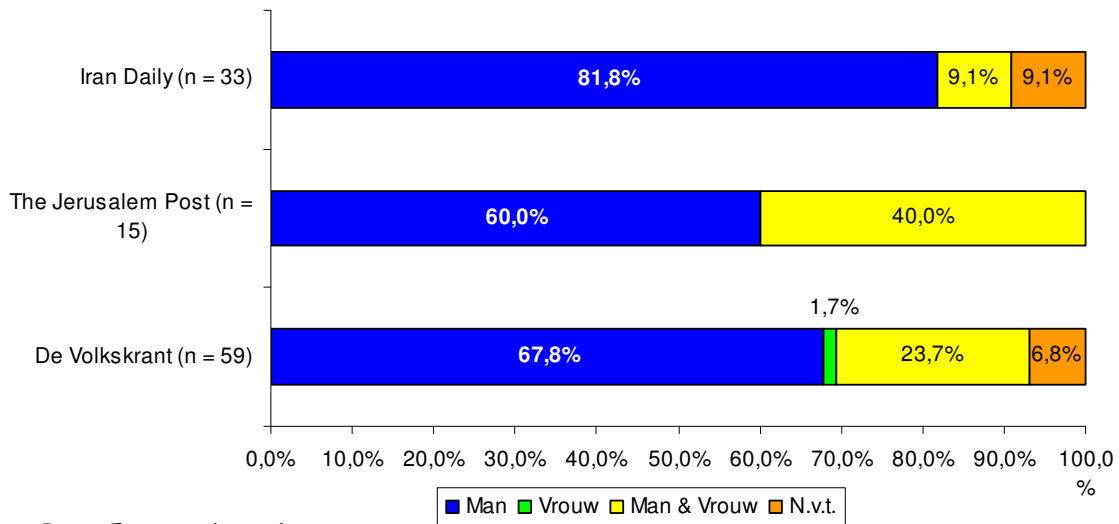
Bron: Eigen onderzoek

De bovenstaande figuren tonen aan dat in elk dagblad de eigen nationaliteit domineert in de berichtgeving rondom de cartoonkwestie. Opvallend is de tweede plek, bij *de Volkskrant* en *Iran Daily* is dit namelijk de Deense etniciteit. Bij *Iran Daily* is dit percentage wel groter dan bij *de Volkskrant* (namelijk 21% versus 16%). Bij *The Jerusalem Post* staat ook de Deense etniciteit op de tweede plaats samen met de Palestijnse etniciteit (beide maken 10% deel uit van het totaal aan etniciteiten in het dagblad). Ook het aantal genoemde etniciteiten per dagblad is opvallend. *De Volkskrant* spant de kroon met 28 à 29 diverse etniciteiten ten opzichte van 13 in de *Iran Daily* en 12 in *The Jerusalem Post*.

5.2.3 Verdeling naar voorkomende/ beschreven sekse in het bericht per dagblad

De onderstaande figuur toont de verdeling van de meest voorkomende sekse in de berichten over de cartooncrisis per dagblad.

Figuur 5.9 *Beschreven sekse in het bericht * Type dagblad*

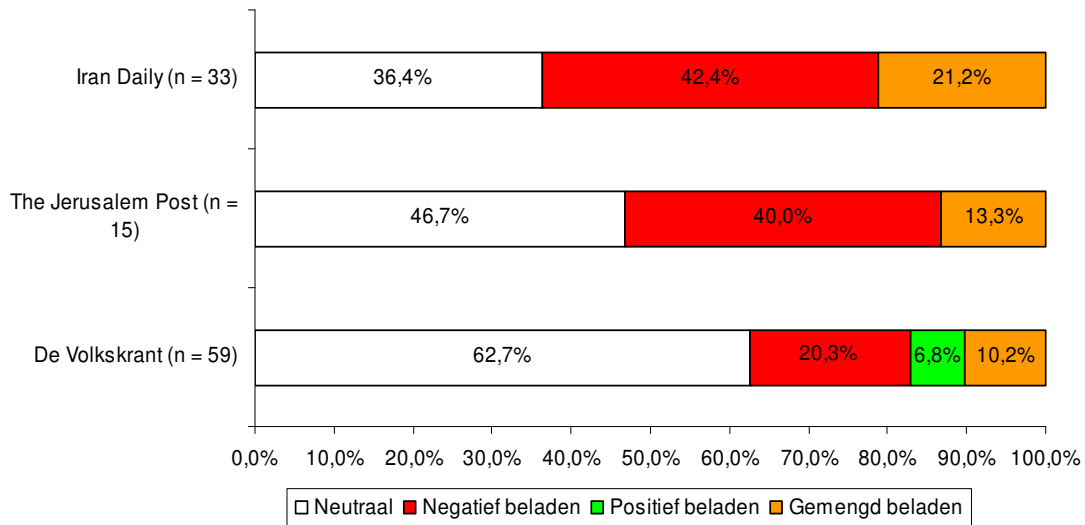

Bron: Eigen onderzoek

Figuur 5.9 toont dat het mannelijk geslacht in alle dagbladen overheerst. In de *Iran Daily* is komt deze dominantie relatief vaker voor dan bij *The Jerusalem Post*. *De Volkskrant* zit er tussenin. Deze laatste constatering is verbazingwekkend, omdat we van *de Volkskrant* als westers dagblad een meer evenwichtige verdeling van sekse zouden verwachten. Een tweede plaats die bij alle onderzochte dagbladen wordt ingenomen door variabele sekse is de indicator waarbij zowel de man als de vrouw wordt genoemd.

5.3 De (ideologische)beladenheid van de tekst van het bericht per dagblad, n.a.v. de ‘algemene impressie’ van het bericht

Figuur 5.10 Beladenheid van het bericht (n.a.v. algemene impressie) * Type dagblad

Bron: Eigen onderzoek

Figuur 5.10 toont aan dat er sprake is van een duidelijke meerderheid aan neutraal beladen berichten in *de Volkskrant*. Bij de andere dagbladen is de verdeling naar beladenheid van de berichten minder duidelijk. Bij *The Jerusalem Post* is slechts 47% van alle berichten neutraal, 40% van de berichten in dit dagblad zijn negatief beladen en 13% is gemengd beladen. Bij de *Iran Daily* is slechts 36,4% van de berichten neutraal beladen, een meerderheid van de berichten hier is negatief beladen, namelijk 42% van alle berichten. En 21% van de berichten in de *Iran Daily* is gemengd beladen. Opvallend is dat alleen *de Volkskrant* beschikt over berichten waarvan de inhoud enigszins positief beladen is (7%). Deze 7% is verdeeld over 4 berichten uit *de Volkskrant* waar het in twee gevallen gaat om vreedzame demonstraties tegen de spotprenten in Nederland zelf en in een van de andere gevallen gaat het om het tonen van solidariteit met Denemarken (kop van het bericht ‘Wij zijn allen Denen’) en in het andere bericht wordt weergegeven dat Europese moslims niet aan rellen doen. Wanneer deze berichten aan de hand van de koppen en de inhoud worden bekeken dan is het inderdaad niet eigenaardig dat deze als positief kunnen worden gezien voor de westerse samenleving en daarom ook als zodanig worden bericht in *de Volkskrant*. Berichten als deze (berichtgeving over vreedzame demonstraties en de toonbaarheid van solidariteit met Denemarken) zijn niet te vinden in de *Iran Daily*. Gezien de

signatuur van het dagblad en de achtergrond van het land Iran en diens invloed op de pers lijkt het haast vanzelfsprekend dat dit soort berichtgeving achterwege blijft in de Iraanse krant. Wat wel vragen oproept is dat in *The Jerusalem Post* geen positief beladen berichtgeving (over welk onderwerp dan ook) is geconstateerd. De oorzaak hiervan is dat de berichtgeving over de cartooncrisis in *The Jerusalem Post* grotendeels de gebeurtenissen vanuit een neutraal standpunt bericht. Het dagblad probeert zo objectief mogelijk te zijn, maar aan de andere kant is het enigszins logisch dat de berichten negatief en ook gemengd beladen zijn, omdat in de berichtgeving van *The Jerusalem Post* blijkt dat de Israëliërs zich voelden meegesleurd in de cartoonkwestie door de Iraniërs. Mede door de nucleaire kwestie in Iran (*The Jerusalem Post*, 10 februari 2006, Herb Keinon, 'No clause for concern?') waar Israël in betrokken raakt en de holocaust-cartoonwedstrijd. Vooral het laatste onderwerp zorgt voor een aantal negatief beladen berichtgevingen.

5.4 Vergelijking beladenheid berichten per hoofdonderwerp.

In de onderstaande tabellen worden de kranten *Iran Daily*, *The Jerusalem Post* en *de Volkskrant* met elkaar vergeleken. De vergelijking van de krant geschiedt middels het kruisen van de variabelen dagblad en de beladenheid van de berichten per hoofdonderwerp. Dit is te zien in de onderstaande tabellen. Bij een aantal grafieken zijn de gegevens van één van de kranten rood gekleurd, dit is gedaan omdat de betreffende krant een te klein aantal berichten(waarnemingen) bevat wat een juiste/evenwichtige vergelijking van de berichten tussen de dagbladen onmogelijk maakt. Dagbladen die per hoofdonderwerp minder dan drie berichten bevatten zullen (aan het eind van de paragraaf) worden weergegeven, maar zullen niet met de andere dagbladen worden vergeleken. De resultaten van deze dagbladen zijn indicatief. Dagbladen met drie of meer berichten zullen wel met elkaar worden vergeleken omdat het aantal drie een betere vergelijking is dan een vergelijking tussen twee berichten. Bij twee berichten kan er namelijk sprake zijn van een 'fifty-fifty resultaat' dat een vertekend beeld zou kunnen geven en de derde waarneming oftewel een derde bericht zou hier dan de doorslaggevende factor kunnen zijn.

Dagblad/ Beladenheid	Neutraal	Negatief beladen	Positief beladen	Gemengd beladen
<i>Iran Daily</i> (n = 8)	62,5%	25,0%		12,5%
<i>The Jerusalem Post</i> (n = 3)	33,3%			66,7%
<i>de Volkskrant</i> (n = 22)	54,6%	27,3%	13,6%	4,5%

Binnen de *Iran Daily* zijn de meeste berichten met het hoofdonderwerp protesten cartoons neutraal. 25% van alle berichten in dit dagblad met het hoofdonderwerp protesten cartoons is negatief beladen. Dit aantal (negatief beladen berichten per hoofdonderwerp protesten cartoons) is relatief gezien groter in *de Volkskrant*, waar het aantal negatief beladen berichten over protesten 27% is. Het aantal neutrale berichten over dit hoofdonderwerp in *de Volkskrant* is 55%.

Dagblad/ Beladenheid	Neutraal	Negatief beladen	Positief beladen	Gemengd beladen
<i>Iran Daily</i> (n = 0)				
<i>The Jerusalem Post</i> (n = 3)	66,7%	33,3%		
<i>de Volkskrant</i> (n = 8)	87,5%			12,5%

Tabel 5.2 toont aan dat *de Volkskrant* in vergelijking met de andere dagbladen relatief gezien de meeste berichten over het hoofdonderwerp vrijheid van meningsuiting bevat. De meerderheid van deze berichten is neutraal (88%). 33% van de berichten uit *The Jerusalem Post* bevat berichten over de vrijheid van meningsuiting die negatief beladen zijn. Opvallend is ook de nulwaarneming aan berichten in de *Iran Daily* bij dit hoofdonderwerp.

Dagblad/ Beladenheid	Neutraal	Negatief beladen	Positief beladen	Gemengd beladen
<i>Iran Daily</i> (n = 2)		50%		50%
<i>The Jerusalem Post</i> (n = 4)	100%			
<i>de Volkskrant</i> (n = 4)	33,3%	66,7%		

In tabel 5.3 is te zien dat zowel de *The Jerusalem Post* als *de Volkskrant* ieder vier berichten over het hoofdonderwerp respect bevatten in de berichtgeving over de cartooncrisis. Opvallend is dat alle berichten in *The Jerusalem Post* over het onderwerp respect neutraal zijn. En in *de Volkskrant* is maar liefst tweederde van de berichten met als onderwerp respect negatief beladen.

Dagblad/ Beladenheid	Neutraal	Negatief beladen	Positief beladen	Gemengd beladen
<i>Iran Daily</i> (n = 6)	16,7%	50,0%	0%	33,3%
<i>The Jerusalem Post</i> (n = 0)				
<i>de Volkskrant</i> (n = 14)	57,2%	21,4%	7,1%	14,3%

Aan de hand van tabel 5.4 is te constateren dat zowel in de *Iran Daily* als in *de Volkskrant* er een duidelijke overheersing is van een bepaalde impressie voor berichten met het hoofdonderwerp reacties overheden. Zo blijkt dat 50% van alle berichten in de *Iran Daily* met als onderwerp reacties overheden negatief beladen zijn.

En in *de Volkskrant* is juist 57% van alle berichten met als onderwerp reacties overheden neutraal.

Dagblad/ Beladenheid	Neutraal	Negatief beladen	Positief beladen	Gemengd beladen
<i>Iran Daily</i> (n = 10)	20,0%	70,0%		10,0%
<i>The Jerusalem Post</i> (n = 7)	28,6%	71,4%		0,0%
<i>de Volkskrant</i> (n = 24)	66,7%	12,5%	8,3%	12,5%

De tabel anders bestaat uit vele diverse onderwerpen die moeilijk te categoriseren zijn. Om toch een kijkje te geven in de berichten die in deze categorie vallen, de volgende analyse: Van de categorie anders zijn de meeste berichten die in *de Volkskrant* zijn verschenen neutraal. Dit in tegenstelling tot *The Jerusalem Post* en de *Iran Daily* waar een meerderheid van de berichten die in deze categorie vallen negatief beladen zijn. De beladenheid hangt geheel af van de onderwerpen en gebeurtenissen in relatie tot het dagblad die onder de categorie anders vallen. Een goede vergelijking is door de diversiteit aan onderwerpen onder de categorie anders niet te maken. Wel kan worden opgemerkt dat het opvallend is dat in de categorie anders *The Jerusalem Post* relatief gezien het meest negatief beladen is. Een onderzoek naar de berichten van dit dagblad onder de betreffende categorie wijst uit dat het hier onder andere berichten over de holocaust-cartoons betreft en berichten over de onvrijwillige participatie van joden in de controverse rond de Mohammed-cartoons.

De volgende tabellen zijn geheel indicatief (het aantal berichten is < 3) en daarom wordt hierover geen commentaar verstrekt:

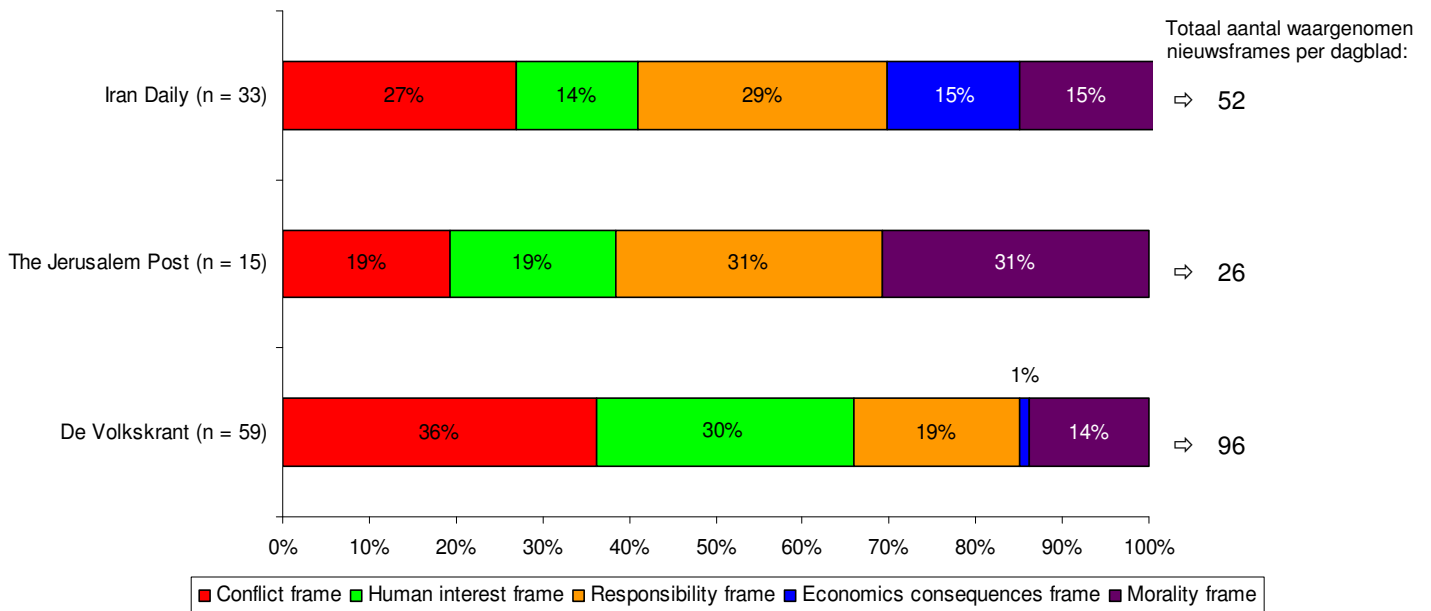
Dagblad/ Beladenheid	Neutraal	Negatief beladen	Positief beladen	Gemengd beladen
<i>Iran Daily</i> (n = 3)	33%			67%
<i>The Jerusalem Post</i> (n = 1)		100%		
<i>de Volkskrant</i> (n = 1)	100%			

Dagblad/ Beladenheid	Neutraal	Negatief beladen	Positief beladen	Gemengd beladen
<i>Iran Daily</i> (n = 1)	100%			
<i>The Jerusalem Post</i> (n = 2)		50%		50%
<i>de Volkskrant</i> (n = 2)	50%	50%		

5.5 Nieuwsframe(s)

De onderstaande figuur toont de verdeling van nieuwsframes over de cartooncrisis per dagblad. Het weergegeven percentage in de grafiekstaven is het percentage per type nieuwsframe van het totaal aan waargenomen nieuwsframes binnen het dagblad. Het aantal nieuwsframes is groter dan het aantal berichten per dagblad. De verklaring hiervoor is dat een bericht meerdere nieuwsframes kan hebben.

Figuur 5.11 Nieuwsframe berichten * *Type dagblad*

Bron: Eigen onderzoek

Aan de hand van de bovenstaande figuur is te constateren dat er niet echt duidelijk een nieuwsframe uitspringt die overheerst in één van de dagbladen.

Van alle waargenomen nieuwsframes (52) in de *Iran Daily* behoort een meerderheid van 29% tot het responsibility frame. De tweede plek binnen de *Iran Daily* wordt ingenomen door het conflict frame. Dit frame maakt voor 27% deel uit van alle waargenomen nieuwsframes in de berichten van de *Iran Daily*.

In *The Jerusalem Post* is er een gedeelde eerste plaats in het nieuwsframe. Zowel het responsibility frame als het morality frame maken 31% uit van het totaal aantal waargenomen nieuwsframes (26) in de berichten van *The Jerusalem Post*.

In de berichtgeving van *de Volkskrant* vormt het conflict frame een meerderheid. Van alle waargenomen nieuwsframes in *de Volkskrant* (96) behoort 36% tot het conflict

frame. Het op één na grootste nieuwsframe is het human interest frame, dat 30% deel uit maakt van alle waargenomen nieuwsframes uit *de Volkskrant*.

Uit het onderzoek van de kwalitatieve data is gebleken dat *de Volkskrant* en *Iran Daily* over het algemeen in hun berichtgeving gebruikmaken van een diversiteit aan persbureaus als bronnen bij de cartooncrisis in tegenstelling tot *The Jerusalem Post* waar alleen het AP en AFP als bron worden gebruikt in de berichtgeving over de cartooncrisis. Toch lijken *The Jerusalem Post* en *de Volkskrant* meer op elkaar dan de *Iran Daily* en *de Volkskrant*. Dit blijkt uit de top drie bronvermeldingen van *The Jerusalem Post* en *de Volkskrant*. Beide dagbladen hebben namelijk in de berichtgeving over de cartooncrisis dezelfde top drie die bestaat uit: de buitenlandse dagbladen, het AP persbureau, gevolgd door medewerkers/ correspondenten van het dagblad zelf.

Wat betreft de beschrijving van personen en groeperingen in de berichten over de cartooncrisis valt op dat *de Volkskrant* relatief vaker dan de andere dagbladen namen van individuen/ groeperingen vermeldt. Bij de *Iran Daily* is hier het minst sprake van. Bij de weergave van zowel citaten en parafraseringen staat *The Jerusalem Post* bovenaan.

In 73,3% van alle berichten in *The Jerusalem Post* wordt er zowel geciteerd als geparafraseerd, dit ten opzichte van 66,7% in de *Iran Daily* en 55,9% in *de Volkskrant*. In *de Volkskrant* is er ten opzichte van de andere dagbladen relatief vaker sprake van citaten. Opvallend is dat in elk dagblad de eigen nationaliteit in de berichtgeving rondom de cartoonkwestie domineert. De opeenvolgende overeenkomst is de tweede meest voorkomende nationaliteit. Dit is in alle dagbladen de Deense (in *The Jerusalem Post* wordt deze tweede plaats gedeeld met de Palestijnse etniciteit). Onderling is het percentage bij de *Iran Daily* wel groter dan bij *de Volkskrant* en *The Jerusalem Post*. Ook is te constateren dat het aantal etniciteiten in de berichten van *de Volkskrant* meer en diverser is dan in de andere dagbladen. *De Volkskrant* spant de kroon met 28 à 29 diverse etniciteiten ten opzichte van 13 in de *Iran Daily* en 12 in *The Jerusalem Post*. Een andere overeenkomst op het gebied van berichtgeving over personen is dat het mannelijk geslacht in de berichtgeving over de cartooncrisis in alle dagbladen domineert.

En duidelijke meerderheid van de berichten in *de Volkskrant* is neutraal beladen (63%). Bij de andere dagbladen is de verdeling naar beladenheid van de berichten minder duidelijk. Bij *The Jerusalem Post* is slechts 47% van alle bericht neutraal weergegeven,

40% van de berichten in dit dagblad zijn negatief beladen. Bij de *Iran Daily* is een meerderheid van de berichten negatief beladen, het betreft 42% van alle berichten. Aan de kruistabellen van de beladen berichten * type dagblad per hoofdonderwerp, is te constateren dat de negatief beladen berichten uit de *Iran Daily* deels bestaan uit berichten met het hoofdonderwerp protesten en deels uit berichten met het hoofdonderwerp reacties overheid (Een groot gedeelte van de negatieve berichten uit de *Iran Daily* komen ook uit de categorie anders, die diverse onderwerpen betreft). Daarbij is het opvallend dat van de *Iran Daily* de meeste berichten met het hoofdonderwerp protesten cartoons neutraal zijn. Het percentage negatief beladen berichten over het onderwerp protesten is wel bij *de Volkskrant* groter dan in *Iran Daily* (27% versus 25%). *De Volkskrant* bevat relatief gezien de meeste berichten over het hoofdonderwerp vrijheid van meningsuiting die neutraal zijn (88%). Verrassend genoeg bevat 33% van *The Jerusalem Post* berichten over de vrijheid van meningsuiting die negatief beladen zijn. Opvallend is ook de nulwaarneming aan berichten in de *Iran Daily* over dit hoofdonderwerp. Dit zou geïnterpreteerd kunnen worden als een gebrek aan aandacht voor de vrijheid van meningsuiting in de *Iran Daily*. Het hoofdonderwerp/ waarde vrijheid van meningsuiting lijkt voor deze krant niet van belang te zijn.

Op het gebied van nieuwsframes is niet echt duidelijk één dominante nieuwsframe binnen één van de dagbladen te constateren. In de berichten van *de Volkskrant* komt het conflict frame het meest voor (36% van alle waargenomen nieuwsframes uit *de Volkskrant* behoort tot het conflict frame). Bij de *Iran Daily* is dit het responsibility frame en bij *The Jerusalem Post* is er een gedeelde eerste plaats voor de nieuwsframes. Daar maken zowel het responsibility frame als het morality frame 31% deel uit van alle waargenomen nieuwsframes uit *The Jerusalem Post*.

6. Diversiteit in berichtgeving

De protesten in Syrië en Libanon in de *Iran Daily*, *The Jerusalem Post* en de *Volkskrant*

In dit hoofdstuk worden de dagbladen *Iran Daily*, *The Jerusalem Post* en de *Volkskrant* met elkaar vergeleken op basis van berichten waarbij over dezelfde gebeurtenis wordt bericht. Omdat het aantal onderzochte berichten en de daarbij behorende gebeurtenissen te groot zijn om hier allemaal te beschrijven en naast elkaar te leggen is er gekozen om de berichtgeving van één gebeurtenis uit de drie onderzochte dagbladen naast elkaar te leggen. Een afzonderlijke kwalitatieve analyse van alle berichten is te vinden in de bijlagen.

De gebeurtenis die hier centraal staat is het protest in Libanon en Syrië op 4 en 5 februari. De protesten in Libanon en Syrië is als onderwerp gekozen, vanwege de impact van de gebeurtenis. De gebeurtenis genereerde veel media-aandacht, zo stonden foto's van de in brand gestoken ambassades in bijna elk Europees dagblad.¹⁰

In de descriptieve analyse is voornamelijk gelet op het volgende uit de berichten: de kop van het bericht, de gebruikte bronnen, de auteur, de primaire definer (wie meldt de feiten en wat gebeurde er?), de secundaire definer (wie meldt de oorzaak en wat was de oorzaak van de gebeurtenis) en de tertiaire definers oftewel de beschrijving van personen in het bericht. Hierna is gekeken naar een eventuele (verborgen) opinie van de auteur in het bericht en eventuele beladen woorden waarna het nieuwsframe aan de hand van al het bovenstaande is vastgesteld.

6.1 De gebeurtenis, protesten Syrië en Libanon

Op zaterdag 4 februari 2006 en zondag 5 februari 2006 worden in het Midden-Oosten meerdere ambassades in brand gestoken. De protesten onder moslims in het Midden-Oosten lijken vanaf deze data steeds heftiger te worden. Op 4 februari worden de Deense en Noorse ambassades in de Syrische hoofdstad Damascus in brand gestoken (Elsevier, 4 februari 2006). De gemoederen lijken niet te zijn bedaard, er lijkt zelfs sprake te zijn van het tegendeel wanneer de dag erna de Deense ambassade in de Libanese hoofdstad Beiroet in brand wordt gestoken (Troost, 2006: 5; Trouw, 5 februari 2006). Het gevolg, Kopenhagen trekt zijn ambassadeur terug. Hassan Sabe, minister van Binnenlandse Zaken in Beiroet, stapt op vanwege de protesten

¹⁰ Zweers, L. 15 januari 2007. Erasmus Universiteit Rotterdam. Workshop Fotojournalistiek. Presentaties resultaten analyse foto's cartoonkwesitie.

(NOSdossiers, 19 mei 2007). Dezelfde dag zijn er ook demonstraties in o.a. Egypte, Irak, Turkije, Afghanistan, Frankrijk, Engeland en België (Divendal, 2006).

6.1.1 De kop, an eyecatcher

'Violence Spreads Over Blasphemous Cartoons' (6 februari 2006), 'Syrians attack European embassies over caricature' (5 februari 2006) en 'Beiroet biedt Denen excuses aan' (7 februari 2006). Het zijn de drie koppen van berichten uit de onderzochte dagbladen, die allen berichten over het protest in Syrië en/of Libanon. En is het al te raden welke kop bij welk bericht hoort? De laatste kop is duidelijk van het bericht uit *de Volkskrant*. De Nederlandse woorden verklappen het al, maar tot welke twee dagbladen behoren de andere koppen? Vrijvertaald naar het Nederlands luidt de ene kop 'Geweld verspreidt zich door lasterlijke cartoons' en 'Syriërs vallen Europese ambassades aan vanwege karikatuur'. Zonder nog maar aandacht te besteden aan de het toebehoren van de koppen bij de dagbladen valt op dat één van de koppen een bijvoeglijk naamwoord bevat. Het betreft de eerste kop 'Violence Spreads Over Blasphemous Cartoons'. Het bijvoeglijk naamwoord Blasphemous komt hier het zelfstandig naamwoord Cartoons niet ten goede. Het bericht zegt er namelijk iets negatiefs over. De cartoons zijn lasterlijk en hebben als gevolg de verspreiding van geweld. De andere twee koppen zijn neutraler, hier komen geen bijvoeglijke naamwoorden in voor. De tweede Engelse kop geeft weliswaar een oorzaak-gevolg relatie aan maar voegt daar verder niets aan toe en de kop uit *de Volkskrant* bericht alleen een plaatsgevonden actie.

En dan nu de ontrafeling van de koppen bij de bijbehorende dagbladen. De kop 'Violence Spreads Over Blasphemous Cartoons' komt uit de *Iran Daily*. Dit is niet verbazingwekkend wanneer in beschouwing wordt genomen dat Iran als moslimland tegen de Mohammed-cartoons is. De lasterlijkheid van de cartoons is voor Iran dan ook niet meer dan een feit. Het is dan ook niet zo vreemd dat een Iraanse krant zelf de cartoons als lasterlijk bestempelt. De kop 'Syrians attack European embassies over caricature' behoort dan uiteraard *The Jerusalem Post* toe.

6.1.2 Bronvermelding

De berichten over de protesten in Syrië en Libanon in de *Iran Daily*, *The Jerusalem Post* en *de Volkskrant* hebben allen als overeenkomstige bron het persbureau AP. De overige bronnen die zijn gebruikt in de berichten verschillen.

Bij de beschrijving van de gebeurtenissen tijdens het protest in Libanon gebruikt de *Iran Daily* onder andere getuigen als bronvermelding. Het dagblad geeft dus informatie aan

de hand van ooggetuigen, maar ook aan de hand van beveiligingsbeambten die tijdens het protest aanwezig waren. Deze beveiligingsbeambten laten weten hoe de mensen er aan toe zijn en wie er allemaal gewond is. In *The Jerusalem Post* wordt behalve het AP persbureau ook het Amerikaanse nieuwsstation CNN als bron gebruikt. Deze bron vermeldt informatie over uitspraken van een Noorse ambassadeur die eerder zich had uitgelaten bij CNN.

De Volkskrant bevat in haar berichtgeving over de protesten in Syrië een drietal bronnen. Het betreft hier drie persbureaus, waarvan de AP al was genoemd. De andere twee persbureaus waarvan gebruik is gemaakt zijn het AFP en Reuters. Het bericht in *de Volkskrant* is namelijk ook afkomstig van deze drie persbureaus. Wanneer de bronnen van alle drie de dagbladen onder de loep worden genomen, kan worden geconstateerd dat *de Volkskrant* beschikt over de meeste bronnen die ook nog eens bestaan uit drie internationale persbureaus. Deze berichtgeving uit dit dagblad lijkt (in dit geval) dan ook betrouwbaarder te zijn dan de berichtgeving uit de andere twee dagbladen waar naast de AP ooggetuigenverslagen en CNN als tweede bron zijn gebruikt.

6.1.3 Primaire definer, wie meldt de feiten & wat gebeurde er?

In het bericht van de *Iran Daily* worden de feiten gemeld door de bronnen: het AP, de ooggetuigen en de beveiligingsbeambten. Onder of boven de titel staat nergens aangegeven wie de auteur is van het bericht, enkel het AP en de andere twee bronnen worden in het artikel genoemd. In de *Iran Daily* wordt er bericht hoe het protest op zondag 5 februari 2006 in Beiroet verliep. Het komt erop neer dat die zondag duizenden moslims de straten in Beiroet opgingen, het Deense consulaat in brand staken, Deense vlaggen verbranden en stenen gooiden naar een Maroniete kerk. Tevens wordt bericht dat de dag ervoor, zaterdag 4 februari, Deense en Noorse ambassades in Syrië in brand waren gestoken door demonstranten. Op deze wijze lijkt het geheel neutraal beschreven maar dat is niet zo in de *Iran Daily*. Een gedeelte tekst uit het bericht geeft dit aan:

'BEIRUT, Lebanon, Feb. 5--Thousands of Muslims rampaged Sunday in Beirut, setting fire to the Danish Consulate, burning Danish flags and lobbing stones at a Maronite Catholic church as violent protests spread over cartoons of Prophet Muhammad (PBUH).

Demonstrators attacked policemen with stones and set fire to several fire engines, witnesses said. Black smoke was seen billowing from the area. Security officials said at least 18 people were injured, including policemen, firefighters and protesters. Witnesses saw at least 10 people taken away by ambulance, AP reported.

Protestors also took to the streets in Afghanistan, the West Bank, Iraq and New Zealand, a day after demonstrators in Syria charged security barriers outside the Danish and Norwegian embassies in Damascus and sent the buildings up in flames.' (*Iran Daily*, 5 februari 2006, Violence Spreads Over Blasphemous Cartoons)

Het bovenstaande gedeelte tekst uit het bericht in de *Iran Daily* toont ons hoezeer er kracht bij de gebeurtenis, de protesten in Beiroet en Syrië, wordt gezet. Vele woorden die in het bericht worden gebruikt dikken het protest aan. Want er wordt niet op neutrale wijze bericht dat de demonstranten demonstreerden of de straat op gingen, nee, in plaats daarvan wordt de demonstratie vrijvertaald als volgt verwoord: 'De duizenden moslim raasden zondag in Beiroet'. Hetgeen wordt gevolgd door een opsomming van andere daden als het in brand steken van het Deense consulaat en Deense vlaggen wat de ernst van de gebeurtenis nog meer versterkt. Na de opsomming wordt vervolgens bericht 'as violent protests spread over cartoons of Prophet Muhammad'. Ook deze woorden maken de gebeurtenis extra dramatisch, de wijze van beschrijving lijkt één uit een spannende thriller, 'as violent protests spread...'. Het geweld verspreidde zich, maar dat was al duidelijk door de opsomming, deze extra benadrukking dramatiseert de situatie weer. Behalve het beladen werkwoord 'rampaged' is ook het woord 'attacked' beladen. Zo wordt bericht dat de demonstranten de politie aanvielen met stenen, maar in plaats van deze berichtgeving zou ook kunnen worden gezegd dat de demonstranten stenen gooiden naar de politie. Het betreft eenzelfde situatie, maar de berichtgeving beschrijft dan nauwkeurig wat er gebeurde en geeft geen eigen interpretatie. Ook het gedeelte tekst waar geschreven wordt dat de demonstranten in Syrië de gebouwen in brand staken lijkt nogal aangedikt doordat er niet is geschreven 'the demonstrators have set the buildings on fire', maar 'sent the buildings up in flames'. Dit laatste is meer prozaïsch en visualiserend beschreven.

In de *Iran Daily* wordt ook bericht dat Libanons grootste mufti (juridisch adviseur in de islamitische wetgeving) pleitte voor kalmte en een stop voor de protesten. Ook premier Saniora pleitte voor vreedzame protesten en liet weten dat diegenen die zich schuldig hebben gemaakt aan het stichten van brand en geweldplegingen tijdens de protesten

niets te maken hebben met Libanon of de islam. Een ander aspect van de *Iran Daily* dat niet met de inhoud van de gebeurtenissen van doen heeft, maar wel heel duidelijk de islamitische signatuur van de krant naar voren brengt is het feit dat elke keer als profeet Mohammed wordt genoemd of wordt beschreven dan staat er meteen achter zijn naam (PBUH), dit geldt voor alle berichten in de *Iran Daily*. Een korte uitleg op de vraag waarom dit zo is volstaat hier. De afkorting PBUH betekent Peace Be Upon Him oftewel vrede zij met hem en elke moslim behoort dit te zeggen wanneer hij of zij de naam van de profeet uitspreekt of over hem schrijft. De weergave van de afkorting PBUH is een klein element dat veel zegt over de *Iran Daily*. Het is niet iets waar nog geen kennis van was genomen, maar is wel een bevestiging van de religieus, islamitische signatuur die eerder werd geconstateerd.

In *The Jerusalem Post* worden de gebeurtenissen weergegeven door de correspondent Orly Halpern van wie het bericht afkomstig is. *The Jerusalem Post* oogt in haar berichtgeving over het protest in Syrië neutraler dan de *Iran Daily*. Zo bericht *The Jerusalem Post* niet dat de cartoons lasterlijk zijn, omdat de vraag of iets lasterlijk of cultureel bepaald is met name onderhevig is aan interpretatie. Het Israëliëse dagblad bericht over het protest in Syrië dat 'de woede van de moslims over de karikaturen zaterdag escaleerde toen duizenden woedende Syriërs brandstichtten in de Deense en Noorse ambassades in Damascus.' (*The Jerusalem Post*, 5 februari 2006, Syrians attack European embassies over caricature) De zin dat de woede van moslims escaleerde is een stuk neutraler en objectiever dan de beschrijving in de *Iran Daily* dat de moslims in Beiroet raasden (Het betreft hier weliswaar een vergelijking van een protest in Beiroet en een protest in Syrië, maar het gaat om de woorden in berichtgeving). Verschillen in berichtgeving zijn te zien in het gebruik van de soort woorden. *Iran Daily* bericht over het protest in Syrië: '...after demonstrators in Syria charged security barriers outside the Danish and Norwegian embassies in Damascus and sent the buildings up in flames.' En *The Jerusalem Post* bericht:

'Muslim rage over caricatures of Islam's Prophet Muhammad escalated on Saturday as thousands of outraged Syrians torched the Danish and Norwegian embassies in Damascus. Police fired tear gas and water cannons to disperse demonstrators who crowded outside the Norwegian Embassy after earlier setting fire to the Danish Embassy about six kilometers away. But the protesters broke through heavy police barriers and set fire to the four-story building shouting "Allahu Akbar or God is great. They also threw stones and smashed the windows of police cars witnesses said.' (*The Jerusalem Post*, 5 februari 2006, Syrians attack European embassies over caricature)

Bij de berichtgeving over het doorbreken van de politiebarrières door de demonstranten beschrijft de *Iran Daily* dit als ‘charged’ (vrijvertaald: aanvallen, losbarsten op), *The Jerusalem Post* daarentegen gebruikt de woorden ‘broke through’, wat neutraler in woordkeus is.

Een ander woord dat niet zo neutraal is in *The Jerusalem Post* is het woord ‘torched’. Het betreft het in vlammen zetten van de Deense en Noorse ambassade in Syrië. Ook hier had de auteur zich neutraler kunnen uitlaten door te zeggen ‘set on fire’.

Opvallend aan beide berichten (in de *Iran Daily* en *The Jerusalem Post*) is dat er qua inhoud, afgezien van de besproken woordkeuze, nogal het een en ander verschilt. Het bericht in *The Jerusalem Post* vermeldt niets over het protest in Beiroet, omdat het bericht op dezelfde dag als die demonstratie is gepubliceerd, wel wordt bericht over de demonstratie in Syrië. De *Iran Daily* bericht over beiden, hetgeen ook mogelijk is omdat dit bericht uitgegeven is op de maandag na het weekend. Wanneer gekeken wordt naar de berichtgeving over het protest in Syrië dan bericht de *Iran Daily* het volgende over de aanvallen op de Deense en Noorse ambassades: ‘Those attacks earned widespread condemnation from European nations and the US, which accused the Syrian government of backing the protests.’ Uit deze zin blijkt dat de *Iran Daily* de veroordeling van de daden door Europese naties en de VS terecht vindt. *Iran Daily* lijkt kenbaar te willen maken dat zij niet achter de gewelddadige protesten staan, terwijl ze aan de andere kant wel de ernst van die protesten benadrukken. Ook blijkt uit de *Iran Daily* dat Europa en de VS de Syrische regering ervan beschuldigd de protesten te steunen. In *The Jerusalem Post* wordt ook bericht dat Europese naties/diplomaten hebben geprotesteerd tegen het geweld, maar de berichtgeving over de beschuldiging van die naties jegens de Syrische regering blijft uit. In plaats daarvan bericht *The Jerusalem Post* over andere incidenten en geeft een analyse van de impact van de Mohammed-karikaturen op de moslimwereld. Zo wordt bericht dat ‘the caricatures published ... touched a raw nerve in the Arab and Islamic world’. Ook wordt bericht dat volgens een Israëliëse islamexpert er bij Europeanen een gebrek is aan gevoelige onderwerpen jegens moslims, die ze wel beschikken ten opzichte van de joden. Hierin weerklinkt de waarde respect, waarvan *The Jerusalem Post* vindt dat die bij de Europeanen ontbreekt tegenover moslims. Beide berichten bekeken, gaat *The Jerusalem Post* inhoudelijk veel dieper (bericht meer over de betreffende gebeurtenis, het protest) en breder (bericht over meerdere incidenten relaterend aan de cartoonkwesitie) over de cartooncrisis dan de *Iran Daily*. Het verschil in aantal woorden van beide berichten, 354 in de *Iran Daily* versus 1043 in *The Jerusalem Post* laat dit al doorschemeren.

De vergelijking van de berichten met *de Volkskrant* maakt het geheel compleet. Zo gaan we van een bericht met beladen woorden uit de *Iran Daily* naar een minder beladen bericht in *The Jerusalem Post* (over dezelfde gebeurtenis) naar een nog minder beladen en zelfs neutraal te noemen bericht in *de Volkskrant*. Het bericht in *de Volkskrant* dateert van 7 februari 2006, dat is het weekend nadat de protesten hebben plaatsgevonden. Vreemd genoeg lijkt *de Volkskrant* op maandag 6 februari niet te hebben bericht over de protesten in Syrië en Libanon, een verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat het nieuws alweer oud nieuws was doordat het in het weekend groots is belicht in het Nederlandse journaal. Andere gebeurtenissen zouden vanwege hun nieuwigheid nieuwswaardiger kunnen zijn om op maandag te berichten.

Het bericht van *de Volkskrant* dat op 7 februari 2006 is verschenen bericht dat Beiroet zijn excuses aan de Denen heeft aangeboden. Deze actuele gebeurtenis die zich de dag ervoor heeft voorgedaan, zorgt er voor dat in het bericht kort wordt weergegeven waarvoor excuses worden aangeboden. Dat zijn namelijk de protesten in Libanon, een summier beschrijving hiervan maakt een vergelijking mogelijk. Maar allereerst de vraag: Wat gebeurde er volgens *de Volkskrant*? Volgens *de Volkskrant* heeft de Libanese regering zich na een spoedzitting op maandag verontschuldigd voor het in brand steken van het Deense consulaat afgelopen zondag door demonstranten. Deze zin treft meteen de kern waar het om gaat en wat er is gebeurd zonder allerlei bijvoeglijke naamwoorden. Er zou namelijk ook kunnen worden bericht dat de Libanese regering zich heeft verontschuldigd voor het in brand steken van de ambassades door woedende moslims afgelopen zondag die door Beiroet raasden vanwege de bespottelijke Mohammed-cartoons. Dit staat er echter niet, omdat *de Volkskrant* de cartoons zelf niet bestempelt als bespottelijk in tegenstelling tot de *Iran Daily*. Daarnaast hoeft er ook niet te worden vermeld dat de moslim demonstranten woedend waren, wat de andere dagbladen wel deden, want waarom zouden ze anders de ambassades in brand steken. En er wordt ook meteen recht voor zijn raap gezegd dat de ambassades in brand werden gestoken. Het is meteen duidelijk, zonder enige poespas. De *Iran Daily* berichtte namelijk dat de demonstranten de gebouwen in vlammen deden opgaan, een mooiere omschrijving, die enkel het geheel opsmukt en visualiseert. Hetzelfde doet *The Jerusalem Post* die zegt dat de gebouwen in vlammen werden gezet ('torched'). Vervolgens bericht dat *Volkskrant* dat de Deense regering de rellen en aanvallen van het Deense consulaat veroordelen en de Deense staat haar excuses aanbiedt. Libanese politici hebben Syrië er ook van hebben beschuldigd de woede over de cartoons in westerse media aan te wakkeren om in Libanon het sektarisch geweld op te stoken.

Vervolgens worden er meerdere (politieke) incidenten die zich in andere landen hebben voorgedaan bericht. Hetgeen niet bericht wordt in *The Jerusalem Post* en de *Iran Daily*, dit is te verklaren vanwege de latere publicatiedatum van het bericht uit *de Volkskrant* waardoor andere gebeurtenissen worden weergegeven.

6.1.4 Secundaire definer, de oorzaak van de gebeurtenis

In de *Iran Daily* wordt niet weergegeven wie de oorzaak van de protesten in Libanon meldt. Naar mijn inziens meldt een medewerker van *Iran Daily* de oorzaak, maar wordt deze als zo vanzelfsprekend ervaren dat het de weergave van een naam (van degene die de oorzaak weergeeft) niet noodzakelijk maakt. De *Iran Daily* bericht dat de oorzaak van de protesten in Beiroet en Damascus de spotprenten van profeet Mohammed zijn. *The Jerusalem Post* geeft in haar berichtgeving dezelfde oorzaak weer voor de protesten in Damascus. Hier is er wel duidelijk een persoon weergegeven die de oorzaak vermeldt, namelijk de correspondent Orly Halpern. In het bericht van *de Volkskrant* is de oorzaak van de gebeurtenis die wordt bericht net iets anders dan de oorzaak in de *Iran Daily* en *The Jerusalem Post*. De oorzaak hiervan is dat het onderwerp van het bericht van *de Volkskrant* iets verschilt met die van de berichten uit de andere twee dagbladen. In het bericht van *de Volkskrant* staat namelijk het excuus van de Libanese regering aan Denemarken centraal. En de oorzaak van dit excuus is de door demonstranten in brand gestoken Deense consulaat in Beiroet, dat de zondag ervoor plaatsvond oftewel de gebeurtenis die in het bericht van de *Iran Daily* en *The Jerusalem Post* centraal staat. De oorzaak van de gebeurtenis wordt in *de Volkskrant* weergegeven door de persbureaus AP, AFP en Reuters.

Aan de hand van een vergelijking van de secundaire definers kan worden vastgesteld dat de *Iran Daily* en *The Jerusalem Post* wanneer het om dezelfde gebeurtenis gaat ook dezelfde oorzaak vastleggen en berichten. *The Jerusalem Post* is in haar bronvermelding oftewel de weergave van personen die hier de oorzaak weergeven wel nauwkeuriger.

6.1.5 Tertiaire definers, beschrijving van personen in het bericht

In de drie berichten van de onderzochte dagbladen worden personen en/ of groeperingen bij naam genoemd. Uit de enkelvoudige kwantitatieve data (zie bijlagen) blijkt dat in alle drie de berichten zowel wordt geciteerd als dat er wordt geparafraseerd. In de *Iran Daily* wordt Libanons grootste mufti (juridisch adviseur in de islamitische wetgeving) Mohmmed Rashid Kabbani geparafraseerd. Er wordt bericht dat hij het geweld een halt toe roept en pleit voor kalmte, waarna hij vervolgens beschuldigingen uit richting infiltranten die onrust zouden zaaien om de stabiliteit van

Libanon in gevaar te brengen. In hetzelfde bericht wordt premier Fuad Saniora (van Libanon) geciteerd. Hij pleit voor vreedzame protesten. Daarnaast wordt ook geciteerd wat de groep demonstranten in Beiroet riepen tijdens de demonstratie namelijk: “There is no god but God, and Muhammad (PBUH) is the messenger of God!”

In *The Jerusalem Post* worden maar liefst acht personen/groeperingen bij naam genoemd en geparafraseerd/geciteerd. Een gelijkenis met de *Iran Daily* is dat ook hier wordt weergegeven wat de demonstranten tijdens hun acties en demonstraties roepen. De volgende kreten van de demonstranten worden geciteerd: “Allah Akbar or God is great.” Een groot verschil met de *Iran Daily* is de enorme hoeveelheid van andere personen en diens uitspraken die worden weergegeven. Zo wordt (middels parafrazeringen) bericht dat beambten hebben gemeld dat het ambassadepersoneel zich niet bevond in de gebouwen waar de ambassades in brand zijn gestoken, gedurende de aanvallen. Tevens wordt geparafraseerd dat Europese diplomaten het geweld afkeuren en dat de Noorse ambassadeur Sven Sevje CNN heeft laten weten dat zijn ambassade eerder om extra beveiliging heeft gevraagd, maar dit niet heeft gekregen. De Zweedse minister voor Buitenlandse Zaken Laila Freivalds heeft laten weten dat ze de Syrische ambassadeur in Stockholm heeft gebeld om een formeel protest te bespreken (dit wordt tevens geparafraseerd in *The Jerusalem Post*). Vervolgens wordt Freivalds als volgt geciteerd: “I will deliver the protest and say that this has escalated too far Freivalds. We expect the kind of protection we have a right to demand.” In hetzelfde bericht worden over meerdere incidenten die de cartoonkwestie aangaan ook de volgende personen aan het woord gelaten: een woordvoerder van het Deense consulaat in Ramallah Alexander Eberl (wordt geparafraseerd), de EU (wordt geciteerd), Hamas-leider Mahmoud Zahar (wordt geciteerd) en een Israëlische islamexpert genaamd Yoram Meital (hij wordt zowel geciteerd als geparafraseerd).

In het hier onderzochte bericht van *de Volkskrant* worden er vijf personen/groeperingen bij naam genoemd. Het betreft de Libanese regering waarvan een uitgegeven verklaring wordt geciteerd. Het volgende wordt gezegd: 'Het kabinet veroordeelt de rellen en het aanvallen van het Deense consulaat. Dit schaadt het imago van een beschaafd Libanon. 'Wij bieden de Deense staat onze verontschuldiging aan.' Deze anti-Syrische coalitie/regering in Libanon, zegt dat hoge Syrische officieren de hand hebben in de onrust (dit wordt in het bericht geparafraseerd en uitgebreid met een aantal citaten). Vervolgens wordt bericht dat de premiers José Luis Zapatero van Spanje en Tayyip Erdogan van Turkije in een artikel in de *International Herald Tribune* hebben

gemaand tot 'respect en kalmte' in de discussie over de in Europese kranten gepubliceerde spotprenten van de profeet Mohammed (parafraseringen). Ook de reactie van de toenmalige Britse premier Tony Blair wordt weergegeven. Er wordt geparafraseerd dat hij het gedrag van sommige demonstranten tijdens een demonstratie in Londen volkomen onaanvaardbaar vindt. En er wordt bericht dat het Amerikaanse ministerie van Buitenlandse Zaken het geweld om de spotprenten heeft veroordeeld (parafraseringen).

Wanneer alle namen van de personen waarvan de uitspraken zijn bericht naast elkaar worden gezet blijkt dat het merendeel van deze personen tot het mannelijk geslacht behoort. In de berichtgeving over de protesten in Syrië en Libanon lijkt het mannelijk geslacht in de berichtgeving te domineren. Alleen in *The Jerusalem Post* worden ook de uitspraken van een vrouwelijke minister weergegeven.

Wanneer de drie berichten naast elkaar worden gezet kan aan de hand van de tertiaire definers worden geconstateerd dat ook hier weer *The Jerusalem Post* breder informeert dan de *Iran Daily* en de *Volkskrant*. *The Jerusalem Post* geeft de meeste uitspraken van diverse personen weer. De berichtgeving is gevarieerder dan de andere dagbladen. Daarnaast is *The Jerusalem Post* ook de enige krant van de drie waar in deze berichtgeving een vrouw aan te pas komt. Gelijkenissen zijn te zien in de weergave van uitspraken van de demonstranten die vergelijkbaar zijn in de *Iran Daily* en *The Jerusalem Post*. Een andere overeenkomst in berichtgeving is te zien tussen die van de *Volkskrant* en de *Iran Daily*. Beiden berichten ze de excuses van de Libanese regering voor de demonstraties in Beiroet. Opvallend is dat de *Iran Daily* slechts een klein aantal personen bij naam noemt in haar bericht en dus maar een klein aantal uitspraken wordt weergegeven ten opzichte van de andere kranten. Des te interessanter is het wanneer wordt geconstateerd dat de personen die in dit bericht in de *Iran Daily* het woord krijgen allen moslim zijn. Er komt geen 'buitenstaander' Europees of Amerikaan aan te pas, dit in tegenstelling tot de andere berichten waar zowel moslims als niet moslims aan het woord komen. Deze laatste constatering maakt de berichtgeving in de *Iran Daily* minder betrouwbaar dan de berichtgeving in de andere dagbladen.

6.1.6 Opinie auteur/Beladenheid bericht

Eerder in dit hoofdstuk (paragraaf 6.1.3) is aandacht gewijd over het voorkomen van beladen woorden in de onderzochte berichten uit de *Iran Daily*, *The Jerusalem Post* en

de Volkskrant. Zo blijkt de *Iran Daily* een aantal beladen woorden te bevatten, in *The Jerusalem Post* is dit al wat minder en *de Volkskrant* is het meest neutraal.

Over de opinie van de auteur in de berichtgeving is te zeggen dat deze in de meeste berichten die tot dit onderzoek behoren bijna nooit duidelijk naar voren wordt gebracht. De opinie zit meestal verscholen in beladen woorden, zinnen waar geen duidelijke afzender wordt vermeld. De opinie wordt 'stilletjes' doorgesluist in de berichtgeving alsof het deel uitmaakt van de gebeurtenis. In de *Iran Daily* laat de auteur zich niet over de Mohammed-cartoons uit, maar hij bericht wel dat de aanvallen op de Deense en Noorse ambassades terecht door de Europese naties en de VS worden veroordeeld. Op het eerste gezicht is dit iets wat totaal niet wordt verwacht van deze krant, maar het zou ook 'een addertje onder het gras' kunnen zijn. Want de gehele berichtgeving over het protest in Beiroet en Damascus wordt op een hoog niveau gedramatiseerd met opsommingen, visualisering en middels gedetailleerder prozaïsche beschrijvingen van de gebeurtenis. Daarnaast komen er nog beladen woorden en bijvoeglijke naamwoorden aan te pas. De berichtgeving blijft dus vragen oproepen, het is niet duidelijk aan welke zijde de afzender van het bericht staat, daarom is het bericht gemengd beladen.

Ook *The Jerusalem Post* is gemengd beladen. De auteur geeft in dit bericht aan dat de karikaturen van profeet Mohammed een gevoelig punt zijn voor de Arabische en islamitische wereld. Het heeft namelijk voor een hevige woede gezorgd. In het artikel geeft de auteur aan dat de woede onder de moslims over de karikaturen diepgeworteld zit. Deze woede bedreigt de diplomatieke en economische relaties tussen moslimstaten en Westerse landen. Het lijkt alsof de auteur moslims in een negatief daglicht plaatst doordat hij de uitspraken van Hamas leider Zahar weergeeft en de leuzen die Hamas supporters opnoemen tezamen met vele uit de hand gelopen protesten tegen het Westen vanwege de Mohammed karikaturen. Dit is allemaal zeer radicaal en beangstigend voor het Westen, toch is het artikel niet anti-moslim, omdat aan het eind ervan een Israëliëse islamexpert aan het woord wordt gelaten, deze geeft aan dat het Westen gebrek aan discretie toont die er wel is tegenover de joden. En dat de westerlingen in alle opwindning vergeten zijn discreet te zijn in hun grappen (iets wat wel wordt gedaan bij de joden).

Uit het bericht van *de Volkskrant* is geen opinie van de auteur te herleiden. Dit bericht is neutraal. Op het front van opinievorming in de onderzochte berichten verschillen deze zeer van elkaar, er is nergens één lijn te trekken.

6.1.7 Nieuwsframes

De drie onderzochte berichten uit de *Iran Daily*, *The Jerusalem Post* en *de Volkskrant* die in dit hoofdstuk worden beschreven beschikken alle drie over het conflict frame. Dit is niet zo vreemd wanneer we zien dat hier wordt bericht over protesten tegen de Mohammed-cartoons in Syrië en Libanon, waarbij ambassades in brand werden gestoken. Vanwege de centrale positie die deze gebeurtenis inneemt in de berichtgeving, krijgen de acties omtrent de protesten en demonstranten meer aandacht in de berichtgeving dan opinies van analisten over de cartooncrisis. Dit laatste staat dan op de achtergrond. Er wordt dus in alle berichten gefocust op de protesten. Dit geldt ook voor *de Volkskrant*. In de eerdere paragrafen van dit hoofdstuk is naar voren gekomen dat *de Volkskrant* minder beladen is dan de *Iran Daily* en *The Jerusalem Post* en zelfs neutraal te noemen is, maar de selectie van de gebeurtenis die wordt bericht is op zichzelf ook al een frame. En de selectie van die gebeurtenis zorgt ervoor dat aspecten die de gebeurtenis kenmerken naar voren worden geschoven in het bericht. In *de Volkskrant* worden de excuses van de Libanese regering naar voren geschoven en wordt er voornamelijk gericht op de oorzaak van die excuses namelijk de protesten in Beiroet, waarna het bericht zich specifiek richt op een aantal uitspraken van de Libanese regering.

Twee berichten beschikken naast het conflict frame ook over een andere nieuwsframe. Binnen een bericht kan er namelijk sprake zijn van meerdere nieuwsframes. Het tweede nieuwsframe van *The Jerusalem Post* is het morality frame. Aan het eind van het bericht van *The Jerusalem Post* wordt er namelijk gesproken over een botsing van principes. De uitspraken van een Israëliëse islamexpert worden bericht. Deze islamexpert zegt dat de botsing van principes niet nieuw is maar nu wel voor opwinding zorgt. Vervolgens vraagt hij zich af of het goed van Europa is om zich geheel achter de vrijheid van meningsuiting te scharen zonder de religieuze gevoelens van een minderheid in beschouwing te nemen. Het tweede nieuwsframe van *de Volkskrant* is het responsibility frame. Ook hier speelt de selectie van de berichte gebeurtenis een grote rol. In het bericht van *de Volkskrant* gaat het namelijk om de verontschuldiging van de Libanese regering aan Denemarken, waarna uitspraken worden bericht van de Libanese regering. De focus op deze uitspraken en uitspraken van de premiers van Turkije en Spanje die pleitten voor kalmte na alle protesten rondom de cartooncrisis lijken allen een beroep te doen op de verantwoordelijkheid van het volk, vandaar dus het responsibility frame.

Welke gelijkenissen vertonen de berichten in de *Iran Daily*, *The Jerusalem Post* en *de Volkskrant* in hun berichtgeving over de protesten in Damascus en Beiroet in het weekend van 4 en 5 februari 2006?

De koppen 'Violence Spreads Over Blasphemous Cartoons' (6 februari 2006), 'Syrians attack European embassies over caricature' (5 februari 2006) en 'Beiroet biedt Denen excuses aan' (7 februari 2006) uit drie berichten uit de *Iran Daily*, *The Jerusalem Post* en *de Volkskrant* zijn allen zeer verschillend. De eerste kop uit de *Iran Daily* bevat op het eerste gezicht al negatief beladen woorden en geeft niet concreet aan om wat het gaat of waar de gebeurtenis plaats vindt. De kop van *The Jerusalem Post* doet dat wel. Hier wordt duidelijk dat het om Syriërs gaat die een Europese ambassade aanvallen vanwege de cartoons. De kop vertelt heel wat meer en geeft antwoord op de W's: Wat? Waar? Waarom? De kop van *de Volkskrant* is recht door zee. Het geeft weliswaar antwoord op enkel de w van wat? Maar de kop is kort, bondig, neutraal en nodigt uit tot verder lezen.

Op het gebied van bronvermelding delen de onderzochte berichten uit de diverse kranten allemaal eenzelfde bron en dat is het AP. Verder is te constateren dat *de Volkskrant* over de meeste bronnen beschikt. De bronvermelding van dit dagblad bestaat ook nog eens uit drie internationale persbureaus. De berichtgeving uit dit dagblad lijkt (in dit geval) betrouwbaarder te zijn dan de berichtgeving uit de *Iran Daily* en *The Jerusalem Post* waar behalve het AP ooggetuigenverslagen (*Iran Daily*) en CNN (*The Jerusalem Post*) als tweede bron zijn gebruikt.

De berichten gaan over de protesten in Syrië of het protest in Libanon. Wel is er een heel duidelijk inhoudelijk verschil te zien in het navolg van het bericht. Zo vermeldt *The Jerusalem Post* meer achtergrondinformatie en informatie over de islam dan de andere twee kranten. De *Iran Daily* geeft slechts informatie over plaatsgevonden incidenten en er komen weinig mensen in het bericht aan het woord. Dit in tegenstelling tot *de Volkskrant* waar meerdere vooraanstaande personen van diverse overheden aan het woord worden gelaten. Daarnaast is geconstateerd dat de *Iran Daily* over nogal wat bijvoeglijke naamwoorden en beladen werkwoorden beschikt in de betreffende berichtgeving. Bij *The Jerusalem Post* is hier ook sprake van, maar al veel minder dan bij de *Iran Daily*. *De Volkskrant* is het meest neutraal in haar berichtgeving. Aan de hand van een vergelijking van de secundaire definers kan worden vastgesteld dat de

Iran Daily en *The Jerusalem Post* wanneer het om dezelfde gebeurtenis gaat ook dezelfde oorzaak vastleggen en berichten. *The Jerusalem Post* is in haar bronvermelding wel nauwkeuriger, vanwege de weergave van de afzender van gebeurtenissen en uitspraken.

Wanneer er wordt gekeken naar de beschrijving van personen en groeperingen in een bericht kan worden geconstateerd dat ook hier weer *The Jerusalem Post* breder informeert dan de *Iran Daily* en *de Volkskrant*. *The Jerusalem Post* geeft de meeste uitspraken van diverse personen weer. De berichtgeving is gevarieerder dan de andere dagbladen. Daarnaast is *The Jerusalem Post* ook de enige krant waar in deze berichtgeving een vrouw aan het woord komt. Gelijkenissen zijn te zien in de weergave van uitspraken van de demonstranten die vergelijkbaar zijn in de *Iran Daily* en *The Jerusalem Post*. Een andere gelijkenis in berichtgeving is te zien tussen die van *de Volkskrant* en de *Iran Daily*. Beide kranten berichten over de excuses van de Libanese regering voor de demonstraties in Beiroet. Opvallend is dat de *Iran Daily* slechts een klein aantal personen bij naam noemt in haar bericht en dus maar een klein aantal uitspraken wordt weergegeven ten opzichte van de andere kranten. Des te interessanter is het wanneer wordt geconstateerd dat de personen die in dit bericht in de *Iran Daily* het woord krijgen allen moslim zijn. Er komt geen ‘buitenstaander’ Europees of Amerikaan aan te pas, dit in tegenstelling tot de andere berichten waar zowel moslims als niet moslims aan het woord komen. Deze laatste constatering maakt de berichtgeving in de *Iran Daily* minder betrouwbaar dan de berichtgeving in de andere dagbladen. In alle drie de dagbladen, *Iran Daily*, *The Jerusalem Post* en *de Volkskrant*, is er in de berichtgeving over de protesten in Syrië en Libanon sprake van het conflict frame. De gebeurtenis, de protesten, zorgen voor de focus op alle aspecten die horen bij dat protest waardoor automatisch het conflict frame het gevolg daarvan is. Twee berichten hebben een tweede nieuwsframe die van elkaar verschillen omdat er naast het hoofdonderwerp ook een aantal andere zaken in het bericht worden belicht die van elkaar verschillen. *The Jerusalem Post* beschikt over het morality frame en *de Volkskrant* beschikt over het responsibility frame.

Conclusie

In dit hoofdstuk komt al het voorgaande samen: de theorie over nieuwsframes en de bevindingen van de kwantitatieve en kwalitatieve analyse. Antwoord is gegeven op de centrale vraag: 'Welk nieuwsframe overheerst in de berichtgeving over de cartooncrisis, in de dagbladen de Iran Daily, The Jerusalem Post en de Volkskrant, in de periode van 21 januari 2006 tot en met 16 februari 2006?'

De constructie van berichten uit de *Iran Daily*, *The Jerusalem Post* en *de Volkskrant*

Zijn werkelijk alle berichten over de cartooncrisis uit de onderzochte dagbladen *Iran Daily*, *The Jerusalem Post* en *de Volkskrant* een constructie? Ja, dat zijn ze, elk bericht is een constructie, omdat alleen het berichten van een bepaalde gebeurtenis al een selectie is. De gebeurtenis die wordt bericht is er één uit velen. Er zijn altijd wel zaken die niet zijn waargenomen, die niet tot het eigen perspectief behoren of die niet in het kader van het dagblad passen en dus gefilterd of vervormd worden. Uit de enkelvoudige kwalitatieve analyse van de berichten uit de *Iran Daily*, *The Jerusalem Post* en *de Volkskrant* en de weergegeven descriptieve analyse in hoofdstuk 6 komt duidelijk naar voren dat de berichten uit de diverse onderzochte dagbladen die wel over eenzelfde gebeurtenis berichtten dit allen anders beschrijven. Behalve het verschil dat zich voordoet in woordkeus zijn er ook inhoudelijke verschillen te constateren. Zo bericht de *Iran Daily* meer de reacties van personen uit eigen land of reacties van personen uit het Midden-Oosten op een protest en de cartoonkwestie, terwijl *The Jerusalem Post* en *de Volkskrant* zowel reacties van personen uit eigen land berichten als reacties van personen uit andere landen en werelddelen.

De constructie van de berichten over de cartooncrisis in de *Iran Daily*, *The Jerusalem Post* en *de Volkskrant* in de onderzoeksperiode van 21 januari 2006 tot en met 16 februari 2006 uit zich ook middels een aantal uiterlijke 'meetbare' kenmerken van de berichten. In de berichtgeving over de Mohammed-cartoons toont de diversiteit aan genres van de berichten uit de onderzochte dagbladen aan hoeveel impact een kwestie of een gebeurtenis heeft. Zo laten reportages en redactionele commentaren duidelijk zien dat de kwestie over de Mohammed-cartoons leeft bij het dagblad en daarmee bij het lezerspubliek(wanneer sprake is van agenda-setting). Maar diversiteit in genres toont ook meerdere perspectieven en meer informatie over het onderwerp. Van de drie onderzochte dagbladen toont *de Volkskrant* de grootste diversiteit aan genres in de berichtgeving over de cartooncrisis. Zo worden er nieuwsberichten weergegeven, maar

ook reportages/achtergronden, berichten van de verslaggever en de correspondent, interviews en een portret. Dit in tegenstelling tot de *Iran Daily* waar voornamelijk nieuwsberichten en een klein aantal redactioneel commentaren worden weergegeven. Hetgeen weinig ruimte laat voor een diversiteit aan perspectieven of achtergrondinformatie van gebeurtenissen rondom de Mohammed-cartoons. *The Jerusalem Post* zit tussen beide kranten in en beschikt ook over een aantal genres.

Uit andere gemeten variabelen wordt duidelijk dat de berichten over de cartooncrisis uit de *Iran Daily* vaak te maken hebben met het eigen land. Zo is een meerderheid van alle berichten uit dit dagblad afkomstig van de redactie Binnenland en is een meerderheid van de berichten ook gepubliceerd in de rubriek National. De meeste berichten in *The Jerusalem Post* zijn eveneens afkomstig van de redactie Binnenland en de correspondent. De dagbladen tonen een duidelijk verschil met *de Volkskrant* waar het merendeel van de berichten afkomstig is van de redactie Buitenland. Uit een vergelijking tussen *de Volkskrant* en de *Iran Daily* blijkt dat in beide dagbladen het hoofdonderwerp dat het meest voorkomt hetzelfde is. Het betreft hier het hoofdonderwerp 'protesten cartoons (escalatie)' oftewel de protesten omtrent de Mohammed-cartoons. In *The Jerusalem Post* hebben de meeste berichten over de cartooncrisis 'respect' als hoofdonderwerp. Daarnaast besteedt dit dagblad in haar berichten ook aandacht aan het hoofdonderwerp 'protesten cartoons' en de 'vrijheid van meningsuiting'. Dit laatste onderwerp komt ook redelijk vaak voor in *de Volkskrant* in tegenstelling tot de *Iran Daily* die geen enkel bericht bevat dat de vrijheid van meningsuiting als hoofdonderwerp heeft.

Kwaliteit in berichtgeving

De drie onderzochte dagbladen maken in hun berichtgeving veelvuldig gebruik van buitenlandse dagbladen/magazines en persbureaus. In *de Volkskrant* en *The Jerusalem Post* wordt er ook nog eens gebruik gemaakt van de eigen medewerkers/correspondenten. *De Volkskrant* komt als dagblad het meest betrouwbaar over vanwege de diversiteit aan bronnen en internationale persbureaus waar minder sprake van is bij de andere dagbladen. De berichten van *de Volkskrant* over de cartooncrisis zijn relatief gezien vaker neutraal dan berichten in de andere dagbladen. Ook worden uitspraken van personen die worden bericht vaker letterlijk overgenomen(geciteerd) in *de Volkskrant* dan bij *The Jerusalem Post* of *Iran Daily*. De *Iran Daily* is van de drie dagbladen het meest beladen in woordkeus. De berichten over de cartooncrisis in dit dagblad zijn voor het merendeel negatief beladen. De oorzaak hiervan is de negatief

beladen woordkeus in berichten en het standpunt van het dagblad ten opzichte van de cartoons. De partijdigheid van taal is hier goed te zien. Zo is het dagblad negatief over de cartoons van profeet Mohammed en worden deze in haast elk bericht lasterlijk genoemd. Dit is niet het geval bij *The Jerusalem Post* waar de berichten vaak langer zijn dan in *de Volkskrant* en de *Iran Daily*. *The Jerusalem Post* bericht op een neutralere wijze, maar is wel negatief beladen in kwesties waar het de holocaust-cartoonwedstrijd betreft die door het Iraanse dagblad *Hamshahri* is opgezet.

Nieuwsframes

De Mohammed-cartoons, in perspectieven verpakt

De gebeurtenissen omtrent de Mohammed-cartoons zijn zeer divers bericht. Woordkeuzes in de berichten over de cartooncrisis maken dit zichtbaar. Van de *Iran Daily* is te constateren dat deze het meest negatief beladen is, *The Jerusalem Post* is minder beladen dan dit dagblad en *de Volkskrant* is het meest neutraal van de drie dagbladen. *De Volkskrant* is tevens diverser in genres van berichten over de cartooncrisis en de weergave van diverse perspectieven.

Het antwoord op de vraag welk nieuwsframe er domineert in de berichtgeving van de *Iran Daily*, *The Jerusalem Post* en *de Volkskrant* resulteert in een verrassende uitkomst. Zo blijkt dat in de berichtgeving over de cartooncrisis in de *Iran Daily* een meerderheid van het totaal aan nieuwsframes in deze krant wordt gevormd door het responsibility frame. Het responsibility frame vormt dus een kleine meerderheid (29%) in de berichtgeving over de cartooncrisis in de *Iran Daily*. Op de tweede plek van de *Iran Daily* staat het conflict frame. Dit frame maakt 27% deel uit van alle waargenomen nieuwsframes in de berichten van de *Iran Daily*. Dit is geen groot verschil met het responsibility frame. De kwantitatieve analyse naar de berichtgeving wijst uit dat in de *Iran Daily* voornamelijk berichten over de cartooncrisis zijn gepubliceerd die berichten over protesten, maar dat in die berichten personen aan het woord komen die pleiten voor kalmte en een stop van het geweld. Daarnaast doen de berichten ook een beroep op het Westen door in de berichten te vermelden dat het verantwoordelijkheidsgevoel bij de westerlingen zoek lijkt vanwege de Mohammed-cartoons. Over vrijheid van meningsuiting wordt in de *Iran Daily* niet gesproken, maar wel over het gebrek aan verantwoordelijkheidsgevoel bij de westerlingen.

In *The Jerusalem Post* is er sprake van een gedeelde eerste plaats voor twee nieuwsframes. Het betreft hier de nieuwsframes, responsibility frame en morality frame. Beide nieuwsframes maken 31% uit van het totaal aantal waargenomen nieuwsframes

in de berichten van *The Jerusalem Post*. De berichten in *The Jerusalem Post* lijken daarbij vooral aspecten naar voren te schuiven over verantwoordelijkheid bij de publicatie van de Mohammed-cartoons. Maar het betreft in de berichtgeving van *The Jerusalem Post* ook verantwoordelijkheid omtrent de holocaust-cartoons, waar het dagblad niet al te blij mee is.

In de berichtgeving van *de Volkskrant* vormt het conflict frame een meerderheid. Hier behoort 36% van alle waargenomen nieuwsframes in *de Volkskrant* (96) tot het conflict frame. Het tweede nieuwsframe is hier het human interest frame, dat 30% deel uit maakt van alle waargenomen nieuwsframes uit *de Volkskrant*. De berichten die tot het human interest frame behoren focussen de aandacht op een individu, vaak een vooraanstaand(e) persoon of groepering (bijvoorbeeld de EU of Nederlandse cartoonisten) die zich uitlaat over de Mohammed-cartoons en de cartoonkwestie. Vaak wordt de nadruk gelegd op de gevoelens/ de reactie van het individu op de cartoonkwestie.

Dat het conflict frame een meerderheid vormt in de berichten van *de Volkskrant* hoeft niet zo verbazingwekkend te zijn als op het eerste gezicht lijkt. Zoals *de Volkskrant* ten tijde van de cartooncrisis bekend maakte staan zij pal achter de vrijheid van meningsuiting, niets weerhoudt hen dan ook om weer te geven wat er gebeurt in landen en plekken waar dat niet zo is. Ze laten zien dat de situatie daar anders is en hun grondrecht vrijheid van meningsuiting botst met waarden in andere samenlevingen. Wanneer berichten van *de Volkskrant* en de *Iran Daily* naast elkaar worden gelegd is er dan ook een verschil in systemen te constateren. Zo staat in een meerderheid van de berichten over de cartooncrisis in de *Iran Daily* het concept verantwoordelijkheid (verantwoordelijkheid voor de cartoons en een gebrek aan respect) centraal. Dit in tegenstelling tot *de Volkskrant* die meer bericht over de vele conflicten/ protesten.

Alle verschillen tussen de *Iran Daily* en *de Volkskrant*, de bron IRNA bij de *Iran Daily*, de negatief beladen woordkeuzes en de afkorting PBUH iedere keer nadat profeet Mohammed wordt genoemd in de *Iran Daily*, duiden op het verschil in systemen tussen de dagbladen. *The Jerusalem Post* zit ertussenin. Het is een dagblad dat niet is te vergelijken met *de Volkskrant*, want in de berichten van *The Jerusalem Post* komt naar voren dat de auteurs van de berichten uit het dagblad van mening zijn dat Europeanen minder gevoelig zijn met hun opmerkingen jegens de moslims dan dat ze zijn tegen de joden.

De cartooncrisis, het blijft een beladen kwestie hoe vaak er ook over wordt gesproken. De dagbladen berichtten er elk anders over en ook de waarden verschillen zeer van elkaar. Was het werkelijk *a clash of civilisations*, de meningen zijn er verdeeld over. Jezelf uitlaten over deze kwestie is vaak moeilijk, maar gezien al hetgeen wat er is gebeurd tijdens deze ware crisis over twaalf cartoons was het naar mijn opinie in ieder geval *a clash of the uncivilised*.

Aanbeveling

De dagbladen informeren ons dagelijks over ‘belangrijke’ gebeurtenissen in de wereld. Zo ook tijdens de cartooncrisis. Er werden veel berichten gepubliceerd over gebeurtenissen die deze crisis kenmerkten. Hoewel de dagbladen menen ons de kern te berichten van wat er is gebeurd, is er nog te vaak sprake van doorgesluisde opinies in berichten van de eigen redactie, de correspondent. Onze beeldvorming van gebeurtenissen en zaken in de wereld geschiedt deels naar aanleiding van de berichtgeving over deze gebeurtenissen, maar voordat we zelf een opinie kunnen vormen lijken we al gestuurd te zijn door de beladen woorden die zich zo nu en dan voor doen in de berichten van dagbladen. Het betreft hier niet alleen *de Volkskrant*, maar ook *The Jerusalem Post* en de *Iran Daily*. Vooral de laatste dagbladen zouden wat beladen woorden in berichten die niet tot opinies behoren moeten weglaten.

Ik pleit dus voor een neutralere berichtgeving van gebeurtenissen, vooral bij kwesties over de cartooncrisis. Laat de lezer zelf zijn standpunt bepalen en schotel het niet voor. Volledigheid van berichtgeving is daarbij een *must*. En dat is iets dat bij alle drie de dagbladen in deze kwestie ontbreekt. Het mag duidelijk zijn dat niet alles kan worden bericht, maar hetgeen zou wel even aangestipt kunnen worden. In de berichten over de cartooncrisis bleek namelijk dat sommige gebeurtenissen wel in het ene dagblad werden vermeld en niet in het andere. Neutralere berichtgeving en volledigheid in berichtgeving zouden een grote vooruitgang voor de dagbladen en diens lezers zijn.

Literatuur en bronnen

Literatuur

- Bilkes, M. 2006. *Pluriformiteit bij het ontbijt*. Masterscriptie. Erasmus Universiteit Rotterdam/Bestuurskunde.
- Bovenkerk, F. 2006. Islamofobie. In: J. van Donselaar et al. (red.) *Monitor Racisme & Extremisme. Zevende rapportage*. Leiden: Universiteit Leiden, 86 -110
- Bovenkerk, F. e.a. Augustus 2005. *Bedreigingen in Nederland*. Verkenning in opdracht van Politie en Wetenschap. Willem Pompe Instituut. Universiteit Utrecht.
- Carey, J.W. 1989. 'Communication as culture'. *Essays on media and society*. New York/ London
- Douwes, D. 2005, Koning de, M., Boender W., *Nederlandse moslims van migrant tot burger*. Amsterdam: Amsterdam University Press
- d'Haenens, L. en Bink, S. 2007. 'Islam in the Dutch press: with special attention to the Algemeen Dagblad', *Media, Culture & Society*: 135-149.
- Hansen, A. en Cottle, S. et al. 1998, *Masscommunication Research Methods*. New York.
- Jespersen, K. & Pittelkow, R. 2006. *Islamisten en naivisten. Een aanklacht*. Nieuw Amsterdam Uitgevers.
- Luyendijk, J. 2006. *Het zijn net mensen. Beelden uit het Midden-Oosten*. Amsterdam.
- Mungra, A. 2007. *De cartoon-affaire in de Volkskrant. Een strijd in beelden*. Werkstuk workshop fotojournalistiek. Erasmus Universiteit Rotterdam/ Master Media & Journalistiek.
- Nasr Abu Zayd. 2006. 'Reformation of Islamic Thought. A critical historical analysis'. *WRR-verkenningen rapport nr. 10*. Den Haag.
- Smelik, A. 1999. *Effectief beeldvormen. Theorie, analyse en praktijk van beeldvormingsprocessen*. Assen.
- Spijk, N. 2005. 'Amerika in beeld.' *Een onderzoek naar de beeldvorming van de Verenigde Staten in de jaaroverzichten van het NOS Journaal*.
- Tennekes, J. 1990. 'De onbekende dimensie'. *Over cultuur, cultuurverschillen en macht*.
- Vries, de K. 2006. *Schrijfwijzer. Cultuur & Media*. Erasmus Universiteit Rotterdam, Faculteit der Historische en Kunstwetenschappen. Rotterdam
- WRR rapport nr. 73*. 2006. Dynamiek in islamitisch activisme. Aanknopingspunten voor democratisering en mensenrechten. Den Haag.

Artikelen

- Algemeen ambtsbericht Iran februari 2006*. Red. Directie Personenverkeer, Migratie en Vreemdelingenzaken, Afdeling Asiel- en Migratiezaken Den Haag.
- <http://www.publiek.coc.nl/dossiers/iran/Asielbeleid%20Iran%20bijlage.pdf>. Geraadpleegd 23 mei 2007

Ephimenco, S. 24 maart 2007. Charlie. *Trouw de Verdieping*.
http://www.trouw.nl/deverdieping/dossiers/article668177.ece/ephimenco_Charlie?backlink=true. Geraadpleegd 23 mei 2007

Divendaal, J. 2006. Chronologie cartoons Mohammed. *De Journalist*. 14 maart 2006.
<http://www.villamedia.nl/journalist/n/2006.03.chronologie.shtm>. Geraadpleegd 13 mei 2007.

Elsevier. 4 februari 2006. 'Denen en Noren vertrekken uit Syrië'.
<http://www.elsevier.nl/nieuws/buitenland/artikel/asp/artnr/85347/index.html>. Geraadpleegd 19 mei 2007

Elsevier. 26 oktober 2006. Deense rechter: Moslimcartoons niet beledigend.
<http://www.elsevier.nl/nieuws/buitenland/artikel/asp/artnr/122535/zoeken/ja/index.html>.
 Geraadpleegd 19 mei 2007

Erdbrink, T. 5 september 2006. Cultuur zien op de holocaustexpositie. *NRC Handelsblad*.

Groen, J. en Troost, N. 29 oktober 2005., Deense moslims woest over cartoons profeet Mohammed. *de Volkskrant*: 4

Hoekstra, E. 2007, Moslima's worden weinig geciteerd in de pers. *Nieuwe Reporter*. 5 januari 2007. <http://www.denieuwereporter.nl/?p=729>. Geraadpleegd 26 april 2007

Human Rights Watch. 2005. Iran. *World Report 2005. Events of 2004*. 460 -465.
<http://hrw.org/wr2k5/wr2005.pdf>. Geraadpleegd 23 mei 2007

Moerland, R. 8 februari 2007. Spotprent: mening of misdrijf. Franse moslims klagen satirisch weekblad aan wegens cartoons. *NRC Handelsblad*.

Naeye, N. de, 22 februari 2006. 'IFJ zoekt uitweg uit cartooncrisis'. *Vlaamse Vereniging van Journalisten*. <http://www.agjpb.be/vvj/nieuws.php?nieuwsid=379>. Geraadpleegd 25 januari 2006.

NOS. Dossiers. Chronologie van het cartoonconflict.
http://www.nos.nl/nosjournaal/dossiers/cartoonrel/cartoonrel_tijldijn.html. Geraadpleegd 19 mei 2007.

NRC. 6 februari 2007. Media in M-Oosten zwaar ingeperkt. *NRC Handelsblad*

NRC. 7 februari 2001. Dossier vredesproces Midden-Oosten. *NRC Handelsblad*.
<http://www.nrc.nl/W2/Lab/MiddenOosten/links.html>. Geraadpleegd 23 mei 2007

Rose, Flemming. 20 februari 2006. Deze spotprenten integreren de moslims
 Waarom ik de spotprenten heb laten maken. *NRC Handelsblad*.
http://www.nrc.nl/opinie/article225208.ece/Waarom_ik_de_spotprenten_heb_laten_maken?service=Print. Geraadpleegd 13 mei 2007.

Schwartz, S. 17 augustus 2006. What Is 'Islamofascism'? A history of the word from the first Westerner to use it. *The daily Standard*. <http://www.weeklystandard.com/Content/Public/Articles/000/000/012/593ajdua.asp>. Geraadpleegd 23 mei 2007

[Bestanden/masterthesis%20natasja%20van%20spijk.pdf](http://www.nrc.nl/Bestanden/masterthesis%20natasja%20van%20spijk.pdf). Geraadpleegd 27 februari 2007

Troost, N. 16 augustus 2006., Expositie Holocaust-cartoons in Iran. *de Volkskrant*: 5

Trouw, 5 februari 2006. Deens consulaat in Beiroet in brand gestoken.
http://www.trouw.nl/hetnieuws/wereld/article210076.ece/Deens_consulaat_in_Beiroet_in_brand_gestoken. Geraadpleegd 19 mei 2006.

de Volkskrant. 2 maart 2006. Mohammed-cartoons stonden in 143 kranten.
<http://www.volkskrant.nl/buitenland/article234865.ece>. Geraadpleegd op 31 oktober 2007.

de Volkskrant. 1998. *Redactiestatuut van de Volkskrant*. Amsterdam: *de Volkskrant*.

Wit, de D. 9 februari 2006. Cartoonrellen gebaseerd op verdraaide feiten
 Imam voegt beledigende afbeeldingen toe. *Deepjournal. The news behind the news*.
<http://www.deepjournal.com/p/2/a/nl/30.html>. Geraadpleegd 16 mei 2007

ZemZem. 2 november 2005. Tijdschrift over het Midden-Oosten, Afrika en islam.
<http://www.zemzem.org/site/modules.php?op=modload&name=News&file=article&sid=19>.
 Geraadpleegd 23 mei 2007.

Lezingen

Luyendijk, J. 13 september 2006. *'Moedwil en misverstand.'* *Waarom de media een gefilterd, vervormd, gemanipuleerd en partijdig beeld geven van het Midden-Oosten*. Lezing Stadhuis Rotterdam.

Ramadan, T. 2007. *'What the *bleep* is so funny.'* *Humour in intercultural society*. Lezing Erasmus Universiteit Rotterdam in het kader van de nationale Lof der Zotheid Boekenweek.

Websites

Armeniandiaspora. <http://www.armeniandiaspora.com/forum/archive/index.php/t-50457.html>.
 Geraadpleegd 23 mei 2007.

CPJ. 2006. Attacks on the Press in 2006. *CPJ*. www.cpj.org. Geraadpleegd 7 mei 2007

Datastarweb. <http://ds.datastarweb.com/ds/products/datastar/sheets/jepo.htm>. Geraadpleegd 24 mei 2007.

IRNA. <http://www2.irna.ir/en/content/view/menu-240/id-24/lm-1/lm-3/>. Geraadpleegd 23 mei 2007.

JPost. <http://www.jpost.com/servlet/Satellite?pagename=JPost/Page/AboutUs&cid=1123495332668z>. Geraadpleegd 23 mei 2007

Onderzoek- en Informatiecentrum Israël-Palestina.
<http://www.vecip.com/default.asp?onderwerp=905>. Geraadpleegd 23 mei 2007

PCMmedia. http://www.pcmmedia.nl/pages/krant/de_volkskrant/katernen.php?fromtopmenu=home&hoofdmenuoverride=de_volkskrant&idoverride=113&mediaoverride=krant. Geraadpleegd 25 mei 2007

Salamiran. <http://www.salamiran.org/Media/IRNA/970522.html#HLN08>. Geraadpleegd 24 mei 2007.

Bronnen

Artikelen *Iran Daily* (in geen van de berichten van de *Iran Daily* is de auteur weergegeven)

- 21 januari 2006. Iran Protests Drawings Of Prophet Muhammed. *Iran Daily: 2.*
- 29 januari 2006. Despicable Racism. *Iran Daily: 9.*
- 30 januari 2006. Muslims Seeking UN Resolution Over Danish Cartoons. *Iran Daily: 1.*
- 31 januari 2006. Boycott of Danish Products Spreads to UAE. *Iran Daily: 9.*
- 1 februari 2006. Iran Protests Blasphemous Danish Cartoons. *Iran Daily: 2.*
- 1 februari 2006. Danish Editor Apologizes. *Iran Daily: 9.*
- 2 februari 2006. Another Summons Over Cartoons. Norwegian FM Apologizes. *Iran Daily: 2*
- 4 februari 2006. President, Saudi King Discuss European Media Provocations. OIC Urged to Take Strong Action. *Iran Daily: 2.*
- 5 februari 2006. Call for Revising Ties With Insolent States. *Iran Daily: 2*
- 5 februari 2006. Saffar-Harandi: Insult to Islam, a Kind of Crusade. Curbs on Foreign Reporters Proposed. *Iran Daily: 1.*
- 5 februari 2006. OIC Emergency Session. To Discuss Anti-Muslim Cartoons. *Iran Daily: 2.*
- 5 februari 2006. Boycott Costs Danish Firms \$27m. *Iran Daily: 11*
- 6 februari 2006. Violence Spreads Over Blasphemous Cartoons. *Iran Daily: 1.*
- 7 februari 2006. Students Protests Near Austrian, Danish Embassies. *Iran Daily: 1.*
- 7 februari 2006. Clash of Civilizations Emerging. *Iran Daily: 1*
- 7 februari 2006. Dutch Told to Avoid Muslim Countries. *Iran Daily: 9.*
- 7 februari 2006. Caricaturists Denounce Blasphemous Cartoons. *Iran Daily: 7.*
- 12 februari 2006. Call for Pope's Comment On Blasphemous Cartoons. *Iran Daily: 2.*
- 13 februari 2006. Sanctions Will Hurt Germany. *Iran Daily: 3.*
- 13 februari 2006. Polish Envoy Summoned. Rallies Near French, British Embassies. *Iran Daily: 2.*
- 13 februari 2006. Vicious Flame. *Iran Daily: 9.*
- 14 februari 2006. Danish PM Criticized by Muslim Groups. *Iran Daily: 1.*
- 14 februari 2006. Mohajerani: Blasphemous Cartoons Futile. *Iran Daily: 2.*
- 14 februari 2006. Redlines. *Iran Daily: 2.*
- 14 februari 2006. Muslim Graves Vandalized in Denmark. *Iran Daily: 9.*
- 14 februari 2006. Egypt Warns Against Clash of Civilisations. *Iran Daily: 9.*
- 15 februari 2006. Anti-Cartoon Demos Continue. *Iran Daily: 1.*
- 15 februari 2006. Mottaki: US Policy Like Its Football. *Iran Daily: 1.*
- 15 februari 2006. German Daily Slammed for Suicidal Cartoon. *Iran Daily: 2.*
- 15 februari 2006. Holocaust Contest Seeking the Truth. *Iran Daily: 2.*
- 15 februari 2006. Anti-Cartoon Rally in Pakistan. *Iran Daily: 9.*
- 16 februari 2006. Protest Letters to 16 Embassies. *Iran Daily: 2.*
- 16 februari 2006. Italian Minister In Provocative Mood. WCC: Put Out the Fire. *Iran Daily: 9.*

Artikelen *The Jerusalem Post*

- Dukevitch, Margot & Halpern, Orly. 9 februari 2006. Cartoon riots force observers to flee Hebron. IDF PA Police team up to protect peacekeepers. *The Jerusalem Post*: 1.
- Dukevitch, Margot & Grayeff, Yigal. 13 februari 2006. Mosque graffiti sparks clashes near Kalkilya. IDF officer apologizes to village leader. *The Jerusalem Post*: 3.
- Frenkel, Shera Claire. 16 februari 2006. Visiting Dalai Lama calls for renewed Mideast dialogue. *The Jerusalem Post*: 1.
- Hadi, Jonny. 7 februari 2006. 'Dry Bones': Row shows clash of civilisations. *The Jerusalem Post*: 7.
- Halpern, Orly. 5 februari 2006. Syrians attack European embassies over caricature. *The Jerusalem Post*: 1.
- Halpern, Orly. 10 februari 2006. A caricature of discourse. *The Jerusalem Post*: 14.
- Halpern, Orly. 14 februari 2006. Iranian paper want Holocaust cartoons. *The Jerusalem Post*: 1.
- Keinon, Herb. 6 februari 2006. Jews dragged into cartoon controversy. *The Jerusalem Post*: 1.
- Keinon, Herb. 9 februari 2006. The caricature crisis through Israeli eyes. *The Jerusalem Post*: 1.
- Keinon, Herb. 10 februari 2006. No clause for concern? *The Jerusalem Post*: 15.
- Keinon, Herb. 15 februari 2006. Turkish official makes headlines by donning cap at Yad Vashem. *The Jerusalem Post*: 6.
- Landau, Pinchas. 10 februari 2006. Boycotts and sanctions. Global Agenda. *The Jerusalem Post*: 16.
- Tugend, Tom. 15 februari 2006. The nefarious parts we play. *The Jerusalem Post*: 24.
- Wagner, Matthew. 7 februari 2006. Interfaith group slams caricatures. Petah Tikva rabbi: Free speech doesn't include right to hurt feelings. *The Jerusalem Post*: 7.
- Wenner, Aaron. 16 februari 2006. TA artist in self-denigrating response to Holocaust cartoons. *The Jerusalem Post*: 1.

Artikelen *De Volkskrant*

- 28 januari 2006. Kop artikel niet weergegeven. *De Volkskrant*: 6.
- 30 januari 2006. Saudi-Arabië boycot Deense waar om cartoons. *De Volkskrant*: 6.
- 1 februari 2006. Gemoederen blijven ook na excuses Deense krant verhit. *De Volkskrant*: 6.
- 3 februari 2006. 'Mohammed met bomhoed' komt overal. *De Volkskrant*: 5.
- 3 februari 2006. Palestijnen dreigen met ontvoeringen na Mohammed-cartoons. *De Volkskrant*: 1.
- 4 februari 2006. VS steunen moslims in rel rond cartoons. *De Volkskrant*: 4.
- 7 februari 2006. Beiroet biedt Denen excuses aan. *De Volkskrant*: 5.
- 7 februari 2006. Vier doden bij onlusten om cartoons. *De Volkskrant*: 1.
- 7 februari 2006. Kop artikel niet weergegeven. *De Volkskrant*: 4.
- 8 februari 2006. F-16's schieten bij cartoon-rellen. *De Volkskrant*: 1.

- 9 februari 2006. Frans blad toont prent Mohammed. *De Volkskrant: 5.*
- 9 februari 2006. Tekenaar: we hebben niemand willen kwetsen. *De Volkskrant: 5.*
- 9 februari 2006. Aan rellen doen Europese moslims niet. *De Volkskrant: 1.*
- 10 februari 2006. Kopenhagen zet imams buitenspel. *De Volkskrant: 5.*
- 10 februari 2006. Cartoon blijkt foto varkensfeest. *De Volkskrant: 5.*
- 10 februari 2006. Kop artikel niet weergegeven. *De Volkskrant: 18.*
- 11 februari 2006. Maleisiërs verbieden bezit van spotprenten. *De Volkskrant: 6.*
- 14 februari 2006. Tekenaar eerste cartoon over holocaust 'in de val gelokt'. *De Volkskrant: 5.*
- 15 februari 2006. Twee doden bij protest om cartoons. *De Volkskrant: 4*
- 16 februari 2006. Opnieuw doden bij cartoonrellen Pakistan. *De Volkskrant: 5.*
- Correspondent onbekend. 9 februari 2006. Bush roept regeringen op geweld te beëindigen. *De Volkskrant 5:*
- Deriksen, Deedee. 15 februari 2006. Woede Pakistanen gericht tegen Musharaf. *De Volkskrant: 4.*
- Dongen, Menno van. 4 februari 2006. Wel afkeuring, maar geen escalatie, zegt de imam. *De Volkskrant: 4.*
- Genovesi, Inaki Onorbe. 31 januari 2006. Cartoonisten tekenen Mohammed liever niet. *De Volkskrant: 1.*
- Genovesi, Inaki Onorbe. 31 januari 2006. Peiling Mohammed tekenen. *De Volkskrant: 5.*
- Lanting, Bert. 31 januari 2006. EU reageert prudent op cartoon-rel. *De Volkskrant: 5.*
- Lanting, Bert. 8 februari 2006. Barroso loopt op eieren in zaak-cartoons. *De Volkskrant: 5.*
- Maas, Michel. 4 februari 2006. Deense ambassade in Jakarta belegerd. *De Volkskrant: 4.*
- Maas, Michel. 13 februari 2006. Denen sluiten ambassade in Jakarta. *De Volkskrant: 5.*
- Obbema, Fokke. Franse moslims woedend over Deense cartoons in France-Soir. *De Volkskrant: 2.*
- Meeuws, Jan. 13 februari 2006. Een plek in de hel voor wie de profeet beledigt. *De Volkskrant: 2.*
- Muller, Henk. 9 februari 2006. Wraak nemen op die perfide Europeanen. *De Volkskrant:*
- Muller, Henk. 11 februari 2006. Wie was Mohammed? . *De Volkskrant: 26.*
- Obbema, Fokke. 3 februari 2006. 'Zij zijn de censors, ik sta in het kamp van de vrijheid'. *De Volkskrant: 5.*
- Pontzen, Rutger. MEER DAN REALISME; de moeilijkheid van afbeeldingen. *De Volkskrant: 4-5,*
- Pre, Raoul du. 2 februari 2006. Wilders solidair met Deens blad. *De Volkskrant: 3.*
- Reijn, Gerard. 7 februari 2006. Grievend Eerder vrij onschuldige plaatjes. *De Volkskrant: 3.*
- Remarque, Philippe. 16 februari 2006. Rots in de branding is onbeheersbaar. *De Volkskrant: 3.*
- Schoorl, John. 9 februari 2006. 'Je laten beledigen door 'n potlood'. *De Volkskrant: 3.*
- Sloover, Sara de. 9 februari 2006. Deense vlag vliegt overal de deur uit. *De Volkskrant: 5.*
- Speksnijder, Cor. 11 februari 2006. Iran eist excuses en cartoonverbod. *De Volkskrant: 6.*

Tromp, Jan. 6 februari 2006. Bush slapte verweten om begrip voor boze moslims. *De Volkskrant*: 5.

Troost, Nanda. 4 februari 2006. Deense dilemma's. *De Volkskrant*: 25.

Troost, Nanda. 6 februari 2006. 'Van de Koran moeten ze afblijven'. *De Volkskrant*: 5.

Troost, Nanda. 7 februari 2006. Woede met lange aanloop: Spotprenten al in september gepubliceerd. *De Volkskrant*: 5.

Verslaggever onbekend. 4 februari 2006. *De Volkskrant* bedreigd wegens afbeelden Deense spotprenten. *De Volkskrant*: 4.

Verslaggever onbekend. 6 februari 2006. Klacht tegen antisemitische cartoons AEL. *De Volkskrant*: 5.

Verslaggever onbekend. 8 februari 2006. Kabinet verdedigt pers in cartoon-rel. *De Volkskrant*: 3.

Verslaggever onbekend. 9 februari 2006. Rai Uno laat ze elke avond zien. *De Volkskrant*: 5.

Verslaggever onbekend. 9 februari 2006. Nederlandse moslims houden het hoofd koel. *De Volkskrant*: 5.

Verslaggever onbekend. 11 februari 2006. Schoolkinderen verbranden Deense vlag. *De Volkskrant*: 2.

Verslaggever onbekend. 11 februari 2006. Premier: islamkritiek Hirsi te scherp. *De Volkskrant*: 2.

Verslaggever onbekend. 13 februari 2006. 'Rol Europese Unie bij cartoonrel kwalijk'. *De Volkskrant*: 3.

Waard, Peter de. 6 februari 2006. Geen cartoons voor Britten. *De Volkskrant*: 1.

Waard, Peter de. 8 februari 2006. Zeven jaar cel voor haat-imam. *De Volkskrant*: 5.

Waard, Peter de. 10 februari 2006. Haat-imam als karikaturale splijtzwam. *De Volkskrant*: 5.

Walsum, Sander van. 10 februari 2006. 'De muur tussen vrij en onvrij zal vallen'. *De Volkskrant*: 1.

Walsum, Sander van. 15 februari 2006. Ook Duitsland heeft zijn eigen cartoonrel. *De Volkskrant*: 4.

Wanders, John. 7 februari 2006. Kamer staat pal voor vrije pers: wij zijn allen Denen. *De Volkskrant*: 3.

